

CARMINVM PROVERBIALIVM, TO-

titus humanæ vitæ statum breuiter de-
liniantium, necnon vtilem de mo-
ribus doctrinam iucundè pro-
ponentium,

LOCI COMMVNES, IN GRA-
tiam iuuentutis selecti.

*Si Christum discis, satis est, si cetera nescis.
Si Christum nescis nihil est, si cetera discis.*

Impressum Londini,

1579.

S. A. I. A. D. E. M.
O. T. M. V. I. P. A. T. O. R. E. M. V. O. R. P.

Non dubito multos Lectores hic fore stultos,
Quis sint dicturi; Liber hic quod debeat urk
Quando in eo versus non ullus sit bene tersus,

Ac opus inceptum totum sit prorsus inaptum.

Sunt tamen ipsi illi, qui amant dictoria Grylli,

Et qui Smosmannam cupiunt audire per amicum

Turpia dicentem, vel Suarmum spurca loquentem,

Quiq; legunt Pfassi Calebergi facta, vel affi.

His placet insanus Neidhart, Latin quoque nanus,

Corneus Senfridus bonus est nonas per et idus,

Marcolf laudatur, Eulenspiegelus amatur:

Et quis non legit, quæ frater Rauschius egit?

Tale quid insulsum, fatuo de pectore missum,

Semper sic laudant, ut ad omnia pessima plaudant;

Cum tamen auctores soleant corrumpere mores;

Tales, ac dignè possint comburere igne;

Ob res obscenas, ut dent propter mala pœnas.

Hic liber haud vanas doctrinas, sed bene sanas

Proposit: lostia, non perdas tempora frustra,

Quamvis ad mores meliori carmine flares

Passim vendantur, multumq; ubique leguntur:

Est tamen his chartis incandæ nonnihil artis,

Quæ poterit verè ridendo multa docere,

Proq; venenatis salibus, damnoq; paratis

Ridiculis, hork tradet præcepta decerni.

Ne facilè hæc cedant animo, si qui modo credant,

Est breuitas verbis, nec virtus maior in herbis,

Quæ tantum vellunt, & morbos in cura pellunt,

Non vitium mentis purgant præmium facientis.

Ergo ne calca mox librum stultæ Manalca:

Sed mage protector fias illi bonæ lector.

Haud usuc tendit, qui carmina talia vendit,

Ut nunquam possas meliora, sed hæc modò noscere,

Verum si fari tentabunt, atque iocari,

Hæc potius belli capiant discenda puelli,

Quam Veneris spinas tristes, Bacchiq; rûmar.

LOCO.

LOCORVM HVIVS OPVS CVLI INDEX.

A.		Captiuitas		27
Absurda	1	Caxitas	ibid.	
Adiaphora.	2	Castitas	ibid.	
Adulatio	ibid.	Causidici	119	
Aemulatio	113	Christus	49	
Aenigmata	2	Cibi	27	
Aequiuocatio	4	Coactus	153	
Afflictio	ibid.	Concordia	35	
Aliena	5	Confessio	ibid.	
Ambitio	ibid.	Coniectura	ibid.	
Amicitia	ibid.	Coniugium	141	
Amor	8	Conscientia	37	
Animalia	9	Consensus	ibid.	
Arcanum	11	Consilium	38	
Arrogantia	12	Consortium	ibid.	
Ars	14	Consuetudo	40	
Affiduitas	17	Contemptus	41	
Astra	19	Conuiuium	43	
Astutia	ibid.	Cura	44	
Auaritia	ibid.	Curiositas	45	
Audacia	22	Cursus	ibid.	
Anla	ibid.	Custodia	ibid.	
B.		D.		
Aprisimus	23	Annatio eterna	117	
Bella	ibid.	Dammum	45	
Beneficentia	ibid.	Debitum	ibid.	
C.		Deformitas	89	
Cecitas	25	Deus	46	
Calumniæ	26	Diabolus	52	
Campana	ibid.	Diffidentia	86	
		Diffid.		

INDEX.

Differentiales	53	Gratia	97
Discordia	66	Gratitudo	ibid.
Dissimulatio	197		
Diuersa studia	67	H. Aeretici	98
Dinitie	68	Herba	ibid.
Doctrina	14	Homo	100
Dominium	72	Homicidium	104
		Honor	105
E. Brietas	74	Hospes	ibid.
Ecclesia	78	Humanitas	ibid.
Ecclesiastici	79	Humilitas	106
Epicedia	83		
Error	ibid.	I. Atlantia	12
Excellentia	83	Ietunium	106
Exempla	ibid.	Ignauia	ibid.
Experientia.	84	Ignis	108
		Ignorantia	ibid.
F. Ama	84	Imperitia	108
Fames	85	Impossibilia	109
Festinatio	86	Impostura	ibid.
Festli dies	ibid.	Incerta	110
Fides	ibid.	Inconstantia	ibid.
Finis	87	Indecora	I
Forma	89	Industria	122
Fortuna	ibid.	Infamia	26
Frugalitas	94	Ingratitudo	110
Fuga	ibid.	Inimicitia	111
Furum	ibid.	Iniuria	ibid.
Futura	95	Iniustitia	112
		Insidia	113
G. Arrulitas	95	Inuidia	ibid.
Gaudium	96	Inuilia	ibid.
Gloria	97	Iocus	174

INDEX.

<i>Ira</i>	114	<i>Morbi</i>	134
<i>Iudicium extremum</i>	116	<i>Mores</i>	136
<i>Iuramentum</i>	118	<i>Mores</i>	140
<i>Ius</i>	ibid.	<i>Mulier</i>	141
<i>Iurista</i>	119	<i>Multiitudo</i>	146
<i>Iusticia</i>	ibid.	<i>Mundus</i>	ibid.
<i>Iuuentus</i>	ibid.	<i>Munera</i>	150
L.		<i>Musica</i>	151
L <i>Abor</i>	122	<i>Mutuum</i>	ibid.
<i>Laus</i>	124	N.	
<i>Leges</i>	ibid.	N <i>Atura</i>	152
<i>Libertas</i>	125	<i>Neceſſitas</i>	153
<i>Lucrum</i>	ibid.	<i>Nihil</i>	154
<i>Ludus</i>	126	<i>Nimium</i>	132
<i>Lux</i>	ibid.	<i>Nobilitas</i>	154
M.		<i>Novitas</i>	ibid.
M <i>Alitia</i>	164	<i>Nox</i>	ibid.
<i>Malum</i>	127	<i>Nuntius</i>	155
<i>Maria</i>	ibid.	O.	
<i>Martyria</i>	128	O <i>Bedientia</i>	155
<i>Medicina</i>	ibid.	<i>Obscuritas</i>	154
<i>Medicamenta</i>	129	<i>Occaſio</i>	155
<i>Media</i>	ibid.	<i>Ocium</i>	106
<i>Memoria</i>	130	<i>Officium</i>	156
<i>Mendacium</i>	ibid.	<i>Opera</i>	ibid.
<i>Mendicitas</i>	160	<i>Origo</i>	157
<i>Mercatio</i>	130	<i>Ornatus</i>	207
<i>Meretrix</i>	ibid.	P.	
<i>Meteora</i>	131	P <i>Edagogia</i>	158
<i>Mimi</i>	132	<i>Parentes</i>	ibid.
<i>Mine</i>	ibid.	<i>Patientia</i>	159
<i>Miſericordia</i>	ibid.	<i>Paria</i>	ibid.
<i>Modus</i>	ibid.	<i>Paupertas</i>	160
		93	<i>Pax</i>

INDEX.

P		164		
Peccata		ibid.	S	185
Pecunia		68	Sapores	189
Peregrinus		169	Satieta	ibid.
Peregrinatio		ibid.	Scriptura sacra	190
Periculum		170	Securitas	191
Persuerantia		ibid.	Senectus	192
Philantia		ibid.	Sermo	193
Pictura		171	Seruitus	195
Pietas		ibid.	Similitudo	ibid.
Pana malefacti		168	Simplicitas	197
Panitentia		174	Simulatio	ibid.
Possibilia		ibid.	Solertia	180
Potentia		72	Solutio	199
Potiones		27	Somnium	ibid.
Præpostera		1	Somnus	ibid.
Præsentia		174	Spes	199
Præcatio		175	Spiritus S.	51
Principium		176	Stultitia	200
Proceres		177		
Procrastinatio		ibid.	T.	
Profusio		ibid.	T Aciturnitas	202
Promissio		178	Tarditas	203
Proprium		ibid.	Temperantia	ibid.
Prudentia		180	Tempus	204
Pudor		182	Tenebræ	154
Pueritia		119	Terra	206
	R.		Testimonium	ibid.
R Aristas		182	Timor	ibid.
Requies		183	Trinitas	52
Risus		ibid.		
Ructio		ibid.	V.	
			V Aleudo	207
			Venatio	ibid.
			Venus	ibid.
				Veritas

INDEX.

<i>Veritas</i>	207	<i>Vita</i>	210
<i>Vestitus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vita eterna</i>	117
<i>Vexatio</i>	208	<i>Vitia</i>	164
<i>Vicinitas</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vnus</i>	212
<i>Vilitas</i>	41	<i>Voluntas</i>	<i>ibid.</i>
<i>Vinum</i>	74	<i>Voluptas</i>	<i>ibid.</i>
<i>Violentia</i>	111	<i>Vorsum</i>	175
<i>Virginitas</i>	27	<i>Vsus</i>	213
<i>Virtus</i>	209	<i>Vulgus</i>	<i>ibid.</i>

FINIS.

CARMINVM

PROVERBIALIVM

Loci communes.

ABSVRDA, INDECORA,

Præpostera.

Agninis lactibus alligare canem.

I canis ex hilla religatur, mordet
in illa.

*Aliorum medicus, ipse huius
scates.*

Conditor es iuris, qui spernere
iura videris:

Crimina condemnas, qui cri-
mine primus haberis.

Item:

Dogma tuum sordet, cum te tua culpa remordet.

Multi corripunt crimen, quod linquere nolant.

Annulus aureus in naribus suis.

Est in persona pudor insipiente corona.

Item:

Nullus inungatur nebulo, plebs vndique fatur.

Currus bouem trahit.

Heu serui regnant, domini famulantur: aselli

Ornantur phaleris, dephalerantur equi.

Encomia canere ante victoriam.

Quando potes subijci, non debes dicere, Vici.

Sydera cælo addere.

Ad mare declius omnis currit citò ritius.

A

Item:

2 CARMINVM PROVERBIAL

Item :

Cui sunt multa bona, huic dantur plurima dona.

Item :

Hic mos est genti, panis præbetur habenti.

Item :

Pernas laudare nullum decet, hoc scio clarè.

Item :

Queis satis est, his plura fiunt, his vndique fertur,
His datur, his emitur : pauper vbique iacet.

Item :

Tu teneas panem, tibi protinus oua dabuntur.

Item :

Vndique per montes currunt in flumina fontes.

ADIAPHORA.

Quod nihil & nulli nocet, vtique non nocet vlli.

ADVLATIO. vide

Impostura.

Adulari quæstus nunc est multò uberrimus.

Nil dant mensipetæ, nil portant præter Aucte.

Item :

Si vis laudari, si vis charusque vocari,

Discas adulari: nam tales sunt modò chari.

AENIGMATA.

Annus, Pannus.

Est quiddam sine P. cui seruit noxq; diesq;:

Cui P. si dederis, facies tunicam tibi ritè.

Aue.

Mitto tibi Nauem, prora puppiq; carentem.

Baculus.

Sum decor in manibus, sustento senem, rego gressus,

Sum terror canibus, habeat me pro duce fessus.

Castanea.

Arbor inest syluis, quæ scribitur octo figuris:

Fine

LOCI COMMUNES.

Fine tribus demptis, vix vnā in mille videbis.

C.O.Q.C.S.T.S.

Sunt oculos clari qui cernis sydera tanquam:
Dico grammaticū, versum qui construit istum.

Cor.

Dimidium sphaeræ, sphaeram cum principe Romæ,
Exigit à nobis totius Conditor orbis.

Item:

Redde Deo mediam lunam, solem, canis iram.

Coruus.

Res volat in syluis, nigro vestita colore:
Si cor abstuleris, pes tibi Teuto manet.

Gallus Gallinaceus.

Os aperire veta, quæstorū namque moneta
Ipsius est meta, lupus actu, voce propheta.

Glacies.

Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.

Item:

Mater me peperit: pario mox filia matrem.

Item:

Quam mater genuit, generauit filia matrem.

Homo.

Est animal quoddam, quod cunctis est bene notum,
De mane quadrupes, medio bipes, serò tripes.

Miles obliuiscitur.

Stultus les sua mi calcaria viscitur obli.

Muscarum.

Si caput est, currit: ventrem coniunge, volabit:
Adde pedem, comedes, & sine ventre bibes.

Pano.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Pediculos querere.

In densis syluis venor bis quinque catellis:

A 2

Quod

4 CARMINVM PROVERBIAL.

Quod capio,perdo: quod non capio,mihi seruo.

Salutem.

Mitto tibi Metulas,cancros imitare legendo.

Ter tria dant septem,scil.litteras.

Ter tria dant septem,septem sex,sex quoque tres sunt:

Octo dant quatuor,quatuor faciunt tibi septem.

Hæc bene si numeres,facient tibi millia quinque.

Vrina.

Dic mihi,quod flumen soleat conscendere montes?

Hoc mihi si soluas,Oedipus alter eris.

AEQVIVOCATIO.vide

Differentiales.

Erroris mater fuit æquivocatio semper.

AFFLICTIO.

Afflictis Deus adest.

Auxilium Christi venit ad nos tempore tristi.

Item:

Quando timor maior,tunc Deus est propior.

Item:

Vidi saluatos,prius anxietate grauatos.

Item:

Vngere vult hominem,quem percussit Deus,omnem.

Deus quos amat,arguit & castigat.

Hic homo torquetur,vt sic patiendo probetur,

Vt mens purgetur,vt præmia plura lucretur,

Ne sublimetur,vt Christo gloria detur,

Et præseruetur,ne perpetuò crucietur.

Item:

Nunquam bella bonis,nunquam discrimina desunt:

Et cum quo certet,mens pia semper habet.

Item:

Qui modò torquetur,nescit quàm magna lucretur:

Cum furit atq; ferit Deus,olim parcere quærit.

Item:

LOCI COMMVNES.

5

Item:

Visitat hos homines Christus, quos diligit, omnes.

*Tribulatio homines ad Deum
conuertit.*

Christo quando datur res, spes bona tunc tribulatur.

Item:

Pressa malis anima, dum supplicio tribulatur,
Sæpe recordatur quæ fecerit, & meditatur,
Et dolor & mœror magis inde sibi cumulatur:
Nam per carnales affectus mœsta vagatur.

ALIENA.

De alieno corio ludere.

Læditur Urbanus, non claudicat inde Romanus.

Item:

Scindo corrigias ex pelle tua mihi latas.

Item:

Si calcar proprium sit, equus tuus, ambulo multum.

AMBITIO.

Gloria crocodylus.

Non honor est, sed onus, species læsura ferentem:
Et plus ardescit ambitio quando senescit.

Item:

Sponsa volens nosci, defœdauit sacra templi.

AMICITIA.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

Tu caueas dici nimium laudator amici:
Tempore monstrabit, quantum te semper amauit.

Amicus certus in re incerta cernitur.

Dum tribulor grauius, tunc nosco quis sit amicus.

Item:

Hunc fidum dico, bene qui succurrit amico.

Item:

In paupertate, quis amicus, noscitur à te.

A 3

Item:

6 CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Tempore felici non cognoscuntur amici:
Sorte patet misera, quæ sit dilectio vera:

Item:

Verus amicus erit, qui plus me quàm mea quærit.

Item:

Verus amor miserum nunquam contemnit amicum.

Amici cum fortuna mutantur.

Tempore felici, multi numerantur amici:

Cum fortuna perit, nullus amicus erit.

Amici multi feliciū.

Cui bene succedit, is amicos sæpe videbit.

*Amici peccantes reprehendendi potius,
quàm imitandi.*

Dilige sic homines, vt eorum crimina vites.

Amicos novos parans, ne obliuiscaris veterum.

Antiquus gladius, vetus atque fidelis amicus,

Credite, temporibus hæc valere suis.

Item:

Calles antiquos serues, veteres & amicos.

Item:

Non est antiquus per te damnandus amicus.

*Denudare amici mysteria, desperatio est
animæ infelicitis.*

Prudens celabis, quod amicis turpe putabis:

Ne culpent plures, quod solus pandere cures.

Modus retinendorum amicorum.

Plurima des, perpauca petas, nil accipe: si nil

Accipias, & pauca petas, & plurima dones,

Gratus eris populo, te mille sequentur amici.

Si nihilum trades, citò eris priuatus amico:

Plurima si quæres, multam patiẽre repulsam:

Si multa accipias, populus te dicet auarum.

Ni

DE LOCI COMMVNES. 7

Nil cape, pauca petas, des plurima, habebis amicos.

Item:

Temporibus nostris quicunque placere laborat,

Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Ne cuius dexteram inieteris.

Qui consanguineus, mihi firmior extat amicus,

Stultus cunctorum fit, quivis amicus eorum.

Neceſſarius eſt neceſſarius.

Audiui dici, quod erunt duo semper amici.

Item:

Nemo sibi satis est, eget omnis amicus amico.

Item:

Non vllus medicus melior quam fidus amicus.

Item:

Plus valet infido bene fidus amicus amico,

Quam nummis plena de quolibet ære crumena.

Item:

Rex est mendicus, cui non est vllus amicus.

Item:

Tunc mors optatur, cum nullus amicus habetur.

Item:

Vera tibi dico, quod amicus debet amico.

Item:

Vfus amicorum bonus hic & vbique locorum.

Tuta frequens q, via eſt, per amici fallere nomen.

Non est veridicus subridens omnis amicus.

Item:

Plus nocet, vt noſtis, ad cuncta domesticus hostis.

Item:

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis:

Peruerſus ſocius, mala ſœmina, falſus amicus.

Vulguſ amicitiaſ utilitate prœbat.

Qui mea plus quærit, falſus amicus erit.

2 CARMINVM PROVERBIAL.

AMOR.

Absentia debilitatur amor.

Qui procul ex oculis, procul est à lumine cordis.

Amata relinquere durum est.

Est amor ingratus, cum non sit amator amatus.

Item:

Est oculo gratum, speculari semper amatum.

Item:

Heu dolor est, gratis abscedere rebus amatis.

Item:

Illi poena datur, qui semper amat, nec amatur.

Amor fugiendo vincitur, contrà verò augetur.

Cede, Venus cedit: si stas, Venus improba lædit:

Si fugias Veneris prælia, tutus eris.

Item:

Ipse bene poteris luxus frenare furorem,

Si fugias: potior potio nulla datur.

Item;

Qua specie Martis venit victoria Parthis,

Hac Venerem fugito, qua fuga sola fugit.

Item:

Vsu crescit amor omnis, decrescit abusu.

Ex aspectu nascitur amor.

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item:

Virginis aspectus penetrat sine vulnere pectus.

Miser est qui amat.

Dulce malum, mala dulcedo, dulcor & amarus,

Cuius odor sapidus, insipidusq; sapor.

Item:

Nescio quid sit amor, nec amo, nec amor, nec amavi:

Sed scio, si quis amat, vritur igne gravi.

Item:

Non

LOCI COMMVNES.

Non amor, vt perhibent, Deus est: sed amaror & error:
Numen, amor nullus: numen inane, Venus.

Item:

O Deus, in quantis animus versatur amanti!

Item:

Omnis amans, amens: amor est insania: sano
Insanit certò pectore, quisquis amat.

Item:

Pallet amans omnis: namq; hic color aptus amanti.

Item:

Pallida furtium facies monstrabit amorem.

Item:

Quot campo flores, tot sunt in amore dolores.

Nec modus & requies, nisi mors, reperitur amoris.

Cedit amor verus, ab amanti pectore serus.

Item:

Vnam semper amo, cuius non soluor ab hamo.

Scilicet insano nemo in amore videt.

Cæcat amor mentes, ac interdum sapientes.

Item:

Quamuis fœdatur, cuius placet id quod amatur.

Item:

Quatuor ista timorq;, odium, dilectio, census,

Sæpe solent boni rectos pervertere sensus.

Item:

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam:

Quisquis amat ceruam, ceruam putat esse Mineruam:

Quisquis amat luscā, luscā putat esse venustā.

Item:

Vrit amor cæcus, non est amor arbiter æquus:

Nam deforme pecus iudicat esse decus.

ANIMALIA.

Animalia quedam hominem suis superant proprietatibus.

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Animalia sine tibiſ viuentia.

Quatuor ex puris vitam ducunt elementis:
Chameleon, talpa, maris halec, & salamandra,
Halec vnda fouet, ignis pascit salamandram,
Talpam terra nūerit, aer quoq; chameleontem.

Animalium quorundam etates.

Sepes de virgis per tres annos bene durat,
Et per tres sepes ſit tibi vita canis,
Et per tres canes ſit tibi vita caballi,
Et per tres cabalos viuere poſſit homo,
Et per tres homines aſinus bene viuere poſſit,
Et per tres aſinos aucam tu viuere dicas,
Et per tres aucas cornicis vita probatur,
Per tres cornices viuere coruus habet,
Et per tres coruos viuere quercus habet,
Et per tres quercus elephantem viuere dicas.

Auca.

Floribus arboreis fulua creatur auis.
Arbor obumbrat aquas, flos concipit & grauidatur,
Conceptum reiſcit, in aquam cadit, auca creatur,
Fit eiſus egregius, nobilibuſque detur.
Hæc auis à coitu ſtat libera, virgo putatur,
Non nidos, non oua parit, nulli ſociatur:
Sicut enim peperit flos, ita ſola fuit.

Canis.

De cane laudando quatuor bene diſce probando:
Eſt lingua medicus, dominoque fidelis amicus,
Aedes cuſtodit, fures latrandoque prodi.

Caſtor.

Quæſtio ſoluatur, Cum caſtor ab hoſte fugatur,
Cur ablatiuos dentes gerit in genitiuos?

Illos

LOCI COMMVNES. II

Illos dente ferit, quia sic euadere quærit.

Glis.

Ah homo, si scires, quanta faciunt mala glires,
Vtiq; vitares, & pelles non adamares.

Insectorium quorundam ortus.

Bos dat apes, dat bruchos equus, fucos quoque mulus,
Dat vespas asinus, sic ait Isidorus,

Monachus piscis.

Piscis vbi monachus, seu forma monastica crescit,

Fertque cucullatum per maris alta caput,

Calceus est illi conformis & ampla cuculla,

Tam bene disposita, qua non foret aprior vlla,

Et quasi vox hominis garrula lingua satis.

Frons, manus & vultus hominum, moderamine sulcus,

Dum facit insultus, reboatque mouetque tumultus,

Mergere nauiculas sæpius arte parat.

Sus.

Os veteris durum porci, sed non bene purum.

Sus malè pinguescit cum furfure, sed citò crescit.

Turtur.

Turtur perpetuò primum sibi seruat amorem,

Amissoque pari, nescit habere parem.

A R C A N V M.

Arcana celanda.

Clarius hoc egomet scio, qua me calceus vrget.

Item:

Res occultandæ tacitis sunt participandæ.

Occultæ muscæ nullus est respectus.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Infelix qui multa sapit, nescitque docere:

Infelix qui pauca sapit, spernitque doceri:

Infelix cuius prodest sapientia nulli,

Tempus

111 CARMINVM PROVERBIAL

Tempus omnia reuelat.

Nil adeò subtile, dies quin detegat vltro:

Nil igitur facias, cur puduisse queas.

Item:

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Item:

Quicquid nix celat, solis calor omne reuelat.

ARROGANTIA

Iactantiaq;

Deus superbis resistit.

Disce supercilium deponere, disce rimere

Ante pedes foueam, quisquis sublimè minaris.

Item:

Est verum verbum, Frangit Deus omne superbum.

Item:

Stultus in hoc verbo, loquitur rex ore superbo:

Vah Babylon, Babylon, proprio te robore seruo,

Omnia regna rego, sum deus orbis ego.

Cumq; loquendo sedet, Deus altiùs intonat æde:

Prorsus ab hac sede, tibi dico superbe, recede,

Vt pecus incede, gramina pronus ede:

Brutus es, in terris foeno vesceris & herbis,

Esto timor populis & pœna futura superbis,

Exemplarq; regum, qui malè regna regunt.

Item:

Vindicat elatos iusta ruina gradus.

Extra periculum ferax.

Non omnis pugnat, minitans qui fortia clamat.

Item:

Nusquam iactares grandes procul ipse molares.

Item:

Sæpe minus faciunt homines qui magna minantur.

Felix se erigendo felicitatem amittit.

Dum

Dum petit elatis nimium sublimia pennis,
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Item:

Icare nate bibis? iam iam sine patre veribis?
Iam tibi dixi bis: Medio tutissimus ibis.
Icarij fati memores estote beati.

Item:

Si tibi gratia, si sapientia, formaq; detur,
Sola superbia destruit omnia, si comitetur.

Laus propria sordet.

Ne iactes, quia laus proprio sordescit in ore.

Item:

Qui sese laudat, laudis se munere fraudat.

Item:

Quilibet ignotis de se bona prædicat: & qui
Non habet, usurpat nomina magna sibi.

Item:

Sese vicinos iactans habet vndique prauos.

Item:

Vincat opus verbum, minuit iactantia famam:
Nec sine re cupias tu nomen habere magistri.

*Qui se putat aliquid scire, nondum scit quomodo
oporteat scire.*

Doctus ait, se scire nihil, se plurima narrat
Scire sed indoctus: scit prior, iste putat.

Item:

Futilis omnis homo est, persuasa turgidus arte:
Scit sapiens doctus plurima, scitq; nihil.

Item:

Omnis homo nihil est, aliquid qui se putat esse.
Est aliquid, quisquis se putat esse nihil.

Quid superbis terra & cinis?

Cum fæx, cum limus, cum res vilissima sumus:

Vnde

34 CARMINVM PROVERBIAL

Vnde superbimus? nescimus quando perimus.

Item: Non est animal, quod non mori possit.

Quid miser elato turgescis hominū cule vultu?

Cras eris in vi putre cadauer humo.

Item: Non est animal, quod non mori possit.

Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa?

Nasci, poena: labor, vita: necesse, mori?

Superbia vitium est rebus salenne secundis.

Cum bene pugnabis, cum cuncta subacta putabis,

Quæ magis infestat, vincenda superbia restat.

Item: Non est animal, quod non mori possit.

Luxus opum, proles generosa, scientia, forma,

Bis duo sunt, quibus extollit quis se sine norma.

Item: Non est animal, quod non mori possit.

Tu nimis extolliper prælia prospera noli:

Regi namque poli sunt omnia subdita soli.

Vino vendibili suspensa hedera nihil est opus.

Non figat signa, qui laude facit bene digna.

Item: Non est animal, quod non mori possit.

Rumiferet de te tua non, sed vox aliena.

Item: Non est animal, quod non mori possit.

Verbis non iacta te, sed facias bona facta.

ARS ET DOCTRINA.

Ars naturæ defectum in multis supplet.

Ars compensabit, quod vis tibi parua negabit.

Artium liberalium proprietates.

Gram. loquitur, Dia. vera docet, Rhet. verba colorat,

Mus. canit, Ar. numerat, Geo. ponderat, Ast. colit astra.

Aurora amica Musis.

Surgere non cesses, cum Phoebus surgit ab ortu:

Mane bonis studiis quilibet aptus erit.

Cur nescire pudens prae, quam discere, malo?

Non pudor est quæri, quæ nescis, siue doceri:

Qui

Qui scit, laudatur: qui nescit, viruperatur.

Doctrina à iuventute amplectenda.

Artem scruteris, quamvis opulentus haberis.

Item:

Audi doctrinam, si vis vitare ruinam.

Item:

De studio, sociè, redeuntem videro cum te,
Ecce, quid edisti, non quæram, quid uic bibisti,
Aut quid fecisti? sed quæram, Quid didicisti?

Item:

Disce bonas artes, cum tempora dantur & anni,
Quisquis amas Musas literulasque puer.
Tempus adhuc veniet post paucos forsitan annos,
Quo luisse minus, plus didicisse velis.

Item:

Discere ne cesses, si doctor maximus esses:
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.

Item:

Discere non pudeat, vultum doctoris honora:
Ne malè tempus eat, vigilans attentè labora.

Item:

Doctrinæ cultus spernit nemo nisi stultus.

Item:

Exceptis Græcis, exceptis atque Latinis,
Iure potest dici barbarus omnis homo.

Item:

In studio tria damna luo, si non bene disco:
Nummos consumo, modicum scio, tempora perdo.

Item:

Mens, sine doctrina manet in te certa ruina.

Item:

Quid sine doctrina vita est, nisi foeda latrina?

Item:

Scribere

16 CARMINVM PROVERBIAL.

Scribere, cantare discas, Latinaque fari:
Si pauper fueris, postea diues eris.

Item:

Si puer hoc sciret, quantum doctrina valeret,
Raro dormiret: sed nocte dieque studeret.

Item:

Vt ver dat florem, flos fructum, fructus odorem:
Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.

Ingenium vires superat.

Ars animos frangit, & firmas destruit vrbes,
Arte cadunt turres, arte leuatur onus:
Nam solet ars dominum saepe iuuare suum.

Item:

Scit manus attrahere, quod nescit homo remouere.

Ingenio non libris imitendum.

Cordi, non chartæ, tradas, quæ noueris artes:
Nam si charta cadit, mox tota scientia vadit.

Item:

Mille tenere libros, raroque studere, parumque
Scire, nihil laudis, plus leuitatis habet.

Item:

Qui multos densat libros, nec proficit arte,
Tantalus in medijs stat sitibundus aquis.

Item:

Qui nihil ingenio, sed libris omnia mandat,
Nil tenet amissis forsitan ille libris.

Non omnibus datur adire Corinthum.

Ingenium nisi sit, studium flos est sine fructu:
Hæc duo coniuncta fructificare solent.

Omnis terra alit artem.

Disce bonas artes: alit omnis terra peritos:
Vnquam nec fiet, qui bene discit, inops.

Item:

Hic

Hic duo, hic bis ter factores, nemo magister.

Item :

Musas disce bonas : doctos fouet vndique tellus:

Nec, bene qui didicit, Codrus egenus erit.

Qui alios docet, seipsum docet.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item :

Discere si quæris, doceas, sic ipse doceris:

Et studio tali tibi proderis, atque sodali.

Sapiens sua bona secum fert.

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat.

Item :

Ars si portatur, tunc portans non oneratur.

Item :

Artem qui sequitur, raro pauper reperitur.

Item :

Plus probo thesaurum docti, quam diuitis aurum.

Item :

Portatur leuiter ars, ergo disce libenter.

Item :

Res valet, ars præstat : si res perit, ars mihi restat.

Sapientia se offert querentibus eam.

Vide Assiduitas.

Discat qui nescit : nam sic sapientia crescit,

Crescit & augetur, si temporis vsus habetur:

Nam datur immensus in longo tempore sensus.

Vnus dies non sat est ad parandam eruditionem.

Nemo fit natus mox Rabbi iurè vocatus.

Item :

Quis puer auditus, vel visus, in arte peritus?

ASSIDVITAS.

Affidua stilla saxum excavat.

Ars certos, vsus promptos, imitatio reddit

B

Artifices

Artifices aptos, tria concurrentia summos.

Item:

Affiduum studijs se præbeat ille, Dearum
Aurea qui sperat tecta subire nouem.

Item:

Discere, quærere, sæpe resolvere fit tibi cura:
Hæc tria sunt via qua sapientia fit valitura.

Item:

Frangitur ad latices nux, iterando vices.

Item:

Gutta cauat lapidem, non vi, sed sæpe cadendo:
Sic homo fit doctus, non vi, sed sæpe legendo.

Item:

Lectio lecta semel, decies repetita placebit:
Sin decies repetas, decies repetita patebit.

Item:

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria discipulum faciunt superare magistrum.

Item:

Quære, recordare, retine, lege, sæpe relecta,
Sic omnes claues tibi dat sapientia recta.

Item:

Surge puer, vigila, canta, lege, disce vel ora,
Sic fac ut nulla sine fructu transeat hora:

Sic fit hora breuis, & labor ipse leuis.

Semper tibi pendeat hamus.

Sæpe dat vna dies, quod totus denegat annus.

Successiue sic motus.

Arbor per primum quæuis non corruiet ictum.

Item:

Est arbor dura decies ferienda casura.

Item:

Gutta pluit, sic vnda fluit, sic flumina crescunt,

Pauca

Pauca scis, si discere vis, sic multa pateſcunt.

Item:

Post hunc nunc ruit hic pilus, & caluus fit homo ſic.

Item:

Qui neſcit partes, in uanum tendit ad artes.

Item:

Singula captentur, ſic omnia ferre tenentur.

ASTRA.

Aſtronomia non ſpernenda.

Aſtra caue ſpernas, vitam qui ducis ab aſtris.

Aſtra regunt homines, ſed regit aſtra Deus.

Item:

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Duodecim ſigna cæleſtia.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,

Libraq; Scorpius, Arcitenēs, Caper, Amphora, Piſces.

ASTVTIA.

Aſtu vincit homo cuncta creata ſolo.

AVARITIA.

Atticus moriens porrigit manum.

Clericus annofus, licet annus ſit furioſus,

Non curat brumam, dum drachmam ſuſcipit vnam.

Item:

Quamuis algeſcit, & preſbyter ipſe ſeneſcit,

Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Quando ſenex fueris, tibi plus amor imminet æris,

Auari odioſi ſunt omnibus.

Erras, ſi ſperes, quòd plus te diligit hæres.

Sub terra poſitum, quàm tu te diligis ipſum.

Item:

Luxuriam fugito, ſimul & vitare memento

Crimen auaritiæ: nam ſunt contraria fama.

B 2.

Item:

Item:

Nunquam stat clarus, nec tutus diues avarus.

Auari timent assidue.

Ad cistam domina vadit sæpissimè parca.

Cupidus magis damno afficitur.

Nil habeat verè, qui vult bona solus habere.

Item:

Qui binos vna lepores sectabitur hora,

Vno quandoque, quandoque carebit utroque.

Item:

Qui lucra lenta fugit, damna repentè subit.

Diues aut iniquus, aut iniqui heres.

Cum moritur diues, concurrunt tres ibi lites:

Dæmon vult animam, consanguineus quoque gazam,

Vermes in terra faciunt cum corpore guerra.

Item:

Quisquis ditatur, rapidos miluos imitatur.

Lari sacrificant avari.

Sic dat dona sua, sicut dat mella genista.

Nullus emptor difficilis bonum edit obsonium.

Caseus est carus, sic dixit præsul avarus,

Non inscindatur, sed pro festo teneatur.

Item:

Non obolus solus pingue parabit olus.

Semper avarus eger.

Aestimât esse parum sibi, quicquid habet cor avarum.

Item:

Diues es ut Cræsus, sed viuis pauper ut Irus.

Item:

Diues marcescit, quanto plus copia crescit.

Item:

Diues semper hiat, pars maior ut sibi fiat.

Item:

Item:

Non est in mundo diues, qui dicit, Abundo.

Item:

Nulla ditari ratione potestis auari:

Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item:

Omnes thesauri nunquam satiant cor auari.

Item:

Omnia des cupido, sua non perit inde cupido.

Item:

Orco siue mari mens æquiparatur auari.

Item:

Perpetuò lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Quæ magis optantur, cum plenius accumulantiur,
Non satiant mentem semper maiora petentem.

Item:

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Item:

Tantalus in Stygijs nec aqua fruitur, neq; pomo:
Sic in diuitijs aret auarus homo.

Item:

Vult oculus nequam prius impleri stomachus quàm.

Tenax requirit prodigum.

Aurum quod seruas, & quicquid auarus aceruas,
Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Item:

Inijcies fisco, quicquid non vis dare Christo.

Item:

Non sibi, sed alijs, aries sua vellera portat:
Sic alijs cumulat diues auarus opes.

Item:

Prodigus est natus, de parco patre creatus.

22 CARMINVM PROVERBIAL.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

Item:

Qui studet nummis, hic præfert infima summis,
Condita factori præponit & eius amori.

AVDACIA.

Audentes fortuna inuat.

Qui plus exponit, plus lucri sæpe reponit.

Nihil supra vires audendum.

Displicet ille labor, sub cuius pondere labor.

Item:

Est durum clarè, contra flumen natitare.

Item:

Exiguas in se vires alietus habendo,
Exiguas volucres depascit diripiendo.

Item:

Hoc attentabis, fieri quod posse putabis.

Item:

Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.

Item:

Non tibi sume iugum, quod vis tua ferre recusat:
Pondere sub modico tutius ire potes.

Item:

Quod potes, id tecum tentes, & viribus æquum.

Item:

Si nescis iacere lapidem, demitte iacere.

Item:

Tu vires metire tuas: si fortis es, aude
Grandia: si fragilis, humeris impone minora.

Item:

Vltra posse viri non vult deus vlla requiri.

6

AVLA.

Aule summoperè vitandæ.

Retrò

Retrò sedet ianuam, non inuitatus ad aulam.

Item:

Stabit post valuam, non inuitatus ad aulam.

Commoda si quæris, ne principibus sociaris.

Item:

Fœtor olet caulæ melius quàm mobilis aulæ.

Item:

Regum sollicita quicunq; senescit in aula,

Aut fuit, aut semper postulat esse miser.

Exeat aula qui volet esse probus.

Non mihi sit seruus, medicus, propheta, sacerdos.

Item:

Parens virtuti nescit modò regibus vti.

Item:

Vita palatina dura est, animæq; ruina.

BAPTISMVS.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

Induimur Christo, qui baptizamur in ipso.

Item:

Infons esse volens, isto mundare lauacro,

Seu proprio premeris crimine, seu patrio.

BELLA.

Incerti fallax fiducia Martis.

Est nulli certum, cui pugna velit dare sertum.

Item:

Sæpe chalybs chalybem domitat, pugnare volentem.

Nulla fides pietasque viris qui bella sequuntur.

Non amat hic Iesum, qui fert ad prælia gesum.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

Quid mihi cum bellis? seruit mea cura puellis.

BENEFICENTIA.

Animum dantis oportet aspicere.

Dat pyra, dat poma, qui non habet aurea dona.

24 CARMINVM PROVERBIAL.

Benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes.

Da citò, da gratis, da munera congrua cuique:

Cùm dare non poteris mnera, verba dabis.

Item:

Dans vt reddatur sibi, iustè decipiat.

Item:

Gratia nulla datur, si munere munus ematur.

Item:

Qui mihi vult dare, non debet dicere quare.

Bis dat, qui citò dat.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Da tua, dum tua sunt: post mortem tunc tua non sunt.

Item:

Dandi tolle moras, dando citò munus honoras:

Munus dedecoras, inueniendo moras.

Item:

Denigrat meritum dantis mora: sed data raptim

Munera plus laudis, plusque fauoris habent.

Item:

Gratia debetur pro munere, si citò detur:

Sed si tardetur, ingratum munus habetur.

Item:

Plus valet hoc tribuo, quàm tribuenda duo.

Item:

Qui citò dat, bis dat: qui tardat munera, nil dat:

Par erit mutuo, qui dabit absque citò.

Item:

Quod datur in manibus, hoc arridet mihi munus.

Gratia gratiam parit.

Alternando boni nos dona manemus amici.

Item:

Da quandoque tua, si vis habere mea.

Item:

LOCI COMMVNES.

45

Item :

Debes parua dare, si vis maiora rogare.

Item:

Fac bene, seruitium quia non perit vndique gratus.

Item:

Officijs gratus sis, vt fias adamatus.

Item :

Sæpe solet dici, fient per munus amici.

Hilarem datorem diligit Dominus.

Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum.

Item:

Da facie læta: sine lætitia faciei

Quod dederis perdes, rem meritumq; rei.

Item:

Qui dare vult alijs, non debet dicere, Vultis?

Item:

Si des plorando, perdis tua munera dando.

Homo homini Deus.

Dum bene vult, facilè quit homo succurrere cuique.

Item:

Ladere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

C A E C I T A S.

Cæci vita miserrima.

Cæcus inops dictus, quamuis varijs sit amictus.

Item:

Cæcos cum claudis in fine venire videbis.

*Neque cæcum ducem, neque amentem consul-
torem adhibeas.*

Cæcus agens cæcum, facit ipsum sternere secum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere secum,

In foueam ductor cadit, atque deinde secutor.

CALVM-

10 CARMINVM PROVERBIAL.
CALVMNIA ET IN-
famia.

*A vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum
scelera prodi solent.*

Est patriota meus, mea scandala dicere promptus.

Item:

Fit mea culpa nota, narrante meo patriota.

Item:

Qui se non noscat, vicini iurgia poscat.

Falsum probrum non perueniat ultra aures.

Si decus est morum, ne cures verba malorum.

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Non est remedium aduersus sycophantæ morsum.

Affligit tortor, grauis affligitque loquutor.

Item:

Cunctorum multis eget, implens ora farinis.

Item:

Dicitur absente me, quod non me præfidente.

Item:

Lingua citò lædit, sed læsio rarò recedit.

Item:

Os hostis rarò loquitur bona non sibi chara.

Item:

Qui mea post terga dicit mendacia verba,
Vellem vt linguam perderet ipse suam.

Item:

Scindit ventosa gladio plus lingua dolosa.

CAMPANA.

En ego campana nunquam denuncio vana,
Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum.

Item:

Funera plango, fulgura frango, sabbatha pango,

Excito

LOCI COMMVNES.

27

Excito lentos, dissipo ventos, paco cruentos.

CAPTIVITAS.

Nil refert, vno constringi, vel pede bino.

CARITAS.

Quisq; vili emere studet.

Taxatur carè, quod vendetur preciosè.

Quæ cara sunt, meliora censentur.

Salmo vilescit, nummo dum gobio crescit.

Carè taxata, non est res vendita grata.

CASTITAS ET VIRGINITAS.

Casti placent superis.

Despice foetorem Veneris, sectare pudorem.

Item:

Dilige mundiciam super omnia munera primam:

Si mundus fueris, Christum super astra videbis.

Nubere melius est quàm vri.

Virgo matura, nisi nubat, erit ruitura.

Nulla reparabilis arte, lesa pudicitia est.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:

Virginitas, tempus, dictum verbumque iuuentus.

Item:

Clericus ad bella pronus, lasciua puella,

Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Per Veneris morem virgo citò perdit honorem.

Virginem vitare fas non est.

Est magnum crimen corrumpere virginis hymen.

CIBI ET POTIONES.

Non bene prandebit, potu quicunque carebit.

Non omne est saluum, temerè quod mittis in aluum:

Quod tibi sit sanum videas, non quotidianum.

Acetum. vide infra Cerenisia. Anguilla. vide infra Ca-
sens. Animalium viscera.

Egeritur

28 CARMINVM PROVERBIAL.

Egeritur tardè cor, concoquitur quoque durè:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ:
Concoctu facilis pulmo est, citò labitur ipse:
Est melius cerebrum gallinæ quàm reliquorum.

Item:

Ilia porcorum bona sunt, mala sint reliquorum.

Anisum.

Copia dulcoris, anisi sit melioris:
Emendat visum, stomachum confortat anisum.

Aqua.

Potus aquæ sumptus comedenti incommoda præstat,
Hinc friget stomachus, crudus & inde cibus.

Aves.

Nans avis est lentè, verrens torrenda repentè.

Item:

Sunt bona gallina, & capo, turtur, sturna, columba,
Quiscula, phasiades, merulæ, simul ortygometra,
Perdix, frigellusque, otis, tremulusque amarellus.

Butyrum.

Lenit & humectat, soluit sine febre butyrum.

Item:

Mitem, nec mirum, dat sensum dulce butyrum.

Carnes.

Dulcior est caro, quæ magis ossibus hæret vbique.

Porcinæ.

Carnes porcinae cum cepis sunt medicinæ.

Item:

Est caro porcina sine vino peior ouina:
Si tribuis vina, tunc est cibus & medicina.

Vitulinæ.

Pro cibo dimidio carnes vituli reputato.

Item:

Sunt

LOCI COMMVNES.

29

Sunt nutritivæ multum carnes vitulinæ.

Casus.

Casus allatus conuiuis est malè gratus.

Nam sua natura non signat fercula plura.

Item :

Casus, anguilla, mortis cibus ille vel illa,
Ni bibas & rebibas, & rebibendo bibas.

Item :

Casus est gelidus, stipans, crassus, quoque durus.

Item :

Casus est nequam, quia digerit omnia, se quàm.

Item :

Casus & cepæ veniunt ad prandia sæpè.

Item :

Casus & panis sunt optima fercula sanis:

Si non sunt sani, tunc hunc non iungito pani.

Item :

Ignari Medici me dicunt esse nocuum:

Et tamen ignorant, cur nocumenta feram.

Expertis reor esse rarum, quia commoditate

Languenti stomacho casus addit opem.

Casus ante cibum confert, si defluat aluus:

Si constipetur, terminet ille dapes.

Item :

Non Argus, Largus, non Matthusalem, Madalene,

Non Iob, non Lasarus, casus ille bonus.

Cepæ.

Contritis cepis loca denudata capillis

Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorem.

Item :

De cepis Medici non consentire videntur.

Fellitis non esse bonas, ait ipse Galenus:

Phlegmaticis verò multum putat esse salubreis.

Non

30 CARMINVM PROVERBIAL.

Non modicum sanas Asclepius adserit illas,
Præsertim stomacho, pulchrumque creare colorem,

Cerasa.

Si cerasum comedas, tibi confert grandia dona,
Expurgat stomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hinc melior toto corpore sanguis inest.

Cereuisia.

Crassos humores nutrit ceruisia, vires
Præstat, & augmentat carnem, generatque cruorem,
Prouocat vrinam, ventrem quoque mollit, & inflat,
Frigidat & modicum. Sed plus desiccatur acetum,
Frigidat, emaceratque, melanch. dat, sperma minorat,
Siccos infestat nervos, & pingua siccatur.

Item:

Non acidum sapiat ceruisia, sit bene clara,
Ex granis sit cocta bonis satis, ac veterata:
De qua poterit, stomachus non inde grauetur.

Cibi bene nutriendes.

Nutrit triticum & impinguat, lac, caseus infans,
Testiculi, porcina caro, cerebella, medullæ,
Dulcia vina, cibus gustu iucundior, oua
Sorbilia, & ficus maturæ, vuxque recentes.

Item:

Oua recentia, vina rubentia, pingua iura,
Cum similia putra, naturæ sunt valitura.

Cibi infirmis noxi.

Perfica, poma, pyra, & lac, caseus, & caro falsa,
Et caro ceruina, & leporina, bouina, caprina,
Atra hæc bile nocent, suntque infirmis inimica.

Condimentum.

Salvia, sal, vinum, piper, allia, petroselinum,
Ex his fac salsam, ne sit commixtio falsa.

Crocus.

Confortare

LOCI COMMVNES.

37

Confortare crocum dixerunt exhilarando,
Artus defectos reficitque, hepar reparatque.

Item:

Crocus assumptus pulchrum dat tibi colorem,
Et mollit pectus, prauum purgatque cruorem.

Faniculum.

Semen foeniculi pellit spiracula culi.

Fungi.

Vsu fungorum caueas ne decipiaris:

Nam sunt mortiferi, vitiorum suntque datui.

Halec.

Halec assatum Thuringis est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Lac.

Lac phthysicôis sanum caprinum, postque cameli,
Ac nutritium plus omnibus est asininum,
Plus nutritium vaccinum sit, quoque ouinum,
Adsit si febris, caput & doleat, fugiendum est.

Marathrum.

Bis duo dat marathrum: febres fugat atque venenum,
Et purgat stomachum, lumen quoque reddit acutum.

Mespila.

Multiplicant niectum, ventrem dant mespila strictum:
Mespila dura placent, sed mollia sunt meliora.

Muscatum.

Humorem pellit muscatum sæpe comestum,
Alleuat pectus, cor, & præcordia pellit.

Mustum.

Impedit vrinam mustum, soluit citò ventrem:
Hepatis emphraxin, splenis generat lapidemque.

Item:

Prouocat vrinam mustum, citò soluit, & inflat.

Nicas.

Nuces.

Post pisces nux sit, post carnes caseus adsit.

Item :

Vnica nux prodest, nocet altera, tertia mors est.

Oua.

Post ouum molle, bonum haustum tibi tolle:

Post durum bibe bis, sic longo tempore viuis.

Item :

Regula presbyteri iubet hoc pro lege teneri,

Quod bona sint oua, candida, longa, noua.

Item :

Singula post oua pocula sume noua.

Item :

Si sumas ouum, molle sit atque nouum.

Panis.

Panis non calidus, nec sit nimis inueteratus:

Sed fermentatusq; oculatus, & bene coctus,

Et salus modicè, & granis validis electus.

Non comedas crustam, choleram quia gignit adustam.

Item :

Quando deest panis, tunc est cibus omnis inanis.

Persica.

Persica cum musto vobis datur ordine iusto

Sumere, sic est mos nucibus sociando racemos.

Piper.

Quod piper est nigrum, non est dissoluere pigrum,

Phlegmata purgabit, concoctricemque iuuabit:

Leucopiper stomacho prodest, tussiq; doloriq;

Vtile, praeueniet morum febrisq; rigorem.

Pisa.

Pisum laudandum nunc sumpsimus ac reprobandum:

Est inflatum cum pellibus atque nocuum:

Pellibus ablatis, est bona pisa satis.

Pisces.

Pisces.

Sint cocti vino pisces cum petroselino.
Si pisces molles sunt, magno corpore tolles:
Si pisces duri, parui sunt plus valituri.

Rorrum.

Reddit fœcundas mansum persæpe puellas,
Manantemq; potes naris retinere cruorem,
Vngas si nares intus medicamine tali.

Pruna.

Frigida sunt, laxant, multum prosunt tibi pruna.

Pulmentum.

Esto pulmentum, quia non est læsio dentum.

Pyra.

Adde pyro potum, nux est medicina veneno.

Item:

Aegrotare potes, nisi vinum post pyra potes.

Item:

Cruda grauant stomachum, releuant pyra cocta gra-
uatum.

Item:

Cum coquis, antidotum pyra sunt: sed cruda, venenum.

Item:

Dum pyra manducas, pro consuetudine ducas,
Vt citius potes, quicquid habere potes.

Item:

Fert pyra nostra pyrus, sine vino sunt pyra virus:
Si pyra sunt virus, sit maledicta pyrus.

Item:

Post pyra da potum, post pomum vade cacatum.

Rap.e.

Rapa iuuat stomachum, nouit producere ventum,
Prouocat vrinam, præstatq; in dente ruinam:
Si malè cocta datur, tibi torsio sic generatur.

Sal.

Desiccat humidum sal, non sapidumq; saporat,
Subtilat grossum, foetorem pellit odorum.

Item:

Vas condimenti præponi debet edenti:
Sal virus refugat, rectè insipidumq; saporat,
Non sapit esca probè, quæ datur absque sale.

Item:

Vrunt res salsæ visum, semenq; minorant,
Et generant scabiem, pruritum, siue vigorem.

Serum.

Inciditq; lauat, penetrat, mundat quoque serum.

Sinapi.

Est modicum granum, siccum calidumq; sinapi,
Dat lachrymas, purgatq; caput, tollitque venenum.

Vinum.

Corpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

Item:

Dat purum vinum tibi commoda plurima: primùm
Confortat cerebrum, stomachum reddit tibi lætum,
Fumos euacuat, & viscera plena relaxat,
Acuit ingenium, visum nutrit, leuat aures,
Corpus pinguisficat, vitam facit atque robustam.

Item:

Dum saltant atomi, patet excellentia vini.

Item:

Gignit & humores melius vinum meliores:
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.

Item:

Si bona vina cupis, quinque hæc laudantur in illis:
Fortia, formosa, & fragrantia, frigida, frigida.

Item:

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,

Venter

Venter stipatur, vox limpida turbificatur.

Item :

Vinum lymphatum dulcescit, lædere nescit.

Item :

Vinum Rhenense decus est & gloria mensæ.

Item :

Vinum sit clarumque, vetus, subtile, maturum,
Ac bene dilutum, saliens, moderamine sumptum.

Item :

Vina probantur odore, sapore, liquore, colore.

Vippa.

Bis duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum
Visum: quod minus est implet, minuit quod abundat.

Vue. vide supra Persica.

Vue passe.

Passula non spleni, tussi valet, est bona reni.

CONCORDIA.

Concordia, amicitia vinculum.

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Mutua defensio tutissima.

Palmæ quando lauant mutuò, se mutuò mundant.

Item :

Vtraque mundatur, dum palma palma lauatur.

Parnis diues concordia rebus.

Si concordemus, satis omnibus est quod habemus.

CONFESSIO.

Semper celanda confessio, nec reseranda.

Qui peccatum fatetur, est innocens.

Crimina ne celes, magna est medicina fateri.

CONIECTVRA.

Nidus testatur, ibi qualis avis dominatur.

De fructu arbor cognoscitur.

Affectus mentis operum patet experimentis.

Item:

Arbor ut ex fructu, sic nequam noscitur actu.

Item;

Qualis erit mulier, tale coquebit olus.

Et cantu dignoscitur avis.

Nequam per verba, per odorem noscitur herba.

*Protinus apparet, quæ plantæ**frugifera future.*

Curuum se præbet, quod aduncum crescere debet.

Item:

Vult maturè, quæ vult vrtica manere.

Vultus proditor animi.

Caluo virtutes variæ sunt atque salutes.

Est sapiens, hilaris, plus verax & liberalis.

Item:

Cautus homo cauit, quotquot natura notauit.

Item:

Cernitur in caliga, cruris, quo fractio facta.

Item:

Cernitur in facie omnis secreta voluntas.

Item:

Distortum vultum sequitur distortio morum.

Item:

Est facies testis, quales intrinsecus estis.

Item:

Hirsutus fallax, irascens, prodigus, audax.

Item:

In rufa pelle, vix est animus sine felle.

Item:

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,

Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni spes.

Item:

Intima per mores cognoscimus exteriores.

Item:

Item :

Noscitur ad nasum mulier que vendit omasum.

Item :

Per rubram barbam, debes cognoscere nequam.
Multi non rubram, sed habent cum crimine nigram.

Item :

Rarò breues humiles vidi, longos sapientes,
Albos audaces, rufoq; colore fideles.

Item :

Si non vis falli, fugias consortia calui.

Item :

Si quæras socium, nunquam iungas tibi luscum:
Rarò namque vident lumina lusca fidem.

Item :

Vultu sæpe tacens signa loquentis habet.

Item :

Vultu talis eris, qualia mente geris.

CONSCIENTIA.

Conscientia mille testes.

Scandala me verè calidum rubrumque dedere.

Item :

Te prodit facies, tu mala cum facies.

Murus athenus esto, nil conscire sibi.

Qui sibi nil conscit, secura mente quiescit.

Nihil est miserius, quàm animus hominis conscius.

Conscius ipse sibi, de se putat omnia dici.

Item :

Degeneres trepidant animi, peiora que versant.

Item :

Heu miserum, quid agam? porto sub pectore plagam,
Tanquam si portem sub eodem pectore mortem.

CONSENSVS.

Faciens & consentiens eidem pane obnoxij.

Pœnam consimilem clauus fert atque foramen.

Item:

Si quis delinquit, vt Paulus Apostolus inquit,

Qui consentit ei, sit reus ipse rei.

CONSILIVM.

Consilium post facta inuile.

Non ad præteritum consul valet, imò futurum.

Consilium senile iuuenili præstat.

Vtere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Gladiator in arena consiliam capit.

Si breue consilium, dicitur esse bonum.

Multi pacifici sint tibi, & consiliarius unus de mille.

Auxilio multi sint, consilio tibi pauci.

Res sacra consultor.

Consilio factum, non pœniter esse peractum.

Item:

Vtere consilijs, vt sæpius inde iuueris.

CONSORTIVM.

Claudi vicinus sublaudicare disces.

Ad mala facta malus socius socium trahit: & sic

Fit malus & nequam, qui fuit antè bonus.

Item:

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi.

Item:

Elige sanctorum consortia, non reproborum:

Qui conuersatur cum sanctis, sanctificatur.

Item:

Fili talis eris, qualem socium tibi quæris.

Item:

Illos deuita, quos infamat mala vita.

Item:

Per prauum socium, vir venit in vitium.

Item:

Qui

Qui iuxta claudos habitat, subclaudicat idem:
Admixtusq; malis, dicitur esse malus.

Item:

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis:
Peruersus socius, mala scemina, falsus amicus.

Item:

Si sanctos sequeris, sanctus sic efficieris:
Sed peruerteris, si peruersis socieris.

Item:

Sordibus implicitos prauosque cauebis amicos:
Elige consortem, qui sanctam det tibi sortem.

Item:

Surgit origo mali, de turpi saepe sodali.

Paulum fermenti totam fermentat massam.

Hoc scio pro certo, quando cum stercore certo,
Vincō seu vincor, semper ego maculor.

Item:

Læditur à stimulo, quicumque fricatur ab illo.

Item:

Omnia contacta denigrat pix calefacta.

Item:

Pix dum palpat, palpando manus maculatur.

Item:

Pomum corruptum citò corrumpit sibi iunctum.

Item:

Vnica praua pecus, inficit omne pecus.

Simile simili gaudet.

Cognitus in parte, fit per socium vir apertè.

Item:

Noscitur ex comite, qui non cognoscitur ex se.

Societas Leonina. vide Dominium.

Ludi stultorum, dominorum, siue luporum,

Non bene luduntur: quia seria saepe sequuntur.

Item:

Non bonus est socius, qui comedit omnia solus.

CONSVETVDO.

Ab assuetis non fit passio.

Læditur in clune vir rarò solens equitare.

Item:

Natis scintilla fabrorum non nocet vlla.

Difficile est assueta derelinquere.

Cattus de caseo tardè depellitur es.

Item:

Consuetudo potens natura fortior ipsa est.

Item:

Fallere qui didicit, fallere semper amat.

Item:

Ire catenatus nescit canis inueteratus.

Item:

Qui pedit, dum vult: pedit, dum pedere non vult.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Item:

Quod puer assuescit, leuiter dimittere nescit.

Lex est et regio.

Fœmina casta, securis acuta, cliensque fidelis,

Hæc tria Parrhisiiis nunquam vel rarò videbis.

Item:

Garrulus est Sueuus, malus hæreticusque Hispanus,

Bauarus incæstat, Francus per numina iurat,

Omnis hypocrisat Misnensis, Saxoque potat,

Britannus dominum prodit, rapit atq; Polonus.

Item:

Germani possunt cunctos tolerare labores:

O vtinam possent sic tolerare sitim.

Item:

Halee

LOCI COMMVNES.

Halec assatum Thuringis est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Item:

In curta tunica Saxo saltat quasi pica.

Item:

Parrhisius locus egregius, mala gens, bona villa:
Nam duo pastilla pro nummo dantur in illa.

Item:

Quod terræ mos est, hoc terræ semper honos est.

Item:

Si fueris Romæ, Romano viuito more:

Si fueris alibi, viuito sicut ibi.

Item:

Sunt loca, sunt gentes, quibus & mactare parentes
Est fas & pietas, dum longa superuenit ætas.

Item:

Terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis,

Item:

Te seruare decet mores, illamq; loquelam,

Eius telluris, incola cuius eris.

Item:

Vita, genus, linguæ variæ, variant regiones:

Vna nequit cunctos regula distinguere mores.

Item:

Vuestphalicus vir catholicus, nullius amicus,

Dum tibi dicit Aue, sicut ab hoste caue.

CONTEMPTVS ET VILITAS.

Etiam capillus unus.

Nullus tam prauus saccus, quin sit prece dignus.

Item:

Quamuis sint modica, profunt tamen omnia lucra.

Ex granis aceruus.

Multa iuuant collecta simul: nam plurimus annem

Riuulus

CARMINVM PROVERBIAL.

Riuulus existens gignit, scintillaq; flammam.

Item:

Multa simul modica, magnum faciunt cumulata.

Frustrà nihil.

Nil est tam prauum, quod ad vllum non valet vsum.

Item:

Tam malè nil cusum, quod nullum profit ad vsum.

Melius il quam nil.

Gobio dum capitur, tunc piscis captus habetur.

Item:

Non panis nullus, sed dimidius valet vllus.

Item:

Plus valet il quàm nil: sit procul ergo nihil.

Item:

Sicut ego noui, plus testa pars valet oui.

Merx ultronea putet.

Dicitur oblatum fore seruitium malè gratum.

Neminem præ te contemnas.

Parua necat morfu spatiosum vipera taurum,

A cane non magno sæpe tenetur aper.

Item:

Tu qui summa potes, ne despice parua potentem:

Nam prodesse potest, si quis obesse nequit.

Non curat testudo muscas.

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Item:

Si te contemnunt homines, & friuola dicunt,

Nil contra risus debes, quàm dicere, Misus.

Qui paruum contemnit, indignus

est magno.

Carnibus est dignus, qui bene mandit olus.

Item:

Dignus erit magno, qui parua capit iubilando.

Item:

LOCI COMMVNES.

43

Item:

Paruum seruabis, donec maiora parabis.

Rusticanum oratorem ne contempseris.

Non contemnatur, quisquis bene consiliatur.

Item:

Non sit neglecta serui sententia recta.

Item:

Sape etiam stultus fuit opportuna locutus:

Et celat nucleum arida testa bonum.

CONVIVIVM.

Consecratio mensæ.

In mensa residens, & panem non benedicens,

Ille sedet quasi sus, & surget sicut asellus.

Alma Dei dextra benedicat prandia nostra.

Item:

Escas præsentis benedic Deus & comedentes,

Potum serutorum benedic Deus alme tuorum,

Et reliquum munus benedicat trinus & vnus.

Item:

Hic cibus & potus à Christo sit benedictus.

Item:

Nos conuiuantes benedic Deus, & epulantes,

Vt laudem referant, & semper te benedicant.

Item:

Per te rex Christe, benedictus sit cibus iste.

Gratiarum actio.

Gratia, laus, & honor, tibi sit rex Christe creator,

Qui nos pauperti potu, dapibus satiasti.

Mores mensæ.

Absint à mensa, detractio, murmur & ira:

Sed cum læritia sumatur potus & esca.

Item:

Absint offensæ, cum sit celebratio mensæ.

Item:

44 CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Baltea laxabis, ad mensam quando meabis,
Ne sedeas mœstè, nec dissolvas inhonestè.

Item:

Dum cibus extat in ore tuo, potare cauto.

Item:

In vasis offare decet, non ore repleto,
Nec mappa dentes tergas, oculosq; fluentes.

Item:

Dum conuiuaris, caueas ne multa loquaris.

Item:

Pocula dum sumis, immerge labra modestè:
Qui propè fert nasum, potum non sumit honestè.

Item:

Qua prandes hora, cultum malè mittis in ora.

Item:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam veritam nouerit esse sibi.

Item:

Sal primò poni debet, primoq; reponi:
Non bene mensa tibi ponitur absque sale.

CVR A.

Cor ne edito.

A nimijs animum curis procul exime: nutti.
Fiunt & veniunt omnia namq; Dei.

Item:

Cura facit canos, quamuis homo non habet annos.

Item:

Mox erit antiquus curarum semper amicus.

Item:

Triste cor, ira frequens, mens rarò gaudia voluens,
Hæc tria consumunt corpora sine breui.

CVRIOSI-

LOCI COMMVNES.

CVRIOSITAS.

Multa non possunt simul fieri.

Egregios cumulare libros, præclara supellex:
Vnum sed melius voluere sæpe librum.

Item:

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Item:

Qui binos vna lepores sectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.

Nihil inanius quàm multa scire.

Hic digitos maculat, qui cuncta foramina tentat.

Nodum in scirpo querere.

Sic cælum caderet, stans sedes nulla maneret.

Quæ supra nos, nihil ad nos.

Ad secreta poli, curas extendere noli.

Item:

Scire rudes quærent, quod docti non docuerunt.

CVRSVS.

Currens lassatur, quò præcurrens agitur.

CVSTODIA.

Pax ibi seruatur, custodia quo dominatur.

DAMNVM.

Vexatio dat intellectum.

Nescit homo verè, quod habet, nisi cesset habere.

Item:

Quæ pro parte nocent, plurima sæpe docent.

DEBITVM.

Reddite omnibus quod debetur.

Creditor huic præstat, qui soluere debita curat.

Item:

Debita solue citò, ne damnum detur amico:

Sic citò non soluis, te spontè crimine voluis:

Soluere si tardas, fieri tibi grata retardas.

Item

Item :

Expectans longè, non vult dimittere quæq;

Item :

Mutua quæ debes, ridendo soluere debes.

DEVS.

Creator per creaturas cognoscendus.

Emicat ex ipsis diuina potentia rebus:

Et leuis est cæspes, qui probet esse Deum.

Item :

Floribus è medijs spirat diuina potestas:

Qua pascente, leuis pabula passer habet.

Item :

Omnis in orbe locus fert Deitatis opus.

Item :

Vel mihi plantra suis Numen demonstrat ab herbis,

Presentemq; refert vna vel herba Deum.

Deus non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur.

Si Deus est, si cuncta tenet, si cuncta creauit,

Nec domibus claudi voluit, neque munus amauit:

Quærit adorari, non sibi dona dari.

Deus ubique est.

Enter, præsender Deus est, & vbique potenter.

Item :

Omnem habitum mundi totus Deus implet & ambit,

Quem templo cordis mens pia semper habet.

Item :

Stans Deus hîc & ibi, regnat vtrinq; sibi.

Dei prædestinatio.

Simpliciter Dominus electos semper amauit,

Odiuit reprobos, nisi quantum sunt opus eius.

Dei providentia.

Nulla creatura fuerat, sed cuncta futura:

Omnia

Omnia mente Dei poterant prius illa teneri,
Eius & obsequijs quasi facta potenter haberi:

Quippe Deo presens, tunc erat id quod erit.
Non mutatur enim Deitas, nec habet variari,
Crescere vel minui, maiorue minorue putari,
Nec magis est locuples, plusue minusue potens.
Sed Deus antè fuit, quàm res quæ tempora præstant.
Hinc igitur restat, quia temporibus prior extat,
Principium sine fine Deus, lux prima deorum,
Eius ad imperium sæcula sunt & erunt.

Deo nihil occultum.

Quàm vetus est Luna, scit cuncta creans Deus vna.

Dominus dedit, Dominus abstulit.

Dat Deus, & recipit sæpe, quod ipse dedit.

Item:

Destruit & rodit fors omnia, quæ Deus odit.

Ex Deo omnia, & per illum, & in illum.

Auro quid melius? laspis: quid laspide: Virtus:

Quid virtute? Deus: quid Deitate? Nihil.

Item:

Cuncta potest facere Deus omnipotens, scio verè.

Item:

Est super omne Deus, rex Dominusq; meus.

Item:

Factum factori summo præponere noli.

Item:

Sicut arena maris numero caret atque carebit,

Vtq; carent numeris fulgentia sydera cœli,

Sic nec habent numeros inclyta signa Dei.

Multa noris oportet, quibus

Deum fallas.

Fallere mortalem, res est tenuissima, visum:

Lumina quis fallet semper aperta Dei?

Item:

Item :

Omnia qui cernit, frangit Deus omne superbum:
Ah miser, hunc qui se fallere posse putat.

Serò Iupiter dipteram inspexit. vide Peccatum.

Scite coniuere Deus, ergo Deum reuerere.

Si Deus nobiscum, quis contra nos?

In Domino dirum mortificabo virum.

Item :

Non mendax Deus est, promissa fideliter implet:
Credite, desertos non finit esse suos.

Sine ope diuina nihil valemus.

Absque Deo facta sua qui disponere curat,
Huius amor verè non multo tempore durat.

Item :

Doctores opifex Deus efficit & sapientes.

Item :

Ex ope coelesti fit, si quid habetur honesti:
Et venit à superis, vt agas bene vel mediteris.

Item :

Frustrà conatur, cui non Deus auxiliatur.

Item :

Prouidet & tribuit Deus & labor omnia nobis;
Proficit absque Deo nullus in orbe labor.

Item :

Virtutum munus præstare potest Deus vnus.

Timor Dei initium sapientie.

Cum quis turpe facit, & me spectante rubescit,
Cur spectante Deo non magis ille rubet?

Item :

In studijs toto Dominum cole pectore Christum,
Is parui merces magna laboris erit.

Item :

Omnibus in factis, peragendis siue peractis,

Debet

Debet proponi Deus humanæ rationi.

Item:

Quicquid agis, Domini laudem fratrisq; salutem

Respice : de fructu viderit ipse Deus.

Utrò Deus suppeditat bona.

Ex panibus quinis, ex piliculis quoq; binis,
Manus diuina satiauit millia quina.

Item :

Nullus censetur pauper nec egenus habetur,

Quin citò ditetur, Deus huic si propitiatur.

CHRISTVS.

E templo gentes Christus percussit ementes.

Morbus, signa, cibus, blasphemia, dogma, fuere

Causæ cur Dominum turba secuta fuit.

Prima domus Christi, fuit alius virginis almæ,

Altera præsepe, crux tertia, quarta sepulchrum,

Christus est via, veritas & vita.

Est Christus lignum vitæ de virgine nascens,

Nos verbis, nos exemplis, nos nectare pascens.

Item:

Filius ipse Dei spes nostræ progeniei,

Auctor honestatis, fons perpetuæ bonitatis.

Item:

Qui moritur Christo, viuit : qui viuus in illo est,

Non moritur : non est mors vbi Christus adest.

Item :

Tu via, vita, salus, Iesu : credamus (Iesu)

Fas, quòd tu nobis sis via, vita, salus.

Item:

Vita labor nostra est : releuas tu Christe laborem:

In te fit noster, vita beata, labor.

Christus excitatus est propter iustificationem nostram.

D

Nobis

Nobis surrexit, qui nobis tartara fregit.

Item:

Ortus Christe tuus, tua mors, sunt omnia nostra:
Et nostrum est, coeli templa quòd alta subis.

Christus morte sua mortem aboleuit.

Aspice serue Dei, sic me posuere Iudæi:
Aspice deuote, quoniam sic pendeo pro te:
Vt viuas, morior: non est dilectio maior:
Morrem morte demo, ne moriaris homo.

Item:

Est pugil fortis, qui frangit vincula mortis.

Item:

Frende Satan, freme munde, caro fure, mors fera sæui:
Christus enim victor sceptrum paterna tenet.

Item:

Mors tua, Christe, mihi vita est, victoria, regnum:
Labe mea morior, sanguine viuo tuo.

Item:

Nil Isaac patitur, aries fit victima Christo:
Nec Deitas patitur, cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra, crucem pro nobis Christe tulisti:
Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratia Christi saluamur, non operibus.

Christus, confessum, licet omni crimine pressum,
In quauis hora suscipit absque mora.

Item:

Nemo petit cœlum, nisi per te Christe redemptus:
A te vera salus, non aliunde venit.

Item:

Nudus vt in mundum veni, sic nudus abibo:
Vulneribus Christus fit medicina meis.

Item:

Sola diuina saluandus sum medicina.

Item:

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,

Aut nihil, aut totum propiciando dabit.

Item:

Virtus sola Dei nos crimine purgat ab omni.

In Christo omnes thesauri sapientie reconditi.

Hoc est nescire, sine Christo plurima scire.

Item:

Quæ pietate caret, non est doctrina putanda:

Et Christum ignorans belua totus homo est.

Magi ab oriente obtulerunt illi munera.

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum.

Qui recipit vos, me recipit.

Charus legatus Christi, si Christus amatus.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per

Christum omnes viuificabuntur.

Adam primus homo damnauit sæcula pomo:

Abstulit at damnum filius ipse Dei.

Item:

Arbore sub qua-

Quod primus A-

Sed postremus A-

Dāna prioris A-

Si non primus A-

Nō postremus A-

dictauit clericus A-

peccauit in arbore qua-

hatus de virgine qua-

reparauit in arbore qua-

peccasset in arbore qua-

moretur in arbore qua-

Verbum caro factum est.

Christus homo, Deus est, idē Deus, est homo Christus.

Si Deus est & homo, vult atque potest misereri:

Quod velit, hoc homini confero: posse, Deo.

Item:

Christus verus homo, verus Deus est crucifixus:

Sed caro non Deitas, hostia mortis erat.

Item:

D 2

Non

Non pater, aut flatus, sed filius est homo factus:
Nam per quem fecit Deus omnia, iurè refecit.

Item:

Sum quod erā, nec eram quod sum, nunc dicor vtrūq;.

SPIRITVS SANCTVS.

*Corpus vestrum templum est habitantis in
vobis Spiritus Sancti.*

Quam fœlix anima est, in qua sibi ponere sedem
Dignatur summi Spiritus ipse Dei!

Item:

Qui nescit fraudes, æstuq; libidinis ardet,
Ille nequit templum Flaminis esse sacri.

TRINITAS.

*Pater, Filius, & Spiritus Sanctus unus
Deus in tribus personis.*

Est pater, est natus Deus, est & Spiritus almus,
Sol tibi splendorem semper parit atq; calorem;
Sol, calor, & splendor sed simul esse solent:
Tres quoq; personæ sic sunt Deitate sub vna.

Item:

Nix, glacies, & aqua, tria nomina, res tamen vnæ;
Sic in personis trinus, Deus est tamen vnus.

Item:

Omnia qui verbo motum spirante creauit,
Omnia nunc patrio seruat amore Deus.

DIABOLVS.

Diabolus contrarius Deo.

Dæmon ipse crucem fugit, vt malus vndique lucem.

Item:

Dæmon lucratur, à quo Deus expoliatur.

Item:

Lucifer ipse Deo similis fieri meditatus,
Mox quasi peccator pro crimine præcipitatus:

Quippe

Quippe Deo similis non erat esse datus.

Satanas transfiguratur in angelum lucis.

Angelico lucet sæpe colore Satan.

Item:

Cum Dæmon aliquem confundere vult maledictum,

Nititur ut longum sibi circumponat amictum.

Item:

Dæmon quò poterat nulla ratione venire,

Illuc legatos destinat ire suos.

Item:

Præco venit Satanæ, quò non valet ipse venire.

DIFFERENTIALES.

Accuso, incuso.

Incuso dominos, accuso sæpe minores.

Acies, acumen.

Est acies belli, sed acumen sit tibi cultri.

Item:

Est acies oculi, ferri, belliq; caterua.

Acor, mucor, rancor.

Carnis rancor, acor vini, mucor quoque panis.

Acus, us: acus, eris.

Puncta pungit acus, gallinis spargitur acus:

Adeps, aruina, pinguedo.

Intus adeps, aruina foris, pinguedoq; quæuis.

Aeger, egrotus.

Ingemit ægrotus, quia languet corpore totus:

Aeger languescit, mentis vitium quia crescit.

Aequor, fretum, mare, pontus.

Cum fremit, esse fretum: mare dicas, cum sit amarum

Pontus, ponte caret: sed ab æquo, dicitur æquor.

Aequus, equus.

Miles pungit equum, sed iudex iudicat æquum.

Item:

D 3

Non

Non est dignus equo, cui charior est equus æquo.

Affinis, confinis.

Affinis genere, confinis proximitate.

Alba.

Dicitur urbs Alba, vestitur presbyter alba.

Ales, volucris.

Si volat, est volucris: ales, si gesserit alas.

Altercari, litigare.

Item dant homines, altercanturq; sophistæ.

Alumnus.

Est & qui nutrit, & qui nutritur, alumnus.

Aluus, venter, vterus.

Venter consumit, vterus parit, egerit aluus.

Amita, auunculus, matertera, patruus.

Sunt patruus, patris fratres: amitæq; sorores:

Frater, auunculus est: soror est matertera matris.

Amurca, fæx.

Fæx vini tibi sit, olei dicatur amurca.

Anceps, auceps.

Est dubius anceps, volucrem sed decipit auceps.

Anus, us: anus, i.

Forma senilis anus, pars quædam corporis anus.

Apocope, paragoge: epenthesis, syncope.

Syneopa de medio tollit, quod epenthesis auget:

Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Aquila, aquilo.

Dic aquilam, volucrem: ventum dicas aquilonem.

Ara, hara.

Est hara porcorum, sed dicitur ara deorum.

Arcus, ars, arx.

Ars docet, arx munit, arcus tegit, & ferit idem.

Ardeo.

Ardet mens, ardet clypeus, focus ardet, & ædes:

Hæc

Hæc amat, hic splendet, hic vrit, & vritur illa.

Arundo, hirundo, hirudo.

Ales hirundo volat, nat hirudo, agitur arundo.

Item:

Cantat hirundo, floret arundo, natat hirudo.

Item:

Cantat hirundo, fugit hirudo, crescit arundo.

As.

As obolus, pondus, as est possessio tota.

Afilus, asylum.

Turbat asilus apes, miseris fucturrit asylum.

Assensus, consensus.

Assensum verbis, consensum die fore factis.

Avarus, parcus: largus, prodigus.

Prodigus est, animi vitio retinenda profundens:

Largus, qui sumptus facit ex ratione libenter:

Parcus, qui retinet quicquid non postulat usus:

Nam retinet cupidè, quod res deposcit, avarus.

Aura.

Aëra, splendorem, ventum simul atque fauorem,

Quatuor hæc aura significare solet.

Basium, osculum, suavius.

Basia conjugibus, sed oscula dantur amicis,

Suavia lasciuis miscentur grata puellis.

Bellum, duellum, pugna, prælium.

Militis est bellum, fortis pugilisq; duellum,

Pugnaq; virorum, sed prælia dic mulierum.

Cælo, celo.

Qui sculpit, cælat: seruans abscondita, celat.

Cæsaries, coma, crinis, iuba.

Est coma quadrupedis, colubri iuba siue leonis,

Cæsaries hominis, crinis propriè mulieris.

Calx.

Pars pedis est hic calx, combustus calculus hæc calx.

Camera, thalamus.

Sit thalamus sponsi, cameram dic esse scholaris.

Candeo.

Candida res candet, & ferri lamina candet.

Canis.

Latrat in æde canis, nat in æquore, fulget in astris.

Capistrum, frænum.

De ferro frænum, constat de fune capistrum.

Carbo, pruna.

Dum calet, est pruna: carbo, dum deficit ignis,

Cassis, is; cassis, idis.

Fallit aues cassis, munit caput ænea cassis.

Item:

Hæc cassis, galea: hic cassis, rete vocatur.

Caulis, caula.

Dic caules olera, dicuntur ouilia caulæ.

Cerno, considero.

Corporeis oculis cerno, considero mente.

Cetus, cætus.

Est piscis cetus, populi collectio cætus.

Cetus, ti, piscis: cætus, tus, concio plebis.

Cingula, Cingulum.

Cingula sunt hominum, cingula stringit equum.

Claritas, claritudo.

Claritas splendoris, claritudo nobilitatis.

Claua, clavis, clauus.

Claua ferit, clavis aperit, clauus duo iungit,

Induo te clauo, rege clavi, percutite claua.

Cochlea.

Dic cochleam, turris scalam, testamq; limacis.

Cano, iento.

Ientamus manè, cœnamus vespere facto.

Capi,

Cæpi, meminî, noui, odi.

Bis duo sunt, odi, noui, cæpi, meminîq;
Quæ retinent sensum præsentis præteritiq;.

Collega, comes, consors, sodalis, socius.

Consortes coniungit amor, socios labor vnus,
Missio collegas ad eundem copulat actum,
Ast eadem comites vnit via, mensa sodales.

Colo.

Agros, rus, formam, superos colit atq; parentes.

Colus, colum.

Fert ancilla colum, penetrat res humida colum.

Cominus, eminus.

Eminus ad longè; sed cominus ad propè spectat.

Concipio.

Concipit hic mente, mulier sed concipit aluo.

Conduco, loco.

Conducit, dantis precium: locat, accipientis.

Confiteor, fateor.

Confiteor spontè, fateor mea facta coactè.

Consulo.

Consulo te, quærens: tibi consulo, consilium dans.

Consultor, consultus.

Consultor poscit, quod consultus bene noscit.

Consummi, consumo.

Consummare volo mea, sed consumere nolo.

Conuentus, conuenticulum.

Est monachorum conuentus vel monacharum,
Sed conuenticulum dicas pietate carentum.

Corona, diadema, laurea, sertum.

Virginis est sertum, cleriq; corona, poetæ
Laurea, rex gestat diadema vel induperator.

Corusco, mico, radio.

Sol radiat, macroq; micat, fulgorq; coruscat.

Creo, screo.

Iactans sputa screat, res Deus ipse creat.

Cruor, sanguis.

Sanguis alit corpus, cruor est à corpore falsus.

Crux.

Crux est tormentum, crux est mirabile signum.

Cubo cum compositis.

Accumbens dormit, discumbens fercula sumit,

Concumbens violat, procumbens numen adorat,

Occumbens moritur, victus succumbere fertur,

Qui cubat, ille iacet, vigil excubat, incubat ales.

Cubitus, cubatum.

Sanus eo cubitus, male sanus eo cubatum.

Cuculus, cucullus.

In sylvis cuculum, in claustris quære cucullum.

Decedo, discedo.

Decedit moriens, discedit ab vrbe recedens.

Décoro, decôro.

Quem veneror, decoro: quem pulchrû reddo, decoro.

Decorus, pulcher.

Te vestis pulchrum, reddit natura decorum.

Delictum, peccatum.

Sit tibi delictum, si non facies facienda:

Sit tibi peccatum, facies si non facienda.

Dij, di.

Scribe dij, lege di, si vis urbanus haberi.

Diues, fœlix.

Vir diues propriè, cui res succedit abundè:

Fœlix possessa tenet cum prosperitate.

Donum, munus.

Dat meritum, munus: sed confert gratia donum.

Duco, nubo.

Vir sponsam ducit, sed viro fœmina nubit.

Edico,

Edico, indico.

Edicunt reges, indicit festa sacerdos.

Edo, sum.

Quod lupus est agnum, non est mirabile magnum.

Eruca, tinea.

Eruca caules, erodit tinea vestes.

Facetus, lepidus.

Est verbis lepidus aliquis, factisque facetus.

Facies, vultus.

Consistit facies, sed vultus saepe mutatur.

Facultas.

Artes, diuitias, designat posse facultas.

Falx.

Falce puto vineam, meto sata, rondeo prata.

Falx, fax, faux.

Falx metit & scindit, fax vrit, faux quoque mandit.

Falx, fas, fax, faux.

Faux est, fasq; licet, resecat falx, fax quoque lucet.

Fascis, fasces.

Pondera sunt fascis, fasces dicuntur honores.

Fistula.

Fistula dulce canit, est morbus fistula durus.

Flagro, fragro.

Fla facit ardorem, sed fra largitur odorem.

Flamen.

Hoc flamen flatus, hic flamen presbyteratus.

Fædus, i: fædus, eris.

Sordidus est fædus, pro pacto dicitur fædus.

Forceps, forfex, forpex.

Fex est filorum, cepus ferri, pexq; pilorum.

Item:

Forfice fila, pilum cape forpice, forcipe ferrum.

Frons, dis: frons, ris.

Frons

62. CARMINVM PROVERBIAL.

Frons frondis folium, frons frontis pars capitis sit.

Item:

Frōs frontis caput est, frons frondis in arbore crescit.

Fruior, fangor, potior, vescor, vtor.

Diuinis fruimur, mundanis vescimur ēscis,

Vescimur & potu, fungimur officio,

Vtimur vtilibus, exoptatisq; potimur.

Fugio, fugo.

Audacem fugio, sed timidumq; fugo.

Fulgere, lucere, nitere.

Gemma nitet, sydus fulget, candelaq; lucet.

Fundus, funda.

Fundus fundit opes, diffundit fundā lapillos.

Fur, fursur.

Fur simplex latrō est, geminatum sit cibus apro.

Fur, latro.

Fur latet in furno, latro se fert obuius ultro.

Item:

Fur non est latro, quia tempore fur rapit atro:

Tempore non atro, rapit omnes res tibi latro.

Galea, galea.

Miles habet galeam, sed habet pirata galæam,

Galerus, mitra, pileus, tiara.

Pileus est iuuenum, peregrinantumq; galerus,

Præsulum est mitra, sit nobiliumq; tiara.

Gallus.

Gallus avis, populus, fluuius, Bacchiq; sacerdos.

Genero, gigno, pario.

Fœmina sola parit, generat vir, gignit vterque.

Gestio, gesto.

Gestio, dum cupio: gesto, dum pondera porto.

Glans.

Funda iacit glandes, nascuntur in arbore glandes.

Glis.

Glis, vis: glis, ssis: glis, tis.

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

Grates, gratia.

Gratia fit Christo, grates referamus amico.

Hospes.

Est qui suscipitur, & qui me suscipit, hospes.

Hostia, victima.

Victima pro victis, datur hostia pro superandis.

Humus, solum, tellus, terra.

Humor humum reddit, terram terit usus aratri,

Estq; solum solidum, tellus se tollit in altum.

Iacto.

Qui iacit, hic iactat: qui laudat se, quoque iactat.

Iam.

Iam præsens, iam præteritum, dic iamq; futurum.

Imber, nimbus, pluvia.

Dum pluit, est pluvia: nimbus, dum nubibus hæret:

Dum tactu terram imbuit, imber erit.

Intrico.

Impedit intricat, necnon inuoluere signat.

Index, sequester.

Dicitur in causis iudex, in lite sequester.

Labium, labrum.

Sunt labra virorum, sed labia sunt mulierum.

Lacteo, lacto.

Lacteo, lac sugo: lacto, lac præbeo nato.

Lar.

Lar casa, lar domus, lar ignis, larque foramen,

Lar proprium nomen, genitivus sit tibi Lartis.

Lego.

Fur aurum, virgo flores, mare nauta, librosque

Clericus, æquiocè singula quisque legit.

Lens, dis: lens, tis.

Lens

Lens animal, lendis : lens pro legumine, lentis.

Item:

Lens lendis capiti, lens lentis conuenit ori.

Item:

Lens mordet per d, mordetur si capiat t.

Lepus, lepor.

In syluis leporem, in verbis quære lepor.

Nam lepus est animal, lepor est facundia fandi.

Libens, libo, libum.

Liba libens libo, libando libentius ibo.

Liber, beri : liber, bri.

Liber est Bacchus, vel vir sine compede natus:

Ac liber est codex, vel raptus ab arbore cortex.

Lira, lyra.

Pollice tango lyram, facio cum vomere liram.

Littus, margo, ripa.

Margo tenet fontes, mare littus, ripa fluentes.

Lotium, urina.

Vrinas hominum, sed loria dic asinorum.

Luo.

Aere luo pignus, cruce poenas, luce tenebras.

Lustrum.

Lustra cubile feræ, quinquennia lustra fuere,

Lustrum circuitus spatium, purgatio, sylua.

Luteus.

Vas luteum fragile, toga lutea tegmen herile.

Magister, minister.

A maiore statu nomen traxere magistri,

A minore statu nomen traxere ministri.

Malus.

In rate triste malum, cum frangit nauita malum.

Mamilla, mamma, uber.

Mamillas vir habet, pecus vbera, foemina mammas.

Manser,

Manfer, nothus, spurius.

Natus adulterio nothus, manfer meretrice,
De concubina spurius esse solet.

Mentiri, nugari.

Tunc homo nugatur, cum falsa loquens fabulatur:
Sed tunc mentitur, sibi discors cum reperitur.

Mercer, merx.

Venduntur merces, operantibus est data merces.

Mola, moles.

Non leuitate mola, sed aquæ currit rota mole.

Musso.

Mussat qui dubitat, mussat qui murmurat idem.

Mutuo, mutuor.

Mutuo tradendo, sed mutuor accipiendo.

Neruus.

Neruo torqueris, in cippo quando teneris:
Membraque firmantur nervis, quibus ossa ligantur.

Noxa, noxia.

Noxia delictum, delinques noxa vocatur.

Nunquam, nusquam.

Ad tempus nunquam, sed pertinet ad loca nusquam.

Oblitus, oblitus.

Immemor oblitum notat, oblitus est maculatus.

Opis, opes.

Quærit pauper opem, querit avarus opes.

Ora, hora.

Oras mundus habet, nox horas, & chlamys oras.

Orphanus, pupillus.

Pupillus matre caret, orphanus est sine patre.

Osyris, os, sis.

Devorat os oris, quicquid lucratur os ossis.

Pabulum, pascuum.

Pabula sunt hominis, sed pascua dic animalis.

Palma

64 CARMINVM PROVERBIAL.

Palma.

Palma manus, palma est arbor, victoria palma.

Palma, victoria.

Palma notat laudem belli, victoria finem.

Palpo.

Palpo manu tractans, & palpo vocatur adulans.

Pango.

Panxi, cantavi: pepigi, dum foedus iniui:

Dum quid coniunxi, possum bene dicere pegi.

Parens.

Non sum prole parens, non sum nisi parco parens.

Parco, pario, paro.

Parco praeceptis, paro mensam, pario prolem.

Patens, patulus.

Aures dic patulas, oculos dic esse patentes.

Pater.

Est pater hic cura, pater est alius genitura,

Hic pater ætate, pater ille vocatur honore.

Pax, requies.

Pax adsit viuis, requies æterna sepultis.

Pecus.

Est pecus hoc quod arat, pecus hæc quæ nõ iuga portat.

Pendeo, pendo.

Pendeo suspensus, pendo dum subleuo pondus.

Item:

Pendere vult iustus, non vult pendere malignus.

Pignus.

Pignus in o natum, sed pignus in e vadiatum.

Plaga.

Vulnera sunt plagæ, regio plaga, sit plaga rete.

Populus.

Populus est arbor, populus collectio plebis.

Posse, potestas.

Da

Da potestatem domino, sed posse cuius.

Proceres, procerus.

Est procerum verè, procerum corpus habere.

Puella, virgo.

Virgo pudicitiam notat, ætatemq; puella.

Quia, si, ut.

Scito quòd Ut modus est, Si conditio, Quia causa.

Radius.

Dicas textoris radium, radium quoque solis.

Regia, regio.

Est regio, terra: sed regia, mansio regum.

Regulus.

Regulus est serpens, avis, & rex paruulus omnis.

Robur.

Nemo potest longè robur sine robore ferre.

Rusticus, villicus.

Rusticus à rure, quoniam rus est sibi curæ:

Villicus à villa, quia res disponit in illa.

Sal.

Sal doctum reddit, sal condit, sal reprehendit.

Satio, saturo.

Vno me satio, saturant me fercula multa.

Securis, securus.

Non sunt securi, qui dant sua colla securi.

Sepio, vallo.

Vallamus propriè castrum, tepimus ouile.

Sera, serus.

Fur, obstante sera, non turt s facit, nisi sera.

Serenus, tranquillus.

Dic mare tranquillum, cælum dic esse serenum.

Socer, socrus.

Est socer vxoris genitor, socrusque genitrix.

Tela, telum.

E

Est

66 CARMINVM PROVERBIAL.

Est panni tela, dicuntur spicula tela.

Tollo.

Tollit alit, remouet, gerit, erigit, accipit, aufert.

Tondeo, tundo.

Tondemus barbas vel oues, sed tundimus herbas.

Vas, dis : vas, sis.

Vas vadis est obses, vas vasis sit tibi capsa.

Veneo, venio.

Veneo pro nummis, ad te venio sine nummis.

Virtus, vis.

Corpus habet vires, animis est insita virtus:

Vis in utroque viget, vis ratione caret.

Visito, viso.

Visitat infirmum, sed amicus visit amicum.

DISCORDIA.

Odium & Rixa.

Est longum bellum non non, est estq; duellum.

Amantium ire, amoris redintegratio est.

Chari rixantur, per se quoque pacificantur.

Item :

Ira perit subito, quam mouit amicus amico.

Contentiones fugiende.

Certamen, lites, rixas & iurgia vites.

Item :

Laudo quod vites, fili charissime, lites.

Item :

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Item :

Lites præteritæ faciliè fiunt renouatæ.

Item :

Verba parant litem, lis prælia, prælia mortem.

Cum amico non certandum emulatione.

Inter germanos maior substantia lites

Sæpe

Sæpe mouet, remanent tamen sine turbine mites.

Item:

Semper deuities cum charo quærere lites.

De asini umbra rixari.

Pro modico, chari, nolite cani similari.

Item:

Quisquis rixatur modico, vilis reputatur.

Discordia dilabuntur res maxime.

Gaudent prædones, dum discordant regiones.

Item:

Vertitur in nihilum ignis, dum spargimus ipsum.

Qui odit fratrem suum, homicida est.

Laudantur vetera plus debita, quam vetus ira.

Item:

Nil odio peius, fugit omne bonum locus eius.

Item:

Quatuor ista, timorq;, odium, dilectio, census,

Sæpe solent boni rectos peruertere sensus.

Item:

Qui fratres odit, est homicida, suos.

DIVERSA STVDIA.

Ne Iupiter quidem omnibus placet.

Cunctis qui placeat, non credo quòd modò viuat.

Item:

Multum deliro, si cuiq; placere requiro:

Cuncta qui potuit, hac sine dote fuit.

Non omnia possumus omnes.

Aptetur reliquo, qui non est aptus in vno.

Item:

Consilio pollet, cui vim natura negauit:

Ingenio redimi corpora parua solent.

Item:

Diuersis diuersa valent medicamina morbis.

Item:

Ingenio plenus vir, viribus extat egenus.

Item:

Præualet in lingua, qui non est fortis in armis.

Item:

Qui seruit rastro, seruire nequit bene castro.

Item:

Vix erit immensus in magno corpore sensus.

Velle suum cuiq; est, nec voto vinitur vno.

Aeger & athleta sunt dispare sæpe diæta.

Item:

De morbo gaudet medicus, de morte sacerdos,

Miles equis, piscator aquis, & clericus hymnis,

Nauta fretis, pugiles marte, poëta metris.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanaq; vanis.

Item:

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Mille docent hominem, prope callem qui struit ædem.

Item:

Non vno doctrina modo se mentibus infert:

His timor, his monitus, his adhibetur amor.

Item:

Quolibet in capite viget ingenium speciale.

Item:

Vulpes vult fraudem, lupus agnum, foemina laudem,

Bos ad præsepe conatur currere sæpe.

DIVITIAE ET PE-

cunia.

Antiqua æris possessio nobilitat. vide Nobilitas.

Beatus diues qui non speravit in pecunia.

Est diues verè, qui non ea gliscit habere.

Item:

Item:

O diues, diues, non omni tempore viues,
Fac bene dum viuis, post mortem viuere si vis.

Item:

Quis verè locuples? cui famulantur opes.

Diuitie auctoritatem conciliant.

Dum diues loquitur, verbum Salomonis habetur:

Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item:

Qui diues est nummis, incedit ille cum summis,

Quos nisi haberet, tunc omni honore careret.

Non potestis Deo seruire & mammonæ.

Diuitis est rarò sanctificata caro.

Item:

Diuitijs vti, res est aduersa saluti.

Item:

Tempus adhuc veniet, quòd diues qui modò gaudet,

Afsiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Nulla cælum reparabile gaza.

Quid tunc thesauri, quid aceruus proderit auri,

Cum peccatores mittuntur ad inferiores?

Opulentia tollit & excecatur animos.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Bursula calcatur, dum grandis bursa paratur.

Item:

Diuitiæ mores mutant non in meliores.

Item:

Dum quis ditatur, animosior esse probatur.

Item:

Excæcat sensus, diuersi copia census.

Item:

Fermentat celebres numerosa pecunia mores.

E 3

Item:

70 CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Mutantur mores, cum comitantur opes.

Item:

Quatuor ista, timorq;, odium, dilectio, census,
Sæpe solent rectos hominis pervertere sensus.

Item:

Sæpe solent census, hominis pervertere sensus.

Pecuniae obediunt omnia.

Bursa referta reos soluit, peccata relaxat:

Quæ non peccatis, euacuata ligat.

Item:

Copia nummorum trahit ad se corda virorum.

Item:

Cum moritur diues, concurrunt vndique ciues,
Aes sonat, vrbs plorat, vir humatur, presbyter orat.

Item:

Dum mea bursa sonat, hospes mihi fercula donat.

Dum mea bursa vacat, hospes tunc ostia monstrat.

Item:

Est nihil & nihilum, nisi certa pecunia, totum.

Item:

In terra summus rex est hoc tempore nummus.

Item:

Laudatur nummus, quasi rex super omnia summus.

Item:

Lenonem lena non diligit absq; drumena.

Item:

Nil bene pauper egit: sed pro ratione tenetur,

Quicquid agat diues, seu bene, siue malè.

Item:

Non qualis sis tu, sed quantus, quæritur, es tu.

Item:

Nummus honoratur, sine nummo nullus amatur.

Item:

Item:

Nummus in exilio comes optimus est peregrino.

Item:

Reddit mercatum mox prompta pecunia gratum.

Item:

Virtus, iustitia, olerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Item:

Vos qui nulla datis, & sumitis omnia gratis,
Vobis saluere duplicatur atque valete.

Plus est sollicitus, magis beatus.

Diuitiæ trepidant, libertas libera res est.

Item:

Dormis nocte parum, possessor diuitiarum.

Item:

Hunc timor exagitat, quem gaza superflua ditat.

Item:

O quantas curas, ô quanta pericula diues

Sustinet, & falsi portat honoris onus!

Item:

Quid facies diues? nusquam tutus bene viues:

Quid te conuertes, quod cursum, perdit, vertes?

Quod vertes cursum? non tutus es hic neque sursum.

Si miser ascendis coelos, vel ad infima tendis,

Nusquam tutus eris, sed vbique repertus haberis.

Item:

Reddit sollicitum te copia denariorum.

Item:

Se malè custodit, quem diues copia prodit.

Qui nil cupit, diues est.

Cui satis est quod habet, satis illum constat habere:

Cui nihil est quod habet, satis illum constat egere:

Ergo facit virtus, non copia, sufficientem:

72 CARMINVM PROVERBIAL.

Et non paupertas, sed mentis hiatus, egentem.

Item: Minus in eodem domo.

Non rerum cumulus, sed sufficientia mentis

Ditat: sufficient paucula, dives eris.

Item: Reddit mens.

Qui non curaret plus quam natura rogaret,

Dives sic esset, quia res sibi nulla decflet.

Item: Cetera esse.

Semper egenus eris, si semper plus tibi quæris:

Cum contentus eris, tunc dives efficieris.

Item: Vos dicit.

Summa quies, nil velle supra quam postulet usus.

DOMINVM ET

Potentia;

Expectans longè, dominus fit solus in orbe.

Item: Incundum est imperare.

O quam dulce foret, hic in mundo dominari,

Si mors non posset dominantibus insidari.

Item: Quæritur.

Servus testatur, quod felix qui dominatur.

Item: Ius est in armis.

Scitis, quod gravius præponderat vndique pondus.

Item: Magistratus bonus, Dei donum est.

Gaudeat illa domus, quando bonus est sibi promus.

Item: Licet.

Impietas, sed non pietas, reges dat egere:

Et pietas, non impietas, dat regem manere.

Item: Maiorem vitat vitam. vide Aula.

Brumales tenebræ, fauor aule cum muliere,

Sicut vertebræ sunt in vertigine crebræ.

Item: Cuius est quod dicitur.

Gratia magnatum nescit habere statum.

Item: Cui nihil est quod dicitur.

Gratia

Gratia multorum non constans est dominorum.

Item: Reges quidam sunt qui non sunt reges.

Gratia regalis non est res perpetualis.

Item: Reges non sunt reges.

Nescit durare fauor herilis, scio clarè.

Item: Reges non sunt reges.

Ridenti domino, nec cœlo crede sereno:

Ex facili causa dominus mutatur & dura.

Persona publica priuata deponere.

Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere:

Nam quæ sapè licent, poterunt tentata nocere.

Potentia præces mandata.

Est orare ducum, species violentia iubendi:

Et quasi nudato supplicat ense potens.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: &

quæ Dei sunt, Deo.

Astra Deo nil maius habent, nil Cæsare terræ:

Sic Cæsar terras, ut Deus astra regit.

Item: Reges non sunt reges.

Cæsar in hoc mundo, cæso Deus æthere regnat:

Cæsaribus fas est ferre Deoque sua.

Item: Reges non sunt reges.

Cum Deus in cœlis, Cæsar regat omnia terris,

Censum Cæsaribus soluit, vota Deo.

Item: Reges non sunt reges.

Dignus amore Deus, dignus quoque Cæsar honore est:

Alter enim terras, alter astra regit.

Item: Reges non sunt reges.

Inferiora regit Cæsar, Deus alta gubernat:

Cæsar honore suo dignus, amore Deus.

Item: Reges non sunt reges.

Principibus parè, vitam sine crimine dege,

Et famulus tristem fer patienter herum.

Item: Reges non sunt reges.

Item: nos non improbum aiam
 Regna gubernat humi Cæsar, Deus ardua cœli
 Sydera: laus istis iusta duobus ætati allegata.

Item: null

Vota Deo, census debetur Cæsaris aulæ:
 Præsidet hic terræ, præsidet ille polo.

Item: oisob con. omimob itatim
 Vota, preces, laudem, censum, vectigal, honorem:
 Mitis redde Deo, principibusq; tuis.

Item: Rex deves clementia, oisob con. idm
 Ad poenam tardus sit rex, ad præmia velox,
 Et dpleat quotiens cogitur esse ferox.

Item: oisob con. omimob itatim
 Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.

Item: oisob con. omimob itatim
 Instabile est regnum, quod non clementia firmat.

Item: oisob con. omimob itatim
 Parcere subiectis scit nobilis ista leonis:
Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

Item: oisob con. omimob itatim
 Corrigere te citius, si corripis acta tuorum:
 Sic potes imperium, sic retinere thronum.

Item: oisob con. omimob itatim
 Quanto maior eris, moderatior esse teneris.
Societas leonina.

Carnes pullorum comedunt dentes dominorum,
 Ossaque dant servis, sine carnibus & sine nervis.

Item: oisob con. omimob itatim
 Cum dominus cerasum, res est mala, mandare servum,
 Tollit matura, tibi proijcit omnia dura:
 Consumptis illis, cupiet iactare lapillis.

EBRIETAS ET VINVM.
 Si nocturna tibi noceat potatio vini,

Hoc

Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

Crapula sanitari plurimum obest.

Damna quot hinc sentis, quot nascuntur mala mentis?

Fit gressus nutans, & visio tumida mutans.

Item:

De plenis cyathis multos perijisse sciatis.

Item:

Nullus homo credit, quòd tantum pectora lædit:

Immodicè potum, sapiet citò toxica totum.

Item:

Sicut sobrietas facit vt sit longior ætas,

Sic facit ebrietas vitæ breuiare diætas.

Item:

Strangulat in mensis plures gula, quàm necat ensis.

Item:

Viuerè vis lætus, vel sana mente quierus?

Dæmonis vt linum, sic mordax effuge vinum.

Ebrietas, opes & honorem minuit.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum.

Nunquam qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,

Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

O fili sperne delectamenta tabernæ,

Tali dulcore multi priuantur honore.

Item:

Pisces, perdices, vinum, nec non meretrices,

Corrumpunt vitam, vel quicquid ponis in istam.

Fluit melius post pocula sermo.

Post sum primum vinum loquitur mea lingua Latinum:

Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister.

Item:

Post

76 CARMINVM PROVERBIAL.

Post vinum verba, post imbrem nascitur herba:

Post studia scire, post ocia saepe perire:

Post florem fructus sequitur, post gaudia luctus.

Item: *Quanto plus biberint, tanto plus sitient Parehi.*

Qui bona vina bibunt, vates bona carmina scribunt.

Quanto plus biberint, tanto plus sitient Parehi.

Omnibus est notum, quod valde diligo potum:

Si possem, vellem pro potu ponere pellem,

Item:

Primò quando bibo, cupio plus gutturis imor:

In cordis fundo iubilo, dum bibo secundò:

Per ternum potum iam vinum fit mihi notum,

Me potus lætum quartus facit atque facetum,

Et potus quintus lætam mentem facit intus,

Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister,

Potu septeno velut equus sum sine freno,

Potus bis quartus sensus mihi tollit & artus,

In potu nono vini vix sentio quò no.

In potu deno demens sum gutture pleno.

Quod in corde sobrii, id in lingua ebrii.

Ebrietas prodit quod amat cor, siue quod odit.

Item: *Si secretarum seriem vis noscere rerum,*

Ebrius, inspiens, pueri dicunt tibi verum.

Sapientia vino obumbratur.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item: *Ebrietas frangit, quicquid sapientia tangit.*

Ebrietas frangit, quicquid sapientia tangit.

Item: *Ebrius & satur nunquam bene philosophatur.*

Ebrius & satur nunquam bene philosophatur.

Item: *Ebrie, quid faris? viuis, vel morte grauaris?*

Ebrie, quid faris? viuis, vel morte grauaris?

Item: *Quid*

Quid facias, nescis: truncus sine mente quiescis.

Item:

Fœcundi calices raro faciunt sapientes.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Haud differt multum te inter, fatoque sepultum:
Flat tibi adhuc parcè de cordis spiritus arce.

Item:

Potatum vinum iacere facit resupinum,
Et vomere vt porcum, qui saginatur ad orcum.

Item:

Quando venit potus, cessat sermo quasi totus.

Item:

Reddunt delirum fœmina, vina, virum.

Item:

Si per vina labes, non vini, sed tua labes.

Item:

Vino mutatur sensus, mens infatuatur.

Vinum letificat cor hominis.

Mortales lætos vinum facit atque faceros.

Item:

Vinum dat festum, frigus conuertit in æstum,
Latificat mœstum, miserum quoque reddit honestum.

Item:

Vinum subtile facit in sene cor iuuenile:
Sed vinum vile reddit iuuenile senile.

Item:

Viuat in æternum, qui dat mihi dulce falernum:
Qui mihi dat villum, mala passio torqueat illum.

Vinum variè afficit homines.

Ebrius atque satur his modis ecce vagatur:

Hic

78 CARMINVM PROVERBIAL.

Hic canit, hic plorat, hic est blasphemus, hic orat;
 Hic est pacificus, hic est nullius amicus,
 Hic saltat lætus, hic est sermone facetus,
 Hic loqui nescit, hic cæspitat, ille pigrescit,
 Hic est clamorosus, hic est verbis vitiosus,
 Disputat hic, ille currit per compita villæ,
 Nunc seruit Veneri, somno vult ipse teneri,
 Nunc vomit, nunc vorat: sic Bacchi turba laborat.

Item:

Bis sex, credatis, species sunt ebrietatis:
 Est vilis primus, sapiens est alter opimus,
 Ternus grande vorat, quartus sua crimina plorat,
 Quintus luxuriat, sextus per omnia iurat,
 Septimus attendit, octauus singula vendit,
 Nonus nil celat, quod habet sub corde reuelat,
 Somnia denuſ amat, vndenuſ turpia clamat,
 Et cum sit plenus, vomitum facit duodenus.

Vina parant animos Veneri.

Impletus venter vult luxuriare libenter.

ECCLESIA.

Domus mea, domus orationis vocabitur.

Cum citò templa subis, recales cur sis homo natus,
 Aut lege, vel canta, vel Christo funde precatus.

Item:

Templo sacro si quis sedet atque moratur,
 Ni legat, aut canet, aut audiat, egrediatur.

In Ecclesia Dei omnia sancta.

Filia pulchra Syon sine ruga, labe carentem
 Exprimit Ecclesiam, fidei candore nitentem:
 Quam turbant hæreses & earum turba rebellis,
 Quæ subiecta iacet mundanis sæpe procellis.

Primum querite regnum Dei.

Non vnctura rotam, nec tardat missa diazam.

Sacra

Sacra celerius absoluenda.

Missæ brevis, longa farcimina, pinguis & offa,

Hæc valent hyeme, veluti vult visus habere.

Item:

Missam curratam, longum farcimen & offam,

In carnis priuio concupit omnis homo.

ECCLESIASTICI.

Dum cantat flamen, respondet clericus Amen.

Dum mare ficitur, dum dæmon ad astra leuatur,

Tunc primò laicus clero fit fidus amicus.

Imber descendit, monachus dum pergere tendit.

Ludere cum talis, non est res spiritualis.

Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.

Non decet ut monachus vadat sine compare solus.

Ut valeas esse monachus, tibi crede necesse,

Rostrum porcinum, dorsumque geras asininum,

Osque columbinum, cor ouinum, crusque bouinum.

Taxatio morum Ecclesie.

Angarians clerum iacet in sinibus mulierum,

Hic fuit electus, non propterea quia rectus

Ex meritis morum sit: sed quia canonicorum

Donis nummorum subuertit corda suorum;

Nec solet absque dare, clerum vel templa sacrare,

Et neque baptismus gratis confert, neque chrisma:

Sed per numisma fidei parat vndique schisma,

Deorat & potat, natam cum coniuge dotat,

Pro grege non orat, pro vana laude laborat,

Missam non cantat, castrensia mœnia plantat,

Militis arma gerit: quæ sunt sua, non tua, quærit:

Armiger in castris, non curat quid sit in astris:

Non mulcet flentem, non consolatur egentem,

Non vestit nudum: sed amat cum tessera ludum:

Quæ per eum datur, eleemosyna nulla videtur:

Attendensque

Attendensque parum, minuit decus Ecclesiarum.

Item:

Vita peiores sunt, qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus, monachus vult esse secundus.

Item:

Quis Satanæ similis & presbyter haud humilis.

Anaritia.

Cedit papa papæ, non cedunt munera papæ.

Item:

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,

Non curat brumam, dum drachmam suscipit vnam.

Item:

Quamuis algescit, & presbyter ipse senescit,

Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Clericus applaudit, cum causam funeris audit.

Item:

Clericus in messe, semper vult rusticus esse.

Item:

Curia Romana non querit ouem sine lana,

Dantes exaudit, non dantibus ostia claudit.

Item:

Roma manus rodit, quod rollere non valet, odit.

Item:

Si caput à Capiro, vel dixeris à Capiendo,

Tunc est Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audet Stygius Pluto tentare, quod audet

Effrænis monachus, plenaq; fraudis anus.

Bellandi studium.

Clericus ad bella pronus, lasciua puella,

Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Item:

Roma quid insanis toties, quid sanguine gaudes?

Quid geris imbelli spicula tanta manu?

Si foris arma iacent, tu bella domestica tentas,

Nec feritas requiem ferre superba potest:

Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,

Et scelus omne audes, & paris omne nefas:

Fas & iura negas, homines & numina fallis,

Nec louis imperium, nec Phlegetonta times.

Singula texentem conuitia deseret atas,

Tantum ac tale tuæ est improbitatis onus.

Viuerè qui sanctè cupitis, discedite: Romæ

Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,

Tunc surgunt lentè, Miserere canunt sine mente.

Item:

Est monachus fabas, cum pisces comedit abbas:

Verè prodesset, abbas si nullus adesset.

Item:

Hunc monachi morem seruant violando decorem,

Quàm Christum passum, piscem quærit magis assum.

Item:

O monachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:

Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item:

Clericus vxorem qui ducit, perdit honorem,

Amittit florem propter mulieris amorem.

Item:

Cum pestis rerum priuaret semine clerum,

Ad Satanae votum successit turba nepotum.

F

Item:

Item :

Dum faber cudit, monachus cum fœmina ludit.

Item:

O bone Calixte, totus mundus perodit te:
 Quondam presbyteri poterant vxoribus vti,
 Hoc destruxisti, postquam tu papa fuisti.

Item :

Offa, sacerdotum mulier, communia totum.

Imperitia.

Clericus edoctus, semper non est sale coctus.

Item :

Mos est prælatis, dare præbendas bene natis,
 Aut bene nummatis, aut eorum sanguine natis.

Leuitas.

Clericus & asinus, nux, hæc tria continuata,
 Non faciunt fructum, nisi sint bene combaculata.

Item :

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
 Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
 Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Item :

Quando languebat, monachus bonus esse volebat:
 Sed dum conualuit, mansit vt antè fuit.

Simonia.

Crimen auaritiæ, dirumq; nefas Simoniæ,
 Regnat in Ecclesia liberiore via.

Item :

Curia vult marcas, bursas exhaurit & arcas.
 Si bursæ parcas, fuge Papas & Patriarchas.
 Si dederis marcas, & eis impleueris arcas,
 Culpa solueris, quacunq; ligatus eris.

Item :

Proh dolor, Ecclesiæ nummis venduntur & aræ.

Item:

Item:

Res nimis iniusta, nummis fit præsul & abba.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

EPICEDIA.

Da requiem cunctis Deus hic & ubiq; sepultis,
Ut sint in requie propter tua vulnera quinque.

Aliud:

Hic iacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda:
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet.

Aliud:

Quod sumus, iste fuit: erimus quandoque quod hic est.

Aliud:

Si probitas, sensus, virtutum gratia, census,
Si decus & horti possent resistere morti,
Non foret extinctus Fridericus, qui iacet intus.

Aliud:

Viuens pollebam, faciens quæcunq; volebam:
En nihilor sub humo, sic erit omnis homo.

ERROR.

Satius est recurrere, quam malè currere.

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

EXCELLENTIA.

Maiori cedendum.

Cedere maiori, non est pudor inferiori.

Item:

Eijcitur magno parvus veniente magistro.

EXEMPLA.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Alterius pœnis fit castigatio lenis.

F 2

Item:

Item:

Casus dementis correctio fit sapientis.

Item:

Rumor de veteri faciet ventura caueri.

Ne imiteris malum, sed bonum.

Si vis saluari, semper studeas imitari

Vitam iustorum, fugias exempla malorum.

Scilicet in vulgus manant exempla regnum.

Ludendum licite, talos abbate ferente.

Item:

Presbyter insipiens populum parit insipientem,

Ipseq; lege carens populum dat lege carentem.

Item:

Qui pascis plebes, prudenter viuere debes.

EXPERIENTIA.

Damno accepto stultus sapit.

Passus damna semel, cautior esse solet.

Item:

Quis credat sanctis, nisi signa videntur in illis?

Item:

Scit vir consilia centum post facta dolenda.

*Experientia ad scientiam acquirendam**maxime confert.*

Consilium verum docet experientia rerum.

Item:

Est vulgi fama, docet experientia cuncta.

FAMA.

Fama velox est, crescitq; eundo: igitur fallax.

Est medium nugæ, quod ab auditu loquor ipse.

Item:

Ex minimo crescit, sed non cirò fama quiescit.

Item:

Fama repleta malis, velocibus euolat alis:

Fama

Fama boni lentè volat, inuidia retinente.

Item:

Fama volat, transitq; modum, quocunque feratur.

Item:

Quòd malè mentitur, audita loquens reperitur.

Non omnino temerè, quod vulgò dictitant.

Sic dicunt gentes, sequitur mala fama nocentes.

Item:

Signa prius vera, non sunt mendacia mera.

Item:

Tantum clamatur, quod Pascha venit quod amatur.

FAMES.

Fames optimum condimentum.

Dulcem rem fabas facit esuries tibi crudas.

Item:

Esuriens stomachus fertur cocus optimus esse:

Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Item:

Nescit homo quid dulcis habet dulcedinis esca,

Qui nunquam didicit, quid foret ipsa fames.

Item:

Ori dulcescit faba frigida, quando famescit.

Molestus interpellator venter.

Est sitis atque fames moderata bonum medicamen;

Cumq; superfluitant, important sæpe grauamen.

Item:

Esuriens venter non vult studere libenter.

Item:

Lendes & pulices plus mordent esurientes.

Item:

Mentiri ventri nullus valet esurienti.

Item:

Multum mordentes muscæ sunt esurientes.

86 CARMINVM PROVERBIAL.

Item: *ἡ δὲ γὰρ ὁ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ*

Pœnalis gladius est magna fames & acutus.

Item: *ἡ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ*

Quod lupus est fugiens nemus, hoc facit esuriens dēs.

Item: *ἡ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ*

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,

Quartum, cum manè surgunt pueri sine pane.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Luxuriat rarò non bene pasta caro.

FESTINATIO.

Festinans nimium vir non ascendat a sellum.

Festina lentè.

Differ, habent parvæ commoda magna moræ.

Nimium properans, serius absolvit.

Qui nimis accelerant, obstacula talibus obstant.

Quod citò fit, citò perit.

Quæ subitò veniunt, subitò quandoque recedunt.

Item: *ἡ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ*

Quod citò lucratur, citò perditur & nihilatur.

FESTI DIES.

Servant sacratæ semel anno festa capellæ.

Ignavis semper ferie.

Qui vuli servare sanctorum singula festa,

Non poterit clarè cum Codice scire Digesta.

Memento ut diem Sabbati sanctifices.

Quod festo netur, nihilari sæpe videtur.

FIDES ET DIFFIDENTIA.

Fallentem fallere licet.

In quo nulla fides, in eo tu quomodo fides?

Item: *ἡ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ*

Qui violare fidem solet, & violetur eidem.

Nemini fidas, nisi cum quo modium salis absumpseris.

Ni sit nota fides, ignoto non bene fides.

Item: *ἡ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ ἡ δὲ*

Item :

Qui leuiter credit, deceptus sæpe recedit.

Nusquam tuta fides.

Heu quàm parua fides reperitur nunc apud ciues!

Iam frater fratrem, iam linquit filia matrem.

Item :

Quisnam pro socio qui velit soluere? nemo.

Oculis magis habenda fides, quàm auribus.

Visus certificat me plus, quàm quod Plato narrat.

Omne quod non est ex fide, peccatum est.

Non holocausta Deus, sed corda fidelia quærit:

Hæc qui dona gerit, lege beatus erit.

Item:

Præcipuum donum est, saluanti fidere Christo:

Quem penes hoc vnum est, omnia solus habet.

Item :

Sola fides saluat, sola impetrat: omnia rectè

Publica cum proprijs exequiturq; fides.

Probate spiritus, an ex Deo sint.

Omni spiritui tu semper credere noli.

Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.

Ad maiora subit, qui gessit ritè minora:

Grandia nec, paruum qui malè gessit, habet.

Item :

In minimis rebus qui deficit, ille putatur

In magnis nullam velle tenere fidem.

Item :

Præficitur magnis, minimis qui præfuit antè

Solerti studio legitimaq; fide.

FINIS.

Non tam profunda, quin fundum continet vnda.

Exiris acta probat.

A casu describe diem, non solis ab ortu.

F 4

Item:

Item:

Contentum scitur, saccus dum pòst aperitur.

Item:

Exitus ostendit, quò mundi gloria tendit.

Item:

Finis portabit onus, & factum rescrabit.

Item:

Laus in fine sonat, virtus in fine coronat.

Item:

Non datur extemplò bona post primordia merces;

Congrua sed rectus præmia finis habet.

Item:

Non laudo factum, nisi sit citò vel bene factum.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum:

Ut scriptura sonat, finis, non pugna, coronat.

Item:

Principium lauda, quod consequitur bona cauda.

Item:

Quando tumet venter, produntur facta latenter.

Item:

Qua suffocatur quisquam, mala mica putatur.

Item:

Si bonus est finis, bona cuncta fuisse feruntur:

In rebus finis sit bonus, ergo stude.

Item:

Si finis bonus est, totum laudabile tunc est.

Item:

Sub niue quod tegitur, dum nix perit, omne videtur.

Item:

Te modicum iacta, quoniam probat exitus acta.

Item:

Totum laudatur, si finis laude beatur.

FORMA

FORMA ET DEFORMITAS.

Esca fit insipida, quam coxit foemina pulchra.

Lis est cum forma, magna pudicitia.

Esse solet raro pulchra pudica caro.

Item:

Vix poteris aliquam pulchram reperire pudicam.

Non forma, sed mens aspicienda.

Dat probitas speciem, sed non species probitatem.

Qui probitate caret, nil sua forma valet.

Item:

Nitere, formose, formosa mente nitere.

Item:

Si bene barbatum faceret sua barba beatum,

Nullus in hoc circo queat esse beator hircos.

Item:

Si faceret doctos mortales barba, quid obstat

Barbatus posset quin caper esse Plato?

FORTVNA BONA

& mala.

Alia vita, alia diem.

Quilibet excessus mutant hominis cito gressus.

Amici multi felicitum.

Qui remigat prosper, socius sit postulo, noster.

Arbore deiecta, quibus colligit ligna.

Dum currus stat aqua, resonant tunc plurima verba.

Asperius nihil est misero, cum surgit in altum.

Corde stat inflato pauper, honore dato.

Item:

Dum surgunt miseri, nolunt miseris misereri.

Item:

Fiunt Nerones miseri facti locupletes.

Item:

F s

Non

90 CARMINVM PROVERBIAL.

Non vult scire socrus, quod fuit ipsa nurus.

Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.

Huic pueropanis datur, alter transit inanis.

Item:

Non est æqualis sors omnibus & generalis.

Item:

O bona Fortuna, cur non es omnibus vna?

Dixit Fortuna: Si starem rota sub vna,

Et non mutarer, tunc non Fortuna vocarer.

Felix se erigendo felicitatem amittit.

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Felicitas est, voluptas quam penitudo nulla sequitur.

Cui sors arridet bona, gaudens pectore ridet.

Item:

Omnes lætantur, dum prosperitate beantur.

Fortuna fouet ignavos.

Optima peiori datur ascia nunc operanti.

Item:

Quo nequam peior, tanto sors est sibi maior.

Item:

Fortuna quem nimium fouet, stultum facit.

Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesque,

Subripuere tibi noscere, quid sit homo,

Item:

Prosperitas gentes cæcat plus insipientes.

Item:

Sibene nunc remigas, tunc pergis cum reliquis cras.

Fortuna vitrea est, cum splendet, frangitur.

Rebus tranquillis, metuas aduersa sub illis.

Fortunam sibi quisque parat.

Dicitur à multis, sors est contraria stultis.

Item:

Noli fortunam semper reprehendere cæcam,

In

In proclini mala.

Aures non claudit mala sors, velociter audit.

Nihil agere, infalici semper est optimum.

Peior equus glaciem primus frangit pede mollem.

Nihil ex omni parte beatum.

Est homo vix natus ex omni parte beatus:

Non ergo sine vœ, nunc viuit filius Euxæ.

Omnium rerum vicissitudo est. vide Gaudium.

Alterat humanos sors malefida status.

Item:

En modò vadit eques, qui solet ire pedes.

Item:

Forma perit rerum, datur altera quaq; dierum.

Item:

Gaudia dat luctus, bonus est post tristia fructus.

Item:

Glorior elatus, descendo mortificatus,

Infimus axe terror, rursus ad astra feror.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Insidias ponit semper sors aspera blandè,

Anticipatq; fugam melior fortuna repentè.

Item:

Largitur quodcunq; libet fortuna rapitq;ue:

Est gracilis subitò, qui modò crassus erat.

Item:

Non sibi concordem spondent exordia finem.

Item:

Si bene successit, ne prima, sed vltima spectes:

A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Speret qui seruit, desperet qui dominatur:

Nam

CARMINVM PROVERBIAL.

Nam fortuna leuat infima, summa premit.

Item:

Sub meliore statu semper peiora caue tu.

Item:

Tempora passiva fugiunt, redeuntque dativa.

Item:

Vt sol effectus proprios alternat in aura,

Sic fortuna suas solet variare vices: nam

Hos premit, hos eleuat, hos deijcit, erigit illos,

Cogit & in varios hominem descendere casus:

Regna dat & tollit, leuat, opprimit atque resoluit,

Quos vocat, eijcit, erigit, obruit, omnia voluit.

Ergo time quisquis celsos ascendis honores,

Atque ruinoso stare memento loco.

Item:

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ,

Crescit, decrescit, in eodem sistere nescit.

Plus est sollicitus, magis beatus. vide Diuitia.

Commoda qui sentis, iungas onus emolumentis,

Item:

Ima petit leuius quod surgit in ardua pondus.

Item:

Nil foelicis habet, qui foelix esse putatur:

Prosperitas igitur est prosperitate carere:

Nam venit ex sola prosperitate dolor.

Sic qui summa petit, cadit asperiore ruina:

Qui iacet inferius, non habet vnde cadat.

Item:

Sæpe natatores submerguntur meliores:

Sic & scansores collum frangunt meliores.

Item:

Sæpius ima petunt, melius qui scandere norunt.

Item:

Semper

Semper habet fortis morbos, quasi iurgia mortis.

Item:

Si gradus est altus, pravius fiet tibi saltus.

Item:

Si mons sublimis, profundior est tibi vallis.

Item:

Tutior in terris locus est, quàm sedibus altis.

Præsentem fortunam boni consule.

Hoc sis contentus, sicut fert omnia tempus.

Item:

Non quò propositum, sed quò sors ducit, eundum.

Item:

Si qua sede sedes, & congrua sit tibi sedes,

Ista sede sede, nec ab ista sede recede.

Item:

Vt stratum lectum, super hunc sic vade cubatum.

Semper feliciter cadunt Iouis taxilli.

Fœlicis sponsæ gremium perfunditur imbre.

Semper Ilio mala.

Naues peiores nant, portu stant meliores.

Item:

Pauper peiorem restis tenet vndique partem.

Solacium est miseris, socios habere pauperum.

Mitior est pœna, quanto communior ipsa.

Item:

Vt mala prudenter tua portes & sapienter,

Inspice maiores aliorum sæpe dolores.

Sors omnia versat.

Quos vult, sors ditat: quos non vult, sub pede tritat:

Incertaq; via voluitur ipsa rota.

Item:

Vulgo narrante, bona sors est pòst velut antè.

Vbi non sis qui fueris, non est cur velis vivere.

Dulcius

Dulcius est miseris, alienis vivere terris.

FRUGALITAS.

Sapientis est, conseruare rem familiarem.

Prudentum more, teneas quæ sita labore.

Item:

Si seruas quod habes, commendant te sapientes.

Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.

Parca manus, labor assiduus, designat habere:

Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Ultra quàm vestis non extendas tua crura,

Nec nimis expendas, si viuere vis sine cura.

FUGA.

Cum licet fugere, ne quere litem.

Nil poterit iusta tutius esse fuga.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cauere,

Quàm prope serpētem procumbere virus habentem.

FVRTVM.

Aquæ furtiue dulces.

Furtiuus potus plenus dulcedine totus.

Fures amant tenebras.

Fur non est latro: quia tempore fur rapit atro,

Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

Item:

Fur odit lucem, fugis diabole crucem.

Fures recte puniendi.

Audax furando furcam timet haud aliquando.

Item:

Fur furatur equum, suspenditur, & manet æquum.

Item:

Histrion post victum nummos quærens & amictum,

Non est delictum, si quis sibi porrigat ictum.

Item:

Item :

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Item :

Paruus pendetur, fur magnus abire videtur.

Item :

Tunc fiunt paces, cum pendent fune rapaces.

Non curat numerum lupo.

Quòd lupo est gratus, narratur, oues numeratas.

Occasio facit furem.

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item :

Hora, locus faciunt, quòd fures non sua tollunt.

Item :

Si fur cessaret, nunquam canis vlla latraret.

Item :

Si videor, ludo : si non, tunc furta recludo.

FVTVRA.

Futura incerta.

Cursus fatorum nescit pars vlla virorum,

Solius & proprium scire futura Dei.

Item :

Præterit ista dies, nescitur origo secundi,

Sit labor, an requies : sic transit gloria mundi.

GARRVLITAS.

Infræni oris finis, aut vestigal, calamitas.

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.

Item :

Fac mala, dic multum, si te vis reddere stultum.

Item :

Non domus est pacis, vbi regnat lingua loquacis.

Item :

Os qui non claudit, quod non vult sæpius audit.

Item :

Sæpe

Sæpe sibi atq; alijs garrula lingua nocet.

Item:

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem.

Item:

Si quis amat pacem, socium fugit ille loquacem.

Item:

Verbosi lites, fili charissime, vites.

Non est eiusdem, & multa & opportuna dicere.

Debet pauca loqui, qui vult urbanus haberi.

Item:

Dico prudentes, homines non multa loquentes.

Item:

Qui nimium fatur, stultissimus esse probatur.

Item:

Qui sapit, ille parum garrulitatis habet.

Item:

Rarò credatur homini, qui plurima fatur.

Item:

Respice, multi loquax quòd sit sapissime mendax.

Item:

Sæpe loquens multa, loquitur mendacia multa.

Tacenda loqui, laudabile non est.

Est puer ingratus, mala qui famare paratus.

Item:

Futile vas illud, quod nulla receptio claudit:

Sic homo inutilis est divulgans omne quod audit.

Item:

Pondus valde graue, verbosum vas sine claue.

Item:

Rarò charus erit, divulgans omnia quæ scit.

GAVDIUM.

Gaudij mæror est comes.

Exundans pluuia sequitur post gaudia sicca.

Item:

Item:

Fel latet in melle, nec mel bibitur sine felle.

Item:

Frigora post soles, post gaudia sæpe dolores.

Item:

Gaudia terrena non esse queunt sine pœna.

Gaudia diuina semper sunt absque ruina.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristitia lætum.

Item:

Nulla fides rerum, sequitur post mella venenum,

Et claudit nox atra diem, nubila que serenum.

Item:

Postquam gaudebis, rursum post gaudia flebis.

Item:

Risus habet fletum, ne carque molestat acetum.

Iocunditas cordis, est vita hominis.

Spiritus exultans facit, ut tua floreat ætas:

Est cum lætia pulchrior omnis homo.

GLORIA.

Gloria crocodylus.

Cura plenus eris, si vis ut glorificeris.

GRATIA.

Gratia fit pluri, quam tota scientia Iuris.

GRATITUDO.

Beneficii accepti memor esto.

Arbor honoretur, cuius nos umbra tuetur.

Item:

Palmæ quando datur, quid palmæ restituatur.

Item:

Pondus curarum facit hic, qui dat mihi charum.

Item:

Sit cordis festum, panem meminisse comestum.

G

HAERE.

HAERETICI.

Sectarum autorem hominem fuge.

Hostes Ecclesiæ sunt hi qui schismata fingunt,
 Christicolæque nouos fraudis nigredine tingunt,
 Qui cor simplicium sermonis acumine tangunt,
 Ac in eis veræ fidei munimina frangunt.

HERBAE.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
 Verbis maiorem, gemmis herbisque minorem.

Item :

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Brassica.

Ius caulis soluit, cuius substantia stringit:
 Vtraque quando datur, venter laxare paratur.

Cherrefolium.

Appositum cancris tritum cum melle medetur:
 Cum vino potum, lateris sedare dolorem
 Sæpe solet: tritam si nectis desuper herbam,
 Sæpe solet vomitum ventremque tenere solutum.

Chelidonia.

Cæcatis pullis hac lumina mater hirundo,
 (Plinius vt scripsit) quamuis sint eruta, reddit.

Enula campana.

Enula campana reddit præcordia sana:
 Cum succo rutæ succus si sumitur eius,
 Affirmant ruptis quod prosit potio talis.

Hyssopus.

Hyssopus purgans herba est è pectore phlegma,
 Ad pulmonis opus cum melle coquenda iugata.
 Vultibus eximium fertur præstare decorem.

Malua.

Dixerunt maluam veteres, quod molliat aluum:
 Huius radices rasæ soluant tibi faeces,

Vuluam

Vuluam mouerunt, & fluxum sæpe dederunt.

Mentha.

Mentitur mentha, si sit depellere lenta

Ventris lumbricos, stomachi vermesque nociuos.

Nasturtium.

Illius succus crines retinere fluentes

Illitus adseritur, dentisq; leuare dolorem:

Lichenas succus purgat cum melle perunctus.

Pulegium.

Cum vino nigram choleram potata repellit,

Appositam veterem dicunt sedare podagram.

Ruta.

Nobilitas rutæ hæc, quod lumina reddit acuta,

Auxilio rutæ vir quippe videbis acutè.

Cruda comesta recens oculos caligine purgat.

Ruta viris minuit Venerem, mulieribus addit.

Ruta facit castum, dat lumen, & ingerit astum,

Cocta & ruta facit de pulicibus loca tuta.

Salix.

Auribus infusus vermes succus necat eius,

Cortex verrucas in aceto cocta resoluit.

Huius flos sumptus in aqua, frigescere cogit

Instinctus Veneris cunctos acres stimulantés:

Et sic desiccet, vt nulla creatio fiat.

Salvia.

Cur moriatur homo, cui salvia crescit in horto?

Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.

Salvia confortat neruos, manuumque tremorem

Tollit, & eius ope febris acuta fugit.

Salvia, castoriumque, lauendula, primula veris,

Nasturt. Athanas. hæc sanant paralytica membra.

Salvia saluatrix, naturæ conciliatrix.

Viola purpurea.

G 2

Crapula

100 CARMINVM PROVERBIAL.

Crapula discutitur, capitis dolor, atque grauedo,
Purpuream violam dicunt curare caducos.

Vrtica.

Aegris dat somnum, vomitum quoque tollit & vsum.
Illius semen colicis cum melle medetur,
Et tussim veterem curat, si saepe bibatur.
Frigus pulmonis pellit, ventrisq; tumorem,
Omnibus & morbis ea subuenit articulorum.

HOMO.

Homo ex anima & corpore compositus est.

Mentem de caelo, corpus trahit ex elementis,

Vt terras habitet corpore, mente polum.

Mens, corpus, diuersa licet, iunguntur ad vnum,

Vt sacra complacitum nexio reddat opus.

Diuus erit, terrenus erit, curabit vtrunque:

Consilijs mundum, religione Deum.

Naturis poterit sic respondere duabus,

Et sic principijs congruus esse suis.

Cum superis commune bonum rationis habebit,

Distrahet à superis linea parua hominem.

Cuncta suos ortus repetunt matremq; requirunt,

Et redit in nihilum quod fuit ante nihil.

Hominis formatio.

Sex in lacte dies, ter sunt in sanguine trini,

Bis seni carnem, ter seni membra figurant.

Item :

Susceptum semen sex primis credo diebus

Est quasi lac, reliquisq; nouem fit sanguis, ab inde

Consolidat duodena dies, bis nona deinceps

Efficiat totum, tempusq; sequens oriundum.

Hominis partes.

Cor sapit, at pulmo loquitur, fel commouet iram,

Splen ridere facit, cogit amare iecur.

Item:

Item:

Dat cerebrum sensum, cor vitam, hepar nutrimentum.

Item:

Gustus & olfactus, auditus, visio, tactus,
Sunt sensus quinque, quorum peccata relinque.

Item:

Nasus foetores, nasus discernit odores.

Item:

Ossibus ex denis bis centenisque nouenis
Constat homo, denis bis dentibus & duodenis,
Ex ter centenis decies sex quinqueque venis.

Hominis vita, militia.

Est homo spiritibus commissus quisque duobus:
Vnus custodit, alter peruertere quærit.

Hominum complexiones.

Quatuor humores in humano corpore constant:

Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia.

Terra melancholicis, aqua confertur pituita,

Aër sanguineis, ignea vis cholerae.

Hi sunt humores, qui præstant cuique colores:

Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus:

Sanguine fit rubeus, cholera rubra quoque rufus:

Phlegma quoque dormit, complexio terrea dormit,

Cholera rixatur, sanguis potu dominatur.

Sanguinea.

Natura pingues isti sunt atque iocantes,

Rumoresque novos cupiunt audire frequenter:

Hos Venus & Bacchus delectant, fercula, risus,

Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes:

Omnibus in studijs habiles sunt, & magis apti:

Qualibet ex causa non hos facile excitat ira:

Largus, amans, hilaris, ridens, rubeique coloris,

Cantans, carnosus, satis audax atque benignus.

Item:

Si peccet sanguis, facies rubet, extat ocellus,
 Instantur genæ, corpus nimiumque grauatur,
 Est pulsusque frequens, plenus, mollis, dolor ingens,
 In primis frontis, sit constipatio ventris,
 Siccaque lingua, sitis, sunt somnia plena rubore,
 Dulcor adest sputi, sunt acria dulcia quæque.

Cholerica.

Est humor cholerae, qui competit impetuosus,
 Hoc genus est hominum cupiens præcellere cunctis,
 Hi leuiter discunt, multum comedunt, citò crescunt,
 Inde & magnanimi sunt, largi, summa perentes:
 Hirsutus, fallax, irascens, prodigus, audax,
 Astutus, gracilis, siccus, croceique coloris.

Item:

Accusat cholerae dextrae dolor, aspera lingua,
 Tinnitus, vomitusque frequens, vigilantia multa,
 Multa sitis, pinguisque egestio, tormina ventris:
 Nausea fit, morsus cordis, languescit orexis:
 Pulsus adest gracilis, durus, veloxque calescens:
 Aret, amarefcitque, incendia somnia fingit.

Phlegmatica.

Phlegma dabit vires modicas, latosque breuesque,
 Phlegma facit pingueis, sanguis reddit mediocres,
 Ocia non studio tradunt, sed corpora somno:
 Sensus hebes, tardus motus, pigritia, somnus:
 Hic somnolentus, piger, & sputamine plenus:
 Est huic sensus hebes, pinguis, facie color albus.

Item:

Phlegma supergrediens proprias in corpore leges,
 Os facit insipidum, fastidia crebra, saliuas,
 Costarum, stomachi, simul occipitisque dolores:
 Pulsus adest rarus, tardus, mollis, quoque inanis,

Præcedit

Præcedit fallax phantasmata somnus aquosa.

Metancholica.

Restat adhuc tristis cholerae substantia nigrae,

Quæ reddit prauos, pertristes, pauca loquentes:

Hi vigilant studijs, nec mens est dedita somno,

Seruant propositum, sibi nil reputant fore tutum:

Inuidus & tristis, cupidus, dextraeque minacis,

Non expers fraudis, timidus, luteique coloris.

Item:

Humorum pleno dum fæx in corpore regnat,

Nigra curis, durus pulsus, tenuisque vrina,

Sollicitudo, timor, tristitia, somnia tetra,

Coacescunt ructus, sapor & sputaminis ambo,

Læuaque præcipue tinnit vel sibilat auris.

Hominum ingenia diuersa. vide

Diuersa studia.

Omni animali facilius est imperare, quam homini.

Sus se sorde leuat, saltem dum colligit escas,

Cur nunquam surgit sorde volutus homo?

Omnia quippe suæ naturæ debita soluunt,

Præter eum qui plus his rationis habet.

Puluis & umbra sumus. vide vita.

Carnis vita, labor: carnis conceptio, tabes

Menstrua: putredo, finis: origo, lutum.

Item:

Cum fæx, cum limus, cum res vilissima simus,

Vnde superbimus? ad terram terra redimus.

Item:

Cur caro lætatur, quæ vermibus esca paratur?

Item:

Cur non praua finis? puluis es atque cinis.

Item:

Est caro nostra cinis: modò principium, modò finis.

Item: *Est caro vas luteum, vas lamentabile, foenum
Aridulum, fragilis glebula, saccus olens.*

Item: *Est homo res fragilis, & durans tempore paruos:
Est igitur similis flori, qui et escit in aruo.*

Item: *Est hominum status per florem significatus:
Ut flos citò perit, sic homo pulvis erit.*

Item: *Factus, non natus, stat Adam tellure creatus:
Nos quoque terra sumus, nam caro fiet humus.*

Item: *O homo, si scires, quidnam esses, unde venires,
Nunquam gauderes: sed in omni tempore fletes.*

Item: *Omnes terra sumus: hæc vita fugit quasi fumus.*

Item: *Pulvis & umbra sumus, pulvis nihil est nisi fumus:
Sed nihil est fumus: nos nihil ergo sumus.*

Item: *Quid caro? vilis humus: quid carnis gloria? fumus.*

Item: *Quid sis, quid fueris, quid eris, semper mediteris:
Sic minus atque minus peccatis subijcieris.*

Item: *Sperma prius, modò saccus olens, post vermibus escat.*

Item: *Terra caro facta, quinis sit sensibus apta,
Ordine compacta tendit rationis ad acta.*

HOMICIDIVM
Qui odit fratrem suum, homicida est.
Exemplum, mens, lingua, manus, subtractio visus
Corporis

Corporis ac animæ, dici faciunt homicidam.

HONOR.

Honores mutant mores.

Corde stat inflato pauper, honore dato.

Item:

Immutant mores hominis, cum dantur honores.

Item:

Sæpe suos mores homo mutat propter honores.

Honores, onera.

Res honor est dulcis, sed magnum pondus honoris.

Opinio bona tutior est pecunia.

Semper ametur honor, sit denarijs quoque maior.

HOSPES.

Affideat valua, non inuitatus honestè.

Regula bursalis sit omni tempore talis:

Fercula fer tecum, si vis comedere mecum.

Hospitales estote inuicem sine murmuratione.

Hospes honoretur, & honor semper sibi detur.

Item:

Hospite ne careas, hoste carere volens.

Item:

Hospitij rector semper sit lætus ut Hector,

Ut Iob sit patiens, utq; Sibylla sciens.

Piscis nequam, nisi recens.

Post tres sæpe dies piscis vilescit & hospes,

Ni sale conditus sit, aut specialis amicus.

HUMANITAS.

Gratia gratiam parit.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi

Verba solent, odium lingua fidemque parit.

Item:

Frangitur ira grauis, cum sit responsio suavis:

Et lis accrescit, ubi stultus cedere nescit.

Item:

Item:

Gratum qui dat aue, responsum ferto suaue.

Item:

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

Item:

Mollificat diram responsum mollius iram.

Item:

Si vis esse comes mihi, mores accipe comes.

HVMILITAS.

*Bene qui latuit, bene vixit.*Fœlix qui potuit tranquillam ducere vitam,
Et lætos stabili claudere fine dies.*Item:*

Si sapiis, ergo late: bona res est, viuere pace.

Calcat iacentem vulgus.

Sepes calcatur, qua pronior esse putatur.

Item:

Sis humilis mediante modo, nimium fugiatur:

Qui nimis est humilis, hic pro stulto reputatur.

Humilibus dat Deus gratiam.

Cum fueris maior, cunctis te crede minorem.

Item:

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese,

Spernere se sperni, quatuor ista beant.

IEIUNIVM.

Hic bene ieiunat, qui se de crimine nudat.

IGNAVIA ET OCIVM. Vide Labor.

Fortuna fouet ignavos.

Passere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Ignauis semper ferio.

Desidia pressus, erit in studio citò fessus.

Ignavos premit fortuna.

Dum stertit cattus, nunquam sibi currit in os mus.

*Item:**Item:*

Item:

Fructus non multus fit, ager si non bene cultus.

Item:

Qui cupit in lecto lucem videre dici,
Honor & diuitiæ raro dabuntur ei.

Item:

Rus nolens colere, fructu solet ille carere,

Item:

Segnis, asellus, homo, velut est ingratus: honesti
Cui quicquam sapiens credere nemo cupit.

Item:

Si dormit lupula, non currit in os ouis vlla.

Ocium malorum mater.

Est animæ cultura labor: caro nuda labore
Fit sterilis, spinis obsita, mentis inops.

Item:

Hastula nulla cadit, dum sector ad ocia vadit.

Item:

Non sunt pellifices, cretata veste carentes.

Item:

Ocia deuota, si vis bona sit tibi vita:

Ocia qui stupidè multas producit in horas,
Formicam quærat, consiliumq; dabit.

Item:

Ocia si quis amat, væ, væ mihi postea clamat.

Item:

Pisciculos capere plus approbo, quàm residere.

Item:

Præteriti nullus reuocabit temporis horas:

Desidia quicquam foedius esse potest?

Ocia dant vicia.

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Ne

Item:

Ne noceat, carnem compesce labore: labora,
Languescet vitium: nil age, morbus adest.

Item:

Ocia dant vitia: fugias ergo procul illa.

Item:

Ocia qui sequitur, sine crimine vix reperitur.
Qui domi suae compluitur, huius ne Deum quidem miseres.
Est piger agnellus, qui non gestat bene vellus.

Qui non laborat, non manducet.

Cattus edit piscem, sed non vult tangere flumen.

IGNIS.

Aequè pars ligni curui ac recti valet igni.

Ex fissis lignis componitur optimus ignis.

Feruidior locus est, cui propior focus est.

IGNORANTIA.

In nihil sapiendo iucundissima vita.

Ludere qui nescit, ludum spectando quiescit.

Præterita veniam dabit ignorantia culpa.

Ignorans facinus, pecco sciente minus.

IMPERITIA.

Cæcus cæco dux.

Cæcus ducens cæcum facit ipsum sternere secum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere secum,
In foueam ductor cadit, atque deinde secutor.

Corpus sine pectore.

Est quasi vile pecus ignorans, & quasi cæcus.

Item:

Nil sapit, & nil scit, quid dicet quando procus fit?

Imperitus, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Fabello tantum dabitur, fabro, scio, quantum.

Item:

Multi

Multi sunt, qui scire volunt, & discere nolunt:
De numero non sunt, qui sapienter agunt.

Item:

Nemo placet stultis, nisi dicat quod libet illis:
Infatuat sciolos litera sola suos.

Verbis pugnare, non re.

Indocti dictis non certant, sed maledictis.

IMPOSSIBILIA.

Illud si fieret, ad tympana mox lepus iret.

Multa non possunt simul fieri.

Haud facile est, animum multis inflectere rebus,

Vt res oppositas mens ferat vna duas:

Sic duo sunt quæ non possunt intrare cor vnum,

Vanus amor mundi, verus amorque Dei.

Nudus nec à centum viris spoliatur.

Nolo pilos trahere, cum toto crine carente.

Item:

Nudum priuare graue sit, vel re spoliare.

IMPOSTURA. Vide Simulatio.

Dolus omnis absit à Christianis.

Est nimis impia res, si diues fallit egentes.

Item:

Est scelus immensum, si diues fallit egenum.

Dolosi vt vulpes fugiendi.

Cui dolus est gratus, sit Rabbi in fraude vocatus.

Item:

Ex improviso fallitur omnis homo.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

Item:

Inueni saccum non plenum sæpe ligatum.

Item:

Respice quæso bene, non sunt ceruisia spumæ.

Item:

Item:

Sub specie veri, nos fallunt sæpe seueri.

Fallentem fallere licet.

Astutus nequam per causam fallitur æquam.

Item:

Qui fallit mille, à solo fallitur ille.

Melle litus gladius.

Decipiuntur aues per cantus sæpe suaues.

Item:

Dulcia præfatur, qui fallere præmeditatur.

Item:

Hi sunt fallentes, plus iusto blanda loquentes.

Item:

Non bene creduntur, nimium quæ blanda loquuntur.

Item:

Proditor illudit verbis, dum verbera cudit.

Item:

Sunt tibi vitandi sermones vndiq; blandi.

INCERTA.

Currens per prata, non est lepus esca parata.

Firmiter ad dubium scit nemo ligare caballum.

INCONSTANTIA.

Tibi contrarius ne sis.

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,

Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni spes.

Item:

In luctu rides, intra conuiuia luges,

Vrbem rure cupis, laudas bona ruris in vrbe.

Item:

In tota vita discors tibi viuere vita.

INGRATITVDO.

Gratia pluma leuior est.

Clauditur ad dandum vola, panditur ad capiendum.

Item:

Item :

Verna fit ingratus, dum mox opus est operatus.

Ingrato homine terra peius nil creat.

Dedecus est semper sumere, nilq; dare.

Item :

Est gallina mala, quæ vicinis parit oua.

Item :

Hic malus est hospes, per quem depellitur hospes.

Item :

Lex & natura, cœlum, Deus, omnia iura,
Damnant ingratum, moerent illum quoq; natum.

Item :

Qui benefactorum non vult memor esse tuorum,
Non est laudari dignus, nec dignus amari.

*Qui canem alit externum, huic præter
funem nihil fit reliqui.*

Ingrato quod agis, hoc semper & vndique perdis.

Item :

Littus aro, lateremq; lauo, dum seruo prauo.

Item :

Quod facis ingrato, certo perit vndiq; fato.

INIMICITIA.

Plus quis honoratur, hostis si multiplicatur.

Inimicum quamuis humilem ne despicias.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Item :

Plus canis appeterem plausum, quàm fortè furorem.

Item :

Quamuis sit modicus, timet hunc sapiens, inimicus.

INIURIA ET VIOLENTIA.

Pulvere, qui lædit : sed læsus, marmore scribit.

Ius est in armis.

Imber quando cadit, nix deperit & citò perit.

Item :

Item:

Tunc ius calcatur, violentia cum dominatur.

Satius iniuriam pati quam facere.

Iras iniustas Dominus non finit inultas.

Item:

Quo duplices lateres, exurget tempore Moses.

Vim vi repellere licet.

Cogimus interdum cum gladio gladium.

Item:

Non desit baculus, si vult mordere catellus.

IVSTITIA. Vide Munera.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Gratia fit pluri, quam tota scientia iuris.

Item:

Irretit muscas, transmittit aranea vespas.

Item:

Lances dissimiles, faciunt oculos mihi tristes.

Item:

Parvus pendetur, fur magnus abire videtur.

Malè paria, malè dilabuntur.

Congeries lapidum, varijs constructa rapinis,

Corruet, aut alter raptor habebit eam.

Item:

Qui malè lucratur, malè perdit & annihilatur.

Item:

Quod malè lucratur, nunquam bene fructificatur,

Nec habet effectus sordida præda bonos.

Item:

Vitiorum, prædonum, presbyterorum,

Castigatorum, minorum, canonicorum,

Natam vel viduam ne ducas: his quia dantur

Res malè quæsitæ, quæ iustus annihilantur.

Item:

Vult

Vult malè finiri, sordida præda viri.

INSIDIAE.

Astu subtili lupo infidiatur ouili.

Item:

Dat lupo intuitum, reliquis speris, super agnum.

Dic mihi, sub cauda quis te percussit alauda?

INVIDIA ET AEMVLATIO.

Edentulus vescentium densibus inuidet.

Vni quando cani cocus il dat, displicet alteri.

Fertilior seges est alieno semper in aruo.

Est tua plus crassa pinguedine, quam mea massa,

Figulus figulo inuidet.

Ante fores stantem fastidit egenus egentem.

Invidia vlcem est anima.

Inuidus inuidia comburitur intus & extra.

Item:

Nil aliud, nisi se, valet ardens Aetna cremare:

Sic se, non alios, inuidus ipse cremat.

Vna domus non alit duos canes.

Dum canis ostodit, socium quem diligit, odit.

Item:

Sæpe gerunt bella iuuenes pro virgine bella.

Item:

Væ sibi, quando canes veniunt os rodere plures.

INVTILIA.

Impilla spernenda.

Laus sordet vadij, domino quo non licet vti.

Item:

Non laudo florem, qui nullum præbet odorem.

Item:

Nullius pretij fons est, aqua si datur illi.

Item:

Qui sitis ardorem non pellit, non probo fontem.

H

Item:

Item:
Rarò laudatur fons, in quem lymphæ feratur.

Oleum & operam perdere.

Balnea cornici non profunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Item:
Computo rursus strictè, si tu vis solvere fictè?

Item:
Non tenet anguillam, qui per caudam tenet illam.

Item:
Quid peccant illi, quibus absunt fronte capilli?

Item:
Qui procul excurrit, & nil mercatur ibidem,
Si via longa fuit, rediens tristatur hic idem.

Item:
Qui volucrum nutrit, pro munere sterco habebit.

Item:
Si baculus sit, equus tunc sentiet vndique vae crus.

Item:
Surdo nemo duas præsumat psallere missas.

IOCVS

Item:
Dum iocus est verus, malus est iocus atq; seuerus.

Item:
Ludicra per verba, res sepe notatur acerba;
Ludo siue ioco, vir vera refert aliquando.

Item:
Lata decet latis pascere corda iocis.

Item:
IRAE

Amantium ira. vide Discordia.

Item:
Ira furor brevis est.

Cesset vindicta, donec pertranseat ira.

Fit

Fit citò commorus, cui fors contraria, totus.

Item: *non est ira, sed furor, cum sit contra omnia.*

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Item: *ira est, cum quis non videt, sed sentit.*

In mundo mira faciunt duo, munus & ira,

Mollificant dura, pervertunt omnia iura.

Item: *ira est, cum quis non videt, sed sentit.*

Iratus rerum nescit discerere verum.

Item: *ira est, cum quis non videt, sed sentit.*

Multa facit dira, si non compescitur irā.

Item: *ira est, cum quis non videt, sed sentit.*

Res loquitur diras, cum quis feruefcit ob iras.

Ira non fit diuturna.

Dilue feruentes, quas fel tibi commouet, iras:

Nam præceptis quemuis de decet ira virum.

Item: *ira est, cum quis non videt, sed sentit.*

Ira brevis melior magnis damnis, ut opinor.

Omnis homo tardus fit ad iram.

Ira facit litem, lis prælia, prælia mortem.

Item: *ira est, cum quis non videt, sed sentit.*

Ira nocet cordi, præbet fomenta dolori:

Ira nocet vitæ, mortis acerba parens.

Item: *ira est, cum quis non videt, sed sentit.*

Iratum sine re cor nullus debet habere.

Item: *ira est, cum quis non videt, sed sentit.*

Multum deliras, si cuius porrigis iras.

Item: *ira est, cum quis non videt, sed sentit.*

Si mordent pulices, mordentibus excute dentes:

Sic non mordebunt, nec acuto dente nocbunt.

Responsio mollis frangit iram.

Frangitur ira grauis, cum sit responsio suavis.

Item: *ira est, cum quis non videt, sed sentit.*

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

216 CARMINVM PROVERBIAL.

Item: *Sermo leuat mollis, sed durus suscitatur iram.*

Sermo leuat mollis, sed durus suscitatur iram:

Sermo nocet durus, mollis ubique iuvat.

IVDICIVM EXTREMVM.

*In die iudicij Dominus illustrabit occulta tenebrarum, et
refaciet consilia cordium: dabitque unicuique
secundum opera sua.*

Iudicis in lite brevis est vox, Ite, Venite:

Dicetur reprobis Ite, Venite bonis.

Isti gaudebunt, illi sine fine dolebunt:

Nemo potest fari, nec cernere, nec meditari,

Gaudia iustorum, nec non tormenta malorum.

Item: *Iudicium veniet, & flebilis ultio fiet,*

Iudicium veniet, & flebilis ultio fiet,

Cum gens iustorum gemmis stellata nitebit,

Et reprobata cohors ardens in sulphure flebit.

Item: *Pœna malos, sed vita bonos æterna capeffet:*

Pœna malos, sed vita bonos æterna capeffet:

Pœna malis, sed vita bonis per secula crescet:

His mors, his vita, perpetuatur ita.

Item: *Plurima quæ fugiunt modò nos, in fine patebunt,*

Plurima quæ fugiunt modò nos, in fine patebunt,

Cum veniet mane quod sine fine manet.

Item: *Quod sibi quisque serit presentis tempore vitæ,*

Quod sibi quisque serit presentis tempore vitæ,

Hoc sibi metis erit, cum dicitur Ite, Venite.

Item: *Tempus iudicij vitam pandet peregrinis:*

Tempus iudicij vitam pandet peregrinis:

Huius terrorem timeamus, amemus honorem,

Quo se noscendum plenè Deus atque videndum

Iustis præbebit, secreti nilque latebit,

Quod non cernatur, ac in Deitate sciatur:

In qua gaudebunt, qui pure mente nitebunt,

Et

Et bene gaudebunt: quia gaudia sine carebunt.

DAMNATIO AETERNA.

Damnatorum vermis non moritur, & ignis

non exstinguitur.

Acrius est felle, pœnam sentire gehennæ:

Sunt ibi serpentes flammæ ex ore vomentes,

De flatu quorum pereunt animæ miserorum:

Sunt ibi tortores serpentibus horridiores,

Deformes, nigri, sed non ad verbera pigri,

Ad mala feruentes sunt, ad pœnasq; recentes,

Semper inardescunt, nec cessant, nec requiescunt.

Item:

Charorum tristis discessus, tristior istis

Corporis & animæ, tristissimus à Deitate.

Item:

Semper in æternum nox obscurabit æuernum:

Est ibi densarum magna congeries tenebrarum,

Nec sol, nec luna, nec stella videbitur vna:

Sunt ibi pro lignis homines miseri cibus ignis:

Hic reprobi cuncti quasi fasciculi sibi iuncti,

Esuriunt, sitiunt, deformes corpore fiunt:

Sæui tortores, omni gladio grauiore:

Hic dolor atq; metus, per omnia secula fletus,

Secula per mille dolor innumerabilis ille:

His in tormentis, non est spes vlla salutis,

Nec venit ad metas mortis miserabilis ætas.

Talia lucra feret, qui mundi sordibus hæret.

Item:

Væ vano mundo, veneris eum Christe secundo.

VITA AETERNA.

Iusti fulgebunt ut sol, in regno patris sui.

Est iter angustum, quod ducit ad æthera sursum.

Item:

118 CARMINVM PROVERBIAL.

Omne bonum; summumq; bonum, mercesq; bonorum,
Est Deus, hoc confert visio sola Dei.

Item:

Quantum gaudebunt, quos gaudia summa replebunt,
Quos illustrabit, quos semper lætificabit
Visio sancta Dei, splendorq; suæ faciei
Mens tua pascetur, si iugiter hæc meditetur.

Item:

Regnum cœlorum requies est plena bonorum.
Pax, pietas, bonitas, lux, virtus, splendor, honestas,
Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis,
Gaudia, lætitia, dulcedo, vita perennis:
Hic non algores, nebulae, nox atra, calores:
Hic viget æternum tempus sine turbine rerum:
Hic omnes iusti iuvenes formaq; venusti,
Ut sol fulgebunt, Domino similesq; manebunt:
Nil ibi decrescit, nil languet, nilq; senescit,
Nil deformatur, nil transit, nil variatur:
Cuncta manent verè, sunt omnia plena quiete:
Est ibi solennis, iucunda, diesq; perennis:
Unanimes cuncti, velut vno corpore iuncti,
Omnia cernentes sunt, & sua cœrda videntes:
Nil ibi deficiet, Deus omnibus omnia fiet.
Huc gressus vrge, mundi de stercore surge,
Mundo ne credas: quia nescis quando recedas.

IVRAMENTVM.

Non iurētis omnino.

Qui leuiter iurat, Christum crucifigere curat.

Item:

Qui nunquam iurat, nunquam periurus habetur.

IVS.

Summum ius, summa iniuria.

Expedi interdum sancita remittere legum,

Ne

Ne pereat fertate mala clementia regum.

Item:

Serua dulcorem, iuris moderando rigorem.

Item:

Vt confortetur ius, saepe necesse videtur.

IURISTAE ET CAUSIDICI

Stercus & vrina, Medicorum fercula prima:

Sunt Medicis signa, Iuristis fercula digna.

Causidicorum auaritia.

Diligo Rhetoricos, equitant quia saepe caballos,

Dum genus & species cogitur ire pedes.

Item:

Nulli causidice reor esse fidem neq; dico,

Hosti pro modico fit amicus, & hostis amico.

Item:

Vae tibi causidice, quia linguam venditis aere:

Vos vocat infernus, vos destruit ordo supernus.

IUSTITIA.

Boni honoribus, mali penis afficiendi.

Detur terra malis, vbi nullus honor specialis.

Iustitia in se virtutem complectitur omnem.

Est dignus laude, qui cuncta facit sine fraude,

Statera ne transgrediaris.

Cui lanx longinqua, sunt illi damna propinqua.

Item:

Iudicis est recti, nec munere nec prece flecti.

IUVENTVS ET PVERITIA.

Hic iuuenis crescit, velut hoc quod crescere nescit.

Nati prudentes sunt, qui nouere parentes.

Doctrina in tenera etate acquisita indelebilis.

Qui non assuescit virtuti, dum iuuenescit,

A vitijs nescit desuescere, quando senescit.

Item:

Quod noua testa capit, iuuetarata sapit.

Iuuenilis aetas non est inusuliter terenda.

Bis duo notauit, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumq; iuuentus.

Item:

Cum iuuenes estis, cum tempus habere potestis,
Cur non proficitis, ne tanquam bestia sitis?

Item:

Disce puer, dum tempus adest, æuo iuuenili:
Vt quo te rectes, habeas ætate senili.

Item:

Ingenium & mores animo succrescere debent,
Amplior vt membris forma subinde venit.

Item:

Nocte dieq; caue, tempus consumere prauè:
Vt flos vel ventus, transibit nostra iuuentus.

Item:

Per pisces & aues multi perire scholares.

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo pauescit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

Item:

Si studuisse velis, tria cauta mente tenebis:
Sis humilis, castus, paruq; cibamine pastus.

Item:

Transit sine breui, iuuenilis flosculus æui.

Lætitia iuuenem, frops decet tristis senem.

Gaudia semper amat, & ludicra verba iuuentus.

Item:

Mente quidem læta decoratur florida vira.

Nolo subtrahere à puero disciplinam.

Currere cogit equum sub milite calcar acutum:

Sicq; facit pueros aspera virga bonos.

Item:

asper, ra, m, fang, p, mude
be it to set, to fang, to taste
or to tinge, xonghe, anster,
or fower.

Item:

Ni castigetur, petulans mox clunis habetur:
Verberibus tactus probus est, virgaque coactus.

Item:

Non amat hic pueros, qui raro corrigit illos.

Item:

Qui parcit virgæ, puerum non diligit ille:
Nam virgæ tactus prauos exterminat actus.

Item:

Quod flectat, est melius, puer vnus quam vir adultus.

Item:

Si quis icit puerum bene virgis, diligit ipsum.

Pueri puerilia tractant.

Pupas fer tecum, si tu vis ludere mecum.

Item:

Sunt pueri. pueri, viuunt pueriliter illi.

Item:

Velle valet pueri nihil, & sic debet haberi:

Pueris nulla secreta comminenda.

Si secretarum seriem vis noscere rerum,

Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Pueris semper amabilis.

Dum se non noscunt, vituli se lambere poscunt.

Item:

Oscula nutrici pueri dant eius amici.

Item:

Sæpe datur nato varium nomen bene grato.

Vt quisque filium suum vult esse,

ita est.

Curuetur truncus citò, qui tibi pòst erit vncus.

Item:

Dum curuare potes & curuam reddere virgam,

Faxis vt ad libitum stet tua planta tuum.

Item:

CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Mollia sunt iuuenum cunctorum rostra voluerum.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

LABOR ET INDUSTRIA.

vide Ignavia.

Dum caput infestat, labor omnia membra molestat.

Item: *Dij bona vendunt laboribus.*

Abſque labore graui, non poſſum magna lucrari.

Item:

Eſto laborator, & erit Deus auxiliator.

Item:

Extendenda manus fuerit, curiſque vacandum;

Non tibi per ventos aſſa columba venit.

Item:

Frangere nucis tegmen, ſi cupis eſſe nucem.

Item:

Ignauſi valeant virtus labore parare.

Et ſua diuendunt dona labore *Dij.*

Item:

Ipe laborato, nec dicas: Dabo Deus aurum.

Dat Deus omne bonum, ſed non per cotinua taurum.

Item:

Lingere mel cupiens, apibus pungi patiatur.

Item:

Magna venit nulli ſine magno ſatna labore,

Et vaga ſudorem gloria ſemper habet.

Item:

Non præſepe bouem, ſed boſ præſepe requirit.

Item:

Non volat in buccas aſſa columba tuas.

Item:

Per caudam, propriam tu debes tollere vaccam.

Item:

Item: I

Quando fatigatur, equitis pes rectificatur.

Item:

Res bene quisque gerens, lucra fit inde ferens.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

Incurandi acti labores.

Charius est charum, si præ gustatur amarum.

Item:

Dulcia non meminit, qui non gustavit amara,

Estque serena dies post longos gratior imbres,

Et post triste malum gratior ipsa salus.

Item:

Dulcius hærescunt humano mella palato,

Si malus hoc ipsum mordeat antè sapor,

Fitque mali gustu dulcius omne bonum.

Item:

Non nisi post multas succedunt gaudia clades

Gaudia quæ multo parta labore placent.

Item:

Non te pœniteat, iuuenis, tolerasse labores:

Deposito magis est pondere, grata quies.

Labor inanis. vide Inutilia.

Labor omnia vincit improbus.

vide Assiduitas.

Ignis de lapide surgit, mediante labore:

Mercenarius dignus mercede.

Adscribas plura, quando nimis est via dura.

Item:

Omnis equus quod edat, hoc ius est quando laborat.

Item:

Si tibi seruerit aliquis, tua præmia tecum

Nec retinere diu cures, si diligis æquum.

LAVS.

LAUS.

Fama in contumeliam non feruoris, diuersa sit esse.

Dulcius est ære, preciosum nomen habere.

laudari appetunt omnes.

In quo laudatur, ibi quisque libens operatur.

Item:

Nullus tam gnarus, qui non sit laudis auarus.

Non laudibus alienis, sed propriæ conscientie credendum.

Falso fraude, dolo, non tibi plaudet homo:

Si laus vana perit, gloria risus erit.

Item:

Laudat adulator, sed non est verus amator.

Item:

Noli laudari, cum possis vituperari.

Item:

Plus laudatori, quàm tu tibi, credere noli.

Principibus laudari viris, laus maxima.

Opto placere bonis, prauis odiosus haberi,

Queis, nisi sit prauus, nemo placere potest.

Item:

Decem præcepta.

Sunt præcepta decem, poscunt quæ plurima: pauca

Nos facimus: mihi sis Deus, oro, tuis.

Item:

Vnum crede Deum, nec vanè iura per ipsum,

Sabbata sanctifices, habeas in honore parentes,

Non sis occisor, fur, moechus, testis iniquus,

Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

Inde dantur leges, ne fortior omnia posset.

Vt pax seruetur, legis moderamen habetur.

Legibus parendum.

Exlex qui viuit, merito sine lege peribit.

Item:

Item:

Item:

Nemo est exemptus, & legibus undique demptus.

LIBERTAS.

In cauea minus bene canis luscini.

Alterius non sit, qui suus esse potest.

Item:

Ditior est liber mendicus, diuite seruo.

Item:

Est proprius panis super omnia mella suavis.

Item:

Libertas animi cibus est & vera voluptas,

Qua qui diues erit, ditior esse nequit.

Item:

Libertas per dulce bonum, bona cetera condit,

Qua nisi conditur, nil sapit esca mihi.

Item:

Malo macer liber, quam pinguis seruus haberi.

Item:

Non bene pro cunctis libertas venditur auro.

Item:

Nolo velle meum pro turpi vendere lucro;

Hic qui vendit opes, hoc agit ut sit inops.

Item:

Venditur arbitrium, dum vilior ex alieno

Sumptu: pane tuo vescere, liber eris.

Sapient, sibi, imperiosus, liber est.

Non liber natus, qui demonibus propriatus.

LVCRVM.

Malum lucrum, equale dispendio.

Non est lucratum totum lucrum reputatum.

Pecuniam in loco negligere, interdum maximum

est lucrum.

Hic as laudatur, qui libram saepe lucratur.

LVDVS.

LVDVS.

Ludere si quæres, nummos apponere debes.

Ludere cum potentioribus,

periculosum.

Damna reportabit catulus qui cum cane ludit.

Item :

Dum ludit fortis, trudit eum cuspide mortis.

Item :

Ludi stultorum, dominorum, siue luporum,
Non bene luduntur, quia seria saepe sequuntur.

Ludi stultorum malorum causa est.

Alca, Bacchus, amor mulierum, reddunt egenum.

Nunquam qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item :

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,

Alca, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item :

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,

Dum lusor iurat, nihil hoc deuotio durat.

Item :

Ludens taxillis, bene respice quid sis in illis:

Res tua, spes tua, fors tua, mors tua, pendet in illis.

Item :

Ludo falluntur, ludum qui saepe sequuntur.

Item :

Rarò doctus eris, qui semper ludere quærit.

Item :

Sum nudus vt passer, facit hoc mihi tessera & asser.

L V X.

Lux depellit tenebras.

Præuia lux scire dat cuncti, quò valet ire.

Item :

Vt melius cernam, porto de nocte lucernam.

LVYI

MALVM.

MA LVM.

In procliu mala.

Non citò decrefcit mala planta, fed vſque virefcit.

Item: non cito decrefcit mala planta, fed vſque virefcit.

Ollæ contritæ ſatis inueniuntur vbique.

Item: non cito decrefcit mala planta, fed vſque virefcit.

Praua quidem citò fructificant, at fertilis arbor

Tardius: vitæ crefcere ſemper habet.

Malum bene conditum non mouendum.

Irrigare chænem qoli dormire volentem,

Nec moueas ita poſt tempora longa latentem.

Item: non cito decrefcit mala planta, fed vſque virefcit.

Litis præteritæ noli maledicta referre.

Item: non cito decrefcit mala planta, fed vſque virefcit.

Res ſatis eſt nota, plus fœtent ſtercora mota.

Malorum deſortem minus eſt eligendum.

Eſt melius bellum pro collo, ſive duellum.

Item: non cito decrefcit mala planta, fed vſque virefcit.

Lufcus præfertur cæco, ſic vndique fertur.

Item: non cito decrefcit mala planta, fed vſque virefcit.

Quo cruſ ſalutis erit, ocrea ſæpe perit.

M A R I A L A U D E M

Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

fructus ventris tui.

Ambo boni, Deus & ſua mater, quos homo laudet.

Item: non cito decrefcit mala planta, fed vſque virefcit.

Inclyta, pura, pia, ſanctiſſima virgo Maria,

Eſto ſalutata ſemper cum prole beatâ.

Ecce nigræ concipiet, & pariet filium.

Virgo Deum pariens, pal tus ſymptomata nescit.

Nam quaſi non pariens integrâ virgo manet.

Item: non cito decrefcit mala planta, fed vſque virefcit.

Vt ſol non ledit virtum, per quod tamen intrat,

Sic

328 CARMINVM PROVERBIAL.

Sic de prole pia manet inuiolata Maria.

MARTYRIA.

Apostolorum Martyria.

Occumbit sursum pedibus, manibusque deorsum,
In cruce protensus Petrus: Paulum necat ensis,
Andreas stratus est in cruce fune ligatus,
Christi cognatus Iacobus sic ense necatus,
Non oleum laesit Ioannem, in pace quieuit,
Sed procumbente Thomas occiditur ense,
Concors cum Christo datur in cruce poena Philippo,
Occumbit prae Iacobus sub vulnere clauae,
Fit cute priuatus veluti bos Bartholomaeus,
Virga plagatus ergo sit & ense Matheus,
Nulla parte reus occiditur ense Thadaeus,
Christo consortem Simon patitur cruce mortem,
Mathiae mortis poenam dat ipsa bipennis,
Poenis indignis Pauli comitem necat ignis,
Marcus obit tractus & mortis vulnere tactus.

*Qui perdidit animam suam mea causa,
inueniet eam.*

Occubere viri sancti pro nomine Christi.

MEDICINA.

Fingunt se medicos, omnes: idiota, sacerdos,
Iudaeus, monachus, histrio, resor, anus,
Milites, mercator, terdo, nutrix & arator.
Stercus & vrina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis signa, iuristis fercula digna.

Honore medicum.

Cum fueris forlix, medicorum quare salutes!

Vt tibi succurrant, quando salute cares.

Item:

Maximus in morbis medico promittitur orbis:

Mox fugit a mente medicus, morbo recedente.

312

Item:

Item:

Si non vis lædi, medico tu crede fideli:
Sanat languorem, fatiens medicina dolorem.

*Medicina maximos requirit
sumptus.*

Empta solet carè multum medicina iuuare:
Cumque datur gratis, nil confert vtilitatis.

Item:

Est medicinalis medicorum regula talis,
Vt dicant Da da, cum dicit languidus Ah ah.

MEDICAMENTA. *vide Cibi,
Morbi & Sanitas.*

Allia, ruta, pyra, & raphanus, cum theriaca, nux,
Præstant antidotum contra lethale venenum.
Scrophæ, tumor, glandes, ficus cataplasmate cedunt:
Iunge papauer ei, confracta foris trahit ossa.

MEDIA.

Sine medijs ad summa vix peruenitur.

Cernitur vberior prope fontem quælibet arbor.

Item:

Cum cattis plures venans capit vndique mures.

Item:

Est similis stulto, qui mandere vult sine cultro.

Item:

Haurit aquas cribro, qui discere vult sine libro.

Item:

Nil valet in bellis vir inermis, & absque libellis
Clericus est mutus, licet ingenio sit acutus.

Item:

Plus satis ingenio fidit, qui spernere libros
Audet: & ambiguo singula marte capit.

Item:

Si manus est vacua, non accipit rem capit illa.

I

Item:

Item:

Vt vulgus fatur, malè cos sitiens operatur.

MEMORIA.

Firmiter obtusum tenet ingenium sibi fufum.

Memoriam quæ labefactent.

Ebrietas, somnus, tempus, dementia, morbus,

Tollunt de cista mentis, quæ nouerit ista.

MENDACIVM.

Cor non nugatur, licet os mendacia fatur.

Sæpe susurrantes, mendacia sunt cumulantes,

Mendacij pater diabolus.

Improbis est ille, qui scit mendacia mille.

Item:

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

Item:

Sunt tria quæ verè Salomoni displicuere:

Os mendax, fatuusque senex, pauperque superbus.

Omnis homo mendax.

Est mens nostra suis contraria sæpe loquelis.

Item:

Qui vult nugari, miranda potest noua fari.

MERCATIO.

Non bene mercatur, qui nulla merce lucratur.

Non est mercator, precij nisi sit mediator.

MERETRIX.

Balnea cornici non profunt, nec meretrici:

Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Meretrix, bellua impudica.

Omnis reuera meretrix est dicta Chimæra,

Parte leo prima, media capra, anguis in ima.

Si careas donis, pars prima dicta leonis:

Non te delectet media capra, quia foetet:

Anguis est extremum, quia porrigit omne venenum.

Item:

Item :

Scurræ, vel scorta, veniunt bene non vocitata.

Meretrices Deum non verentur.

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

*Meretrices fugiende, quoniam bona quæque
ab homine auferunt.*

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam, qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item :

Clerice sis fortis, ne des tua munera scortis.

Item :

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus : tribus his sum factus egenus.

Item :

Euitare picem debes, simul & meretricem:
Nam pix te tangit, meretrix te turpiter angit.

Item :

Piscēs, perdices, vinum, necnon meretrices,
Corrumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam.

Item :

Scribatur portis : Meretrix est ianua mortis.

Meretrices insatiabiles sunt.

Cum cessas dare, meretrix te cessat amare.

Item :

Mos meretricis erit, quod semper munera quærit.

Item :

Scorto nemo placet, nisi dextram munere placer.

METEORA.

Cælum rubens.

Nocte rubens cælum, cras indicat esse serenum:

Atque rubens mane, tempus signat pluuiiale.

Cometa.

Flat, siccat, cometa necat, & tempora carat.

Luna.

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba serenat.

Nubilum.

Non stillant omnes, quas cernis in aëre, nubes.

Ventus.

Rarò venit ventus, nisi cum pluuiâ, violentus.

MIMI.

*Scurrilitas vitanda.*Musce, canes, mimi, sunt ad conuiuia primi,
Non inuitati veniunt prandere parati.

Item:

Qui sua dat mimis, fallitur ipse nimis.

Item:

Scurræ vel scorta veniant bene non vocitata.

Item:

Stultior est fictus fatuus, quàm non ita dictus.

MINAE. *Cælum territare.*

Det se terribilem, qui vult inferre timorem.

Item:

Horrida voce sonet, si quis demonia terret.

Mine spernendæ.

Non stillant omnes, quas cernis in aëre, nubes.

Item:

Si moriere minis, asini tumulabere bombis.

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

MISERICORDIA.

Estote misericordes.

Dura iustitia, gravior est venia.

MODVS ET NIMIVM.

Omne nimium vertitur in vitium.

Dum

Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Item:

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi, clamat.

Item:

Immodicis brevis est ætas, & rara senectus,
Deteriorque solet finis ad illa sequi.

Item:

Ludus sæpe bonus, esse potest nimius.

Item:

Multoties dictum mox displicet auribus vnum.

Item:

Omne nocet nimium: mediocriter omne gerendum.

Item:

Omne quod est nimium, crebrum sordescit ob vsum.

Item:

Optimus est quando ludus, non ludere mando.

Item:

Per multos gressus homo fortis fit citò fessus.

Item:

Quod leue, valde graue fit onus, dum porto remotè.

Item:

Quod nimium est fugito, medio gaudere memento.

Item:

Sæpe fit ingratus, qui quærere sæpe paratus.

Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus.

Est mihi vix grata res, quæ non est moderata.

Item:

Est vibex testis, quòd percussi satis estis.

Item:

Esse nimis iustus, prudens nimis esse cauebis:

Omnia summa nocent, sed moderata iuuant.

Item:

Iussa paterna pati, medium tenuère beati.

Item:

Laudandi parcus, culpandi parcior esto:
Peccatur, si non adsit vterque modus.

Item:

Paulatim trahere non forti, consulo, recte.

Item:

Præualet in cunctis discreta modestia punctis.

Item:

Serua mensuram, semper multum valituram.

Item:

Sicut ad omne quod est, mensuram ponere prodest:
Sic sine mensura deperit omne quod est.

Item:

Stat medio virtus, extrema tenet loca virus:
Tu medium retine, modus est seruandus vbique:

Tuo te metire pede.

Sic tibi sint vsus, ne rerum fiat abusus.

Item:

Vltrà quàm vestis non extendas tua crura,
Nec nimis expendas, si viuere vis sine cura.

MORBI.

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Non omnis morbus ad mortem.

Longius inualidi viuunt sæpissimè catti.

Item:

Non perdas puerum nunc ægrum, post valiturum.

Auditus grauitas.

Et mox post escam dormire, nimisq̃ue moueri,
Ista grauare solent auditus, ebrietasq̃ue.

Aurium tinnitus.

Motus, longa fames, sonitus, percussio, casus,
Ebrietas, frigus, tinnitum causat in aure.

Capitis dolores.

Cum

Cum doleo capite, tunc membra dolent mea quæque.

Item:

Si capitis dolor est ex potu, lymphæ bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel frons, æstu tribulentur,
Tempora fronsque simul moderatè sæpe fricentur,
Morella cocta necnon calidaque lauentur:
Istud enim credunt capitis prodesse dolori.

Dentium dolor.

Sic dentes serua, porrorum collige grana,
Vre cum hyoscyamo, adiuncto quoque thure, decenter
Per sicchonion & fumum cape dente remotum.

Fistula.

Auripigmentum, sulphur miscere memento,
His decet apponi calcem, coniunge saponi:
Quatuor hæc misce, commixtis quatuor istis
Fistula curatur, quater ex his si repleatur.

Oculorum hebetatio.

Balnea, vina, Venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porrum cum cepis, faba, lens, fletusque, sinapi,
Ista nocent oculis, sed vigilare magis.

Rheuma.

Ieiuna, vigila, caleas dape, tuque labora,
Inspira calidum, modicum bibe, comprime flatum:
Hæc bene tu serua, si vis depellere rheuma,

Item:

Ieiuna, vigila, si vis depellere rheuma.

Item:

Ieiunes, vigiles, sities, & rheumata pelles.

Item:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus:
Si ad fauces, branchos: si ad nares, esto coryza.

Sanguinis profluvia.

Cum fluxum pateris, hec ni caueas, morieris.
Concubitus, potum, nimium cum frigore motum.

Item:

Si cruor emanat, spodium sumptum citò sanat.

Scabies.

Dum cutis prurit, quanto plus scalpitur, vrit.

Item:

Vir quem tormentat scabies, persæpe cruentat.

Vocis raucedo.

Nux, oleum, frigus capitisque, anguillaque, potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem fore raucum.

MORS. VIDE VITA.

In malis rebus morte nihil est melius.

Morte mori melius, quàm vitam ducere mortis.

Me mortuo, terra misceatur incendio.

Dum morior, moritur mundus simul, & sepelitur.

Memorare nouissima tua. vide Mundus.

Cerne quid es, quid eris, humilis sic efficieris:
Vile cadauer eris, hoc ergo frequens mediteris.

Item:

Disce quid es, quid eris: memor esto, quòd morieris.

Item:

Esto memor mortis, quo viuus tempore fortis.

Item:

Fœlix vt hora sit vltima, perpetuò ora.

Item:

Non melius poterit hominis caro viua domari,
Mortua qualis erit quàm semper præmeditari.
Non igitur cesses ea quæ bona sunt operari,
Nam mors non cessat tibi nocte dieque minari.

Item:

Pauper & exiguus exhibis nudus ad vmbas,
Quamuis perspicuus auro gemmisque nitescas.

Item:

Item:

Peccatum, tua mors, mors Christi, pœna gehennæ,
Iudicium, vita, tibi sunt hæc sex memoranda.

Item:

Pensa quid es, quid eris, cinis in cinerem gradieris:
Hoc si corde geris, leuius bona facta sequeris.

Item:

Peruigili cura semper meditare futura,
Semper habens memori mente necesse mori.

Item:

Quære necessaria, sed non cumulare labora:
Sed cumules, vbi suprema statueris in hora.

Item:

Regia maiestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longinqua dierum,
Transiet absque mœra, mortis cum venerit hora.

Item:

Sæpe recorderis, bone frater, quòd morieris:
Si memor es mortis, foelicis eris citò sortis.

Item:

Tu modica fossa clauderis pellis & ossa:
Nil secum gestat moriens, nil tunc sibi restat.

Mors omnibus communis.

Est commune mori, mors nulli parcit honori.

Item:

Mors dominum seruo, mors sceptrâ ligonibus æquat,
Dissimiles simili conditione trahens.

Item:

Mors est ventura, transibis ad altera iura:
Est nostræ sortis, transire per ostia mortis:
Et graue transire, quia transitus absque redire.

Item:

Mors iuuenes rapit atque senes, nulli miseretur.

138 CARMINVM PROVERBIAL.

Illa fremit, genus omne tremit quod in orbe mouetur.

Item:

Mors minus est nequam, quia nulli parcit, & æquam
Dat cunctis legem, recipit cum paupere regem.

Item:

Mors refecat, mors omne necat quod carne creatur,
Magnificos premit & modicos, cunctis dominatur:
Nobilium tenet imperium, nullumq; veretur,
Tam ducibus quàm principibus communis habetur.

Item.

Ne metuas mortem, communem despice sortem:
Communis fors est, quod cunctis debita mors est.

Item:

Nemo vitare mortem valet, aut superare:
Nam clausis portis, intrat loca singula fortis.

Item:

Nullus tam fortis, cui parcant vincula mortis,

Item:

Occidit iniustus, nec non sine crimine iustus.

Item:

Omne quod exoritur, terra fit & moritur.

Item:

Omnes maiores mors occupat atq; minores,
Aequa falce secatur, humilem maioribus æquat.

Item:

Omnia mors tollit, quam nulla potentia mollit.

Item:

Omnia peribunt, sic ibimus, ibitis, ibunt.

Item:

Ortus cuncta suos repetunt matremq; requirunt,
Et redit ad nihilum, quod fuit antè nihil.

Item:

Pelles quot pecorum, tot venduntur vitulorum.

Item:

Item :

Tollit mors cunctos, nulli mors impia parcat,
Non euadit inops, nec qui marsupia farcit.

Item:

Vltimus ad mortem post omnia fata recursus:
Omnia mors delet, omnia morte cadunt.

Mors soluit amorem.

Post mortis morsum, vertit dilectio dorsum.

Mortis hora incerta.

Ah, homo si sciret, quando mors atra veniret,
Non sic dormiret, sed cœli regna sitiret.

Item:

Atropos ante fores astat, reliquæq; sorores.

Item:

Non tibi confidas, quod multo tempore viuas:
Nam quod quisquis abit, mors post vestigia vadit.

Item :

Nunquam promitte tibi longa tempora vitæ:
Nam quocunque datur gressus, te mors comitatur.

Item:

Quando placet Christo, de mundo tollimur isto.
Nemo potest scire, quis primò debet abire:
Nam venit absq; mora mors, qua non credimus hora.

Item :

Scis ô mortalis, quod mors leuibus volat alis,
Quæ subitò absq; mora, te tristi supprime hora.

Item:

Vermis adhuc spiro, moriturus fortè sub horam,
Mors etenim certa est, funeris hora later.

Mortis memoria amara.

Cum venerit lethum, neminem vidi fore lætum.

Item:

Me piget intrare feretrum, dico tibi quare:

Qui

Qui iacet in feretro, vix valet oua duo.

Item:

O mors, quàm dura, quàm tristia sunt tua iura?
Si mors non esset, quàm lætus quilibet esset?

Mortem optare malum, timere peius.

Linque metum lethi, nam stultū est tempore in omni.

Item:

Mortis linque metus, si tu vis viuere lætus.

Item:

Multum venturi ne cures tempora lethi.

Item:

Non mihi fit durum, quòd noui me moriturum:
Nec mortem flebo, quia tecum Christe manebo.

Item:

Non tibi fit curæ mortis formido futuræ.

Ne Dii quidem à morte liberant.

Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.

Item:

Mors properat, fuga nulla potest mortale tributum
Soluere, naturæ lege tenetur homo.

Item:

Nullus homo lachrymis vnquam reuocatur ab vmbis.

Item:

Per nullam sortem poteris depellere mortem.

Item:

Quis redimit, cum mors perimit? pia fœdera nūquam,
Nec pretium, nec seruitium, mors recipit vnquam.

Nil refert ubi, modò bene moriaris.

Quo moriari loco, nil refert: ad Iouis aulam
A terra spatium semper habebis idem.

MORES. Vide Virtus.

Mores mensæ. Vide conuiuium.

Si steteris coram dominis, hæc quinq; tenebis:

Iunge

Iunge manus, compone pedes, caput erige, visu
Non dispergas, nisi iussus, pauca loquaris.

MVLIER ET CONIVGIUM.

Portantes dominæ claves sunt vndiq; multæ.

Aequalem tibi quære uxorem.

Fœmina vult iuuenem thalamo, spernitque senilem.

Item:

Rustice callose, cunctis populis odiose,

Cur te formosæ vis sociare Rosæ?

Item:

Vir nimis antiquus, non est mulieris amicus.

A muliere initium factum est peccati.

Dante creatore dum sic homo fulget honore,

Surgit ab vxore tentatio plena dolore.

Item:

Fœmina, quæ clausit, portam vitæ reserauit.

Item:

Prima virum primum mulier deiecit ad imum.

Fœmina nihil pestilentius.

A fumo, stillante domo, & nequam muliere,

Te remoue: quia sunt quæ possunt valde nocere.

Item:

Bestia crudelis, est cor prauæ mulieris.

Item:

Fœmina corpus, opes, animam, vim, lumina, voces,

Destruit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.

Item:

Fœmina dæmonio tribus affibus est mala peior.

Item:

Fœmina fax Satanæ, rosa foetens, dulce venenum,

Semper prona rei quæ prohibetur ei.

Item:

Fœmina fraus Satanæ: mala serò, non bona manè.

Item:

Item :

Fœmina quem superat, nunquam viuit sine pœna,
Libertate caret, turpi constrictus habena:

Fœlices illi, quos non capit illa sœgna,
Heu, nisi mors faciat, vix rumpitur illa cathena.

Item :

Hunc fatuum fateor, quem calceus vrget & vxor.

Item :

Mentiri, nere, lachrymari, nilque tacere,
Decipere : hæ verè dotes sunt in muliere.

Item :

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis:
Peruersus socius, mala fœmina, falsus amicus.

Item :

Sunt tria gaudia: pax, sapientia, copia rerum:
Hæc tria diluit, hæc tria destruit ars mulierum.

Item :

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum mane surgunt pueri sine pane.

Item :

Væ tibi fœmineo quisquis es apte iugo,

*Malum est, videre mulierem: peius, alloqui:
pessimum, tangere.*

Colloquium, risus, contactus, oscula, visus,
Hæc faciunt verè concumbere cum muliere.

Item :

O mulier, verte te de me, ne lædar à te:

Nam tua formositas, est mea calamitas.

Item :

Post visum risum, post risum venis ad tactum,

Post tactum factum, post factum venis ad vsum:

Ergo caue tactum, ne factum ducat in actum.

Item :

Sic

Sit tibi consultum, mulieris spernere vultum,
Est verè venenum, nobisq̃ue videtur amœnum,
Attrahit vt viscus, interficit vt basiliscus.

Mobilior ventis famina.

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ, sunt in vertigine crebræ.

Item:

Fœmina non meminit post partum, quæ bene sensit.

Item:

Fœmina nulla bona: sed si bona, digna corona:
Pectore fœmineo vernalis certior aura.

Item:

Quid pluma est leuius? flamen: quid flamine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Item:

Sub longis tunicis brevis est animus mulieris.

Mulier turture loquacior.

Crescunt sermones, vbi conueniunt mulieres.

Item:

Est quasi grande forum, vox alta trium mulierum.

Mulieris blanditia viscus est illaqueans animam.

Cur mittis violas? nempe vt violentius vras,

Et violer violis, o violenta, tuis.

Item:

Fœmina donabit, donec virum superabit.

Item:

Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis,

Cor rapit & tollit, & ferrea pectora mollit.

Item:

Reddunt delirum, fœmina, vina, virum.

Item:

Si Dominum quæris, fuge colloquium mulieris,

Colloquium quarum nihil est nisi virus amarum,

Præbens

Præbens sub mellis dulcedine pocula fellis:
 Nam decor illarum laqueus fallax animarum,
 Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis,
 Illaqueat stultos, & fert ad tartara multos.

Mulieres ad lachrymas sunt proclines.

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
 Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Fœmina dum plorat, virum superare laborat.

Mulieres dolis plene sunt.

A muliere caue quamuis sit religiosa,
 Quanto plus simplex tanto plus luxuriosa.

Item:

Adam, Samsonem, Loth, Dauidem, Salomonem,
 Fœmina decepit: quis modò tutus erit?

Item:

Fœmina dum iurat, errat qui credere curat.

Item:

Fœmina res ficta, res subdola, res maledicta.

Item:

Fœmina ridendo, flendo, fallitq; canendo.

Item:

Fœmina fallere, falsaq; dicere quando cauebit,
 Sequana piscibus ac mare fluctibus antè carebit.

Item:

Ille lauat laterem, qui custodit mulierem.

Item:

Lugeat in fine, quem decipit ars Catharinæ.

Item:

Tu caueas, quòd non subeas caueas mulierum,
 Si caueas vt non habeas dispendia rerum.

Item:

Vincit saepe virum fœmellæ astutia dirum.

Mulierum

Mulierum auaritia.

Dum habes dare, solent te mulieres amare.

Item:

Fœmina donabit tibi nil, sed cuncta rogabit.

Item:

Fœmina pro dote nummorum dicit, Amo te.

Item:

Post casum rerum, cessabit amor mulierum.

Qui non litigat, ca-
lebs est.

Linque malam Gretam, vitam capiesq; quietam.

Item:

Qui capit vxorem, capit absq; quiete laborem,
Longum languorem, lachrymas, cum lite dolorem.

Item:

Qui caret vxore, lite caret atq; dolore.

Item:

Vxorem duxi, sed centum postea luxi.

Silentium ornat fœminam.

Dulcibus & modicis ornatur fœmina verbis.

Item:

Ex hoc laudatur mulier, si pauca loquatur.

Vxor bona, optima
possessio.

Dulcius est melle, iungi cum lege puellæ.

Item:

Nil melius muliere bona, nil est mala peius:

Omnibus ista bonis præstat, & illa malis.

Item:

Rusticus est verè, qui turpia de muliere

Dicit: nam verè sumus omnes de muliere.

K

MULTI-

MULTITVDO.

*Multe manus onus lenius
reddunt.*

Si fuerit multus, bene tractat singula vultus.

*Multitudo Imperatorum Cariam
perdidit.*

Segnius expediunt commissa negotia plures.

Multitudini cedendum.

Ingenti turba franguntur fortia castra.

MVNDVS.

Mundi duratio.

Sex possunt signare dies, sex secula mundi,

In quibus est operans ille creator adhuc.

Lux septena diem venturum denotat, in quo

Sol sine nube micat, & sine nocte dies.

Hæc tunc vna dies multorum milia vincens,

Luce micans, nubis nescia, sine carens.

Istam mirè diem benedictio sancta venustat,

Quam stabilem reddit, sine carere facit.

Tunc sol fulgoris septemplex igne nitescet,

Et lunæ species æmula solis erit.

Mundana non curanda.

A re terrena { procedunt mille venena,
requies remouetur amœna,
sanctorum mens aliena.

De re terrena { non fit tibi gloria plena.
non fit tibi plena crumena,
tua mens non fiat amœna.

In re terrena { labor eminet atque cathena,
nec lex, nec iuris habena,
nihil est aliud nisi poena.

Item:

Ambitiosus

Ambitiosus honos, & opes, & fœda voluptas,
Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Item:

Amplius in rebus noli sperare caducis:
Sed cupiat tua mens æternæ gaudia lucis.

Item:

Desere festinus mundum, transi peregrinus,
Curras absque mora, citò transit, nec redit hora:
Ad patriam sospes veniet, qui transit vt hospes.

Item:

Dic homo quid speres, qui mundo totus adhæres?
Tecum nulla feres, licet omnia solus haberes.

Item:

Dum tumulum cernis, cur non mortalia spernis?
Tali namque domo clauditur omnis homo.

Item:

Effuge res viles, Christi fortissime miles,
Effuge iucundi laqueos & retia mundi.

Item:

Errat homo verè, qui cum bona posset habere,
Spontè subit pœnas infernalesq; cathenas.

Item:

Esse, fuisse, fore, tria sunt florida sine flore:
Nam simul omne perit, quod fuit, est & erit.

Item:

Forma, genus, mores, sapientia, res & honores,
Morte cadent subita: sola manent merita.

Item:

Fortunæ fragilis fiat tibi copia vilis.

Item:

Gaudia terrena non esse queunt sine pœna:
Gaudia diuina semper sunt absque ruina.

Item:

148 CARMINVM PROVERBIAL.

Gaudia vera petas, quæ nunquam terminat ætas,
Vt careas pœna, læteris in æde suprema.

Item :

Gazæ terrenæ magno cruciamine plenæ:
Nam miser est & erit, qui mundi prospera quærit,
At diues verè, qui non ea curat habere.

Item :

Gloria mundana non est nisi visio vana.

Item :

Heu stolidæ mentes pereunt peritura sequentes:
Sed sapiens spernit, quicquid mutabile cernit.

Item :

Luctum depone pro rerum perditione.

Item :

Mundus non mundat, sed mundus polluit: ergo
Qui manet in mundo, quomodo mundus erit?

Item :

Nil solidi mundus, nil omni possidet ævo:

Omnia prætereunt præter amare Deum.

Item :

Non cœlum quæret, qui mundo totus adhæret,
Quem mundana ligant, quem curæ mille fatigant.

Item :

Non est ridendum, sed in isto tempore flendum:
Nam qui non flebit, non flendi tempus habebit,
Aeterno luctu lugebit tunc sine fructu.

Item :

Nónne vides mundum miserum nimis & furibundum,
Sub gladio diræ mortis languendo perire?

Item :

O genus humanum, tibi consulo mente fideli;
Linque quod est vanum, ne amittas gaudia cœli.

Item :

Omne

Omne bonum, velox: fugitiuaq; gaudia mundi
Monstrantur terris, & citò lapsa ruunt.

Item:

Omnia sunt mundi vaga, fluxa, caduca rotundi;
In pratis vt flos, sic perit omnis honos.

Item:

Peruigili cura pete gaudia non peritura.

Item:

Plus amat exilium miseri miser orbis amator,
Quàm patriam, semperq; cupit vagus esse viator.

Item:

Prædia terrarum, possessio diuitiarum,
Fabrica murorum, grandis structura domorum,
Gloria mensarum, cum delitijs epularum,
Resplendens vestis, quæ moribus obstat honestis,
Grex armentorum, spaciosus cultus agrorum,
Fertile vinetum, diuersa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio cordis eorum,
Cuncta relinquentur, nec post hæc inuenientur.

Item:

Qui bona perpetua perdit propter peritura,
Ipsū se fallit, & se dæmonibus addit.

Item:

Quicquid formosum mundus gerit aut pretiosum,
Floris habet morem, cui dat natura colorem.

Item:

Quicquid habes hodie, cras te fortasse relinquet:
Aut modò dum loqueris, desinit esse tuum.

Item:

Quicquid vita dedit, tollit cum vita recedit,
Nec tecum tolles plenos rubigine folles.

Item:

Quid genus, aut species, quid opes, quid fama valebit?

K 3

Quando

Quando nil diues, sed totum pauper habebit?

Item:

Quid valet hic mūdus, quid gloria, quidūc triumphus?

Post miserum funus puluis & vmbra sumus,

Item:

Quod breuiter durat, quis prudens quærere curat?

Viue Deo soli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Si quis amat Christum, mundum non diligit istum,
Aestimât obscœnum, quod mundus credit amœnum,
Totum vilescit, quicquid in orbe nitescit.

Item:

Stant modica puncta, mundana negotia cuncta.

Item:

Stare diu nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas,

Sufficit in mundo: plus tamen ista placent.

Item:

Tempora transibunt, & gaudia vana peribunt,

Et parient fructum, tristem per secula luctum.

Item:

Tu quoque frater ita carnis contagia vita,
Vt placeas Christo, mundo dum viuis in isto,
Nec tibi sint curæ res ad nihilum redituræ,
Quæ citò labuntur, magnoque labore petuntur.

Item:

Vir bone quid curas res viles, res perituras,
Nil profuturas, damno quandoque futuras?
Nemo diu mansit in culmine, sed citò transit:
Est breuis atque leuis in mundo gloria quæuis:
Qui fuit hic imus, illic erit ordine primus.

MVNERA. VIDE

Beneficentia.

Aurum expugnat omnia.

Accusatiuus

Accusatiuus si venerit ante tribunal,
Atque vocatiuus, quamuis fuerit peregrinus,
Proficit in nihilum, si venerit absque datiuo.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira,
Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Lex est defuncta, quia iudicis est manus vncta,
Propter id vnguentum ius est in carcere tentum.

Item:

Munera lasciuas corrumpunt sæpe puellas:
Quasque preces nequeunt flectere, dona queunt.

Item:

Munera per gentes corrumpunt vndique mentes.

Item:

Qui spernat munus, non est in millibus vnus.

Item:

Si dare multa potes, quicquid auebis habes.

Nil recusandum quod donatur.

Si quis dat mannos, ne quære in dentibus annos.

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Nolens accipere, non solet ille dare.

Item:

Spernens omne datum, non se facit esse ligatum.

MVSICA.

Ad sonitum musæ, ducuntur sæpe choreæ,
Maxima luxuries, longa ætas, & breuis ira,
Hæc tria sunt madidis semper cantoribus apta.
Musæ quando sonant, sonitum bene tympana donant.

MVTVVM.

*Mutuo dans, aut amicum aut
rem perdit.*

Cum rogo quæ nūmos sine pignore, non habet vllos.

K 4

Qui

152 CARMINVM PROVERBIAL.

Qui suis infensus, det mutuo.

Vxor, equus, vestis, & calceamenta, inhonestis
Dum conceduntur, cum damno restituuntur.

NATURA.

Natura paucis contenta est.

Parua manus pueri, modico solet asse repleri.

Item:

Qui non curaret plus quam natura rogaret,
Dives sic esset, quia res sibi nulla deesset.

Item:

Vir vnus more veteri solo cibatur ore.

Naturae propagatio. vide Origo.

In tali tales capiuntur flumine pisces.

Item:

Nomen abest picæ, nisi quid varij tenet in se.

Item:

Ordine perpetuo currit natura beata:

Obsequijs Domini stat, statione data.

Item:

Si quæris quorsum verrit gallina? retrorsum.

Naturam expellas furca, tamen usq; redibit.

vide Diuersa studia.

Balnea cornici non prosunt, nec meretricie

Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Item:

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item:

It lupus ad caulam citius, quam regis ad aulam.

Item:

Licet per multos cuculus cantauerit annos,

Psallere nescit adhuc alium cantum, nisi Gug, gug.

Item:

Non comedit lardum sic, cattus vt æstimat ipsum.

Item:

Item :

Pinguis amore letes lambunt candelabra feles.

Item :

Rana petit saltum, quamuis ponatur in altum.

Item :

Rustica natura semper sequitur sua iura.

Item :

Rusticus ad villas habitare triumphat, & omnes.

Item :

Sus magis in cœno gaudet, quàm fonte sereno.

Item :

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Protinus apparet quæ plantæ frugiferae futurae.

vide Coniectura.

Tu nihil inuita dices faciesque Minerva.

Cantat auis quæuis, sicut collum sibi creuit.

Item :

Quod natura negat, nemo fœliciter audet.

NECESSITAS ET COACTVS.

Sunt quasi non facta Domino iuranda coacta.

Valde coactus homo, qui bombum seruat in agro.

Faxis ut libeat quod est necesse.

Est indulgendum, quod non aliter faciendum.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Decrescit factus color, ac amor ipse coactus.

Item :

Non durant actus, homo quos facit ipse coactus.

Necessitas ingeniosum facit.

Quæritat in cinere scintillas, qui caret igne.

Necessitas moras recusat.

Fundo stans vnda, iacitur de naue profunda.

Non liberat à podagra calceus.

Nulla valet diplois contra supendia furis.

114 CARMINVM PROVERBIAL.

Si bouem non habes, asinum agas.

Affabis nidum, si non inueneris ouum.

NIHIL.

Ex nihilo nil fit.

Ex nihilo nil fit, summus philosophus inquit.

Item:

Ex ouis pullus non natis quando fit vllus?

Item:

Panem Iustina non conficit absque farina.

NOBILITAS ET OBSCVRITAS.

Antiqua æris possessio nobilitat.

Auri nobilitas luteam si vestiatur ollam,

Non ideo sequitur, hanc minus esse lutum.

Item:

Nobilis est ille, quem nobilitant bona villæ.

*Nobiles naturaliter sunt omnes, nullusq; degener, nisi
vitiis qui deditus est.*

Adam fodiente, quis nobilior Eua nente,

Item:

Postquam degeneres cœperunt nobilitari,

Nobilitas cœpit in multis degenerare.

Nobilitas, sola est atque unica virtus. vide Virtus.

NOVITAS.

Est quoque cunctarum nouitas gratissima rerum.

Dum clypeus splendet, sub alta fornice pendet;

Sed cum vilescit, sub scamno sæpe quiescit.

Item:

Omne nouum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Sunt noua grata tria: Medicus, meretrix, melodia.

NOX ET TENEBRAE.

Si tibi lumen abest, manibus res tangere prodest.

Tenebrarum opera, mala sunt.

Dæmon

Dæmon ipse crucem fugit, vt malus vndique lucem.

Item:

Nocte laboratum non est opus vndique gratum.

NVN TIVS.

Praua reuelare si vis, noli properare.

OBEDIENTIA.

Obedientia felicitatis mater.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item:

Doctori pare, sunt artes si tibi curæ.

OCCASIO.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Sæpe lupi modica fit ouis cibus vndique causa.

Ex minimis grandia. vide Origo.

Occasio facit furem.

Fur, obstante sera, non furta facit nisi sera.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non sua tollunt.

Occasio non amittenda.

Dum satis est calidum, debemus cudere ferrum.

Item:

Dum sus præbetur, tunc saccus promptificetur.

Item:

Est citus ille cocus, dum calet igne focus.

Item:

Ferrum quando calet, cudere quisque valet.

Item:

Fronte capillata, pòst est occasio calua.

Item:

Remigo sub velo, bene dante notum mihi velo.

Tollenda mali occasio.

Ardet de facili stramen, cum iungitur igni.

Item:

256 CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Culum comburit, qui feruida balnea quærit.

Item:

Feruidior locus est, cui propior focus est.

Item:

Filo captus eris, ancillis si socieris.

Item:

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item:

Non intret molam, qui vult vitare farinam.

Item:

Perpetuò lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cauere,
Quàm prope serpentem procumbere virus habentem.

Item:

Vt cessent lites, illudentem tibi vites.

OFFICIUM.

Spartam quam nactus, hanc orna.

Alterius noli in messem tu ponere falcem.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanaque vanis.

Item:

Orator verbis valeat, vir bellicus armis.

Item:

Quod non es, non esse velis: quod es, esse fatere.

Item:

Tu supplex ora, tu protege, tuque labora.

OPERA.

Arbor ex fructibus cognoscitur. vide Coniectura.

Non ex operibus saluamur, sed Dei dono.

Nil Deus in nobis, præter sua dona, coronat.

Item

Item:

Qui vult sanctè mori, cœlesti fidat amori:
Quos verò solantur opera, non iustificantur.

*Sex opera misericordie corporalia, & septem
spiritualia.*

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, tumbo:
Corripi, suade, doce, dimitte, solare, fer, ora.

ORIGO.

E squilla non nascitur rosa.

Arbor naturam dat fructibus atque figuram.

Item:

Arbor quæque bona, producit dulcia pomæ:
A radice mala, nascuntur pessima mala.

Item:

Cattorum nati sunt mures prendere nati.

Item:

Dat pullos tales, qualis dignoscitur ales.

Item:

Ex prauo pullus bonus ouo non venit vllus.

Item:

Ex vili vacca vitulus vilis generatur.

Item:

Filia mœchatur, quæ mœcha matre creatur.

Item:

Filius vt patri similis, sic filia matri.

Item:

Naturam vitis sequitur vinum, bene scitis.

Item:

Sæpe solet similis filius esse patris.

Item:

Si genitrix castè, castè quoque filia viuet:

Si mater meretrix, filia talis erit.

Ex minimis grandia.

Ante

159 CARMINVM PROVERBIAL.

Antè fuit vitulus, qui iam fert cornua taurus.

Item:

De rebus minimis fit sæpe molestia grandis.

Item:

Ex nuce fit corylus, ex glande fit ardua quercus,

Ex paruo puero sæpe peritus homo.

Item:

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis.

Item:

Sola scintilla perit hæc domus, & ruit illa.

PAEDAGOGIA.

Docens vitia desistere non debet.

Honor est magistro, bonos habere scholares,

Cæcos & claudos non imitare duces.

Item:

In sterili steriles aratrum facit aggere sulcos,

Et labor in miseris est sine fruge scholis.

PARENTES.

Honora patrem tuum, & matrem tuam.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item:

Esto pius verè super his qui te genuêre.

Item:

Vt vaccam vitulus comitetur, res iubet & ius.

Liberorum pietas delectat parentes.

Gaudet vterque parens, dum filius est bene parens.

Item:

Lætitiâ patri generat sapientia nati.

Item:

Vt bona fit nata sua, vult mater violata.

Mali corui malum ouem. vide Origo.

Parentum est, nutrire liberos.

Cattus habens plures pullos capit vndique mures.

Item:

Item:

Est puer alendus à patre, simulque tuendus.

PATIENTIA.

Feras, non culpes, quod mutari non potest.

Fer patienter onus, feri quodcunque necesse est.

Vincere nam poteris non meliore via.

Furor fit leſa ſæpius ſapientia.

Ranula calcatur tantum quòd vociferatur.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.

Non animo tristi fer pœnam quam meruisti.

Item:

Quam pateris dignè, pœnam patiare benignè.

Item:

Quod pateris meritò, patienter ferre memento.

Sustine & abſtine.

Audi, cerne, tace, ſi cum vis viuere pace.

Item:

Disce pati, ſi vis victorum tu fore ciuis.

Item:

Nobile vincendi genus est patientia: vincit,

Qui patitur: ſi vis vincere, diſce pati.

Item:

Tempore ſi mœſto vexaris, fortior eſto:

Nam poſt aduerſa Deus bona dat vice verſa.

Item:

Tripliciter morior: aduerſa ferens patienter,

Compatiens paſſis, meliora volens inimicis.

PATRIA.

Nemo propheta acceptius eſt in patria ſua.

In patria natus, non eſt propheta vocatus.

Item:

Nemo propheta ſua magnus erit patria.

Patriæ ſumus alieno igni eſt inſolentior.

Dulcius

Dulcius est patrius alieno cæspite cæspes.

Item:

Mollius ossa cubant, manibus tumulata suorum.

Item:

Vult lepus esse loco semper generatus erat quo.

PAUPER TAS, MENDICITAS.

Semper inops habui, sed habens diues volo dici.

Achrematia docet parsimoniam.

Bursa carens ære, vetat inter vina sedere.

Item:

Esurit atque sicit pauper qui lauta requirit.

Item:

Expensas fugere solet omnis qui caret ære.

Item:

Impedit omne forum defectus denariorum.

Item:

Pauper tu spernas semper intrare tabernas,
Fons ubi sit cernas, ibi te cum corpore sternas.

Item:

Pauperis est gentis, tenuis plus farre carentis.

Item:

Si tibi deficit æs, miser es, præpinguia non es.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

vide Fortuna.

Paupere ditato nil acrius esse putato.

Fæneratur Domino, qui miseretur pauperis.

Collige fragmentum, quod pauperis est alimentum.

Item:

Cum sis in mensa, primùm de paupere pensa.

Item:

Ostia cur claudis, si vocem pauperis audis?

Fac quæ Christus amat, dum pauper ad ostia clamat.

Item:

Item:

Pauperis in causa non auris sit tibi clausa.

Item:

Pauperis in specie dum Christus venerit ad te,
Impertire sibi, quod dedit ipse tibi.

Item:

Per miseros quique sancti ditantur vbique.

Item:

Qui dat pauperibus, thesauros colligit astris,
In quos nil fures iuris habere queunt.

Item:

Si sum semper egens, non debes spernere me gens:
Christus pauper erat, qui nunc super omnia regnat.

Item:

Si vis gaudere, semper miseri miserere.

Item:

Spernit cœlorum Regem, spretor miserorum.

Item:

Tunc bene prandetur, cum Christus adesse videtur:
Si des, ipse dabit: si non des, ipse negabit.

Item:

Viuas prudenter, gazas habeas sapienter,
Non abscondendo, sed egenis distribuendo.

Haud facile emergunt pauperes.

Infortunatus, ad tres obolos generatus,
Nunquam nummorum dominus fit ille duorum.

Item:

Pauper homo raro viuit cum nomine claro.

Item:

Pauper pauperiem per totum sustinet orbem.

Item:

Pauper peiorem rellis tenet vndique partem.

L

Item:

Item:

Pauper vbique iacet, dum sua bursa tacet.

Item:

Pauperis in capite pereunt bona dogmata sæpe.

Item:

Profectum faciunt rarum, quos debita stringunt.

Item:

Sint noua vel vetera, pauper sua calceamenta
Rumpit palpando citius quàm diues cundo.*Mendico ne parentes amici.*

Cum moritur pauper, sequitur vix vnus & alter.

Item:

Dum pauper clamat, ianua limen amat.

Paupertas equanimiter toleranda est.

Exiguo pulchram ducit solertia vitam:

Pauperis in specie nam sæpe Deus latet ipse.

Item:

In paupertate multi pollent bonitate.

Item:

Non miser est hic mas, cuius in sæpe coquina
Mucidus est panis, caro rancida, pendula vina.

Item:

O bona pauperies, nisi te Deus ipse tulisset,
Tunc tua durities multis ingrata fuisset.

Item:

Pauperior census non fit turbatio sensus.

Item:

Tempus adhuc veniet, quod diues qui modò gaudet,
Assiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.*Paupertas ridiculos homines reddit.*

Dum diues loquitur, verbum Salomonis habetur:

Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item:

Item:

Multa licet sapias, re sine nullus eris.

Item:

Pauper vitatur, miser & vilis reputatur.

Item:

Pauper & absque pilis, est sponsa nimis mihi vilis.

Item:

Si careas ære, cupiet te nemo videre.

Item:

Vtilis & sapiens vix toleratur inops.

Paupertas sapientiam sortita est.

Pauper mercator, bonus hic fertur mediator.

Item:

Paupertas cautas quærit vbique vias.

Prosperitas est, prosperitate cavere.

Abs re qui vadit, res sibi nulla cadit.

Item:

Diues nil audet, paupertas libera gaudet,

Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item:

Est vbi res nulla, scio quod non res cadit vlla.

Item:

Illico sternetur, vbi nil nisi faccus habetur.

Item:

Pauca gubernare, pacem solet hoc generare.

Item:

Perdere quid valeo, dum nihil obtineo?

Item:

Si brevis est baculus, breuior fiet tibi saltus.

Item:

Si tibi pauca res, est tibi magna quies.

Item:

Viuat securus, paupertas est sibi murus.

Rebus semper pudor absit in artibus.

Ex veteri more, pauper caret ecce pudore.

Item:

Iustè laudatur, quod inops Cunrad vocitatur.

Satius est non fuisse diuitem, quàm pauperari.

Post zephyros plus lædit hyems, post gaudia luctus.

Vnde nil melius, quàm nil habuisse secundum.

PAX.

Pax optima rerum.

Dormiet illæsus melius, quàm verberare cæsus.

Item:

Dum cutis est plana, fiet dormitio sana.

Item:

Pax plenum virtutis opus, pax summa laboris,

Pax belli exacti pretium est, pretiumque pericli.

Item:

Præcedens pactum, bellandi disijcit actum.

Item:

Si det oluscula mensa minuscula pace quieta,

Non pete grandia lauraque prandia face repleta.

PECCATA, MALITIA, VITIA.

Canis reuersus ad vomitum.

Quando languebat, monachus bonus esse volebat:

Sed cum conuuluit, mansit vt antè fuit.

Item:

Scandala sæpe noua peccata mouent veterata.

Compendiaria res improbitas, virtus longa.

Labitur ex mente citò res bona, sed mala lentè.

Etiam mali quandoque bene agunt.

Declinans naus releuatur in æquore prauis.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Ex transgressione Adam omnia mala.

Adam

Adam primus homo damnavit secula pomo.

Item:

Lucem pro pomo perdidit omnis homo.

Item:

Mala, mali, malo, mala contulit omnia mundo.

Item:

Omnis origo mali, processit ab arbore mali.

Gloria peccati nulla petenda tui est.

Dupliciter peccat, qui se de crimine iactat.

In malitia perseverantes pereunt.

Fine malo claudi, mala vita meretur iniqui.

Item:

Peius currendo vitium fit, quàm residendo.

Item:

Qui nunquam cecidit, hunc nullus surgere vidit.

Lupus pilum mutat, non mentem.

Stans, aut scurra sedens, est tamen æquivalens.

Mali ad nocendum assidue proni sunt.

Nequam nequitiam monstrat vbique suam.

Item:

Semper iniquorum scelus impedit acta bonorum.

Mali sunt homines, qui bonis dicunt malè.

Autumat hoc in me, quod novit perfidus in se.

Item:

Mos est stultorum, reprehendere facta bonorum.

Malis bene est.

Gaudia stultorum cumulant augmenta dolorum.

Item:

Passere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Item:

Quo nequam peior, tanto fors est sibi maior.

Item:

Sæpe mali florent, vt post ea gaudia plorent.

166 CARMINVM PROVERBIAL.

Nullus est quem non pudeat peccasse.

Clauditur os huius, sunt publica crimina cuius.

Omnis malus, servus est, etiamsi rex sit.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

Omne in præcipiti vitium stat.

Causidicis, Ercho, filco, fas viuere raptō:

Miliubus, medico, torrori, occidere ludo:

Mentiri astrologis, pictoribus atque poëtis.

Item:

Ecclesias Domini quas fundauere parentes,

Perdere mtuntur nati pietate carentes.

Item:

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Item:

Nummus est iudex, fraus est mercator in vrbe,

Nec lex in dominis, nec timor in pueris.

Item:

Quas sacras ædes pietas construxit auorum,

Has nunc hæredes deuastant more luporum.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Simonia,

Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Omnia prætendimus quàm malitiam nostram.

Ardea culpat aquas, cum nescit ipsa natare.

Item:

Neptuno Satanas nunc vult imponere culpas.

Item:

Quòd puer est cæsus loquitur, non cur ita læsus.

Peccati grauitas ex circumstantiis æstimanda.

Aggrauat ordo, locus, mos, causa, scientia, tempus,

Lucta pusilla, modus, culpa, genus, & status altus,

Conditio, numerus, ætas, & scandala sexus.

Peccata in principio refecanda sunt.

Nemo

Nemo nimis properè didicit nociua cauere.

Item :

Prorsus & absque mora, vitium remouere labora.

Peccatores odit Dominus.

Degeneri vita vitam corrumpere vita,

Ne vitæ merita demerearis ita.

Item :

Nunquam cœlesti Domino placuere scelesti.

Item :

Omnis homo verè debet peccata timere:

Tempora transibunt, sed non malefacta peribunt.

Qui semel malus, semper.

Infamis verè debet vix semper habere.

Item :

Qui semel es furans, furis nomen cape durans.

Item :

Vili parcat, ne vilior efficiatur.

Qui sibi malus, nemini bonus. vide Proprium.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Vnicuique dedit vitium natura creato.

Iam vix sunt vili, qui caruere nisi.

Item :

Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus,

Solus homo Christus fuit inter milla mundus.

Item :

Nullus in Ecclesia viuit sine sorde viator:

Sed fuit absque nota solus mundi Dominator.

Item :

Omne bonum quod habes, contaminat vnica labes.

Item :

Quadrupes in plano quandoque cadit pede sano:

Non mirare bipes, si labitur tibi pes.

L 4

Item :

Item:

Quis sine peccato? credite, nullus homo.

Item:

Qui sint absque nisi, non sunt homines mihi visi.

Item:

Si nisi non esset, perfectus quilibet esset.

*Voluntatem Domini sciens, nec faciens, plagis
vapulabit multis: & contrā.*

Ignorans facinus, pecco sciente minus:

Tu quia scis quid agis, est tibi culpa magis.

POENA MALEFACTI.

Adsit regula peccatis, quæ panas irroget æquas.

Ad facinus duplex, non sufficit vltio simplex.

Ægypti decem plaga.

Prima rubens vnda, ranarum plaga secunda,

Inde culex tristis, pòst musca nocentior istis,

Quinta pecus strauit, vesicas sexta creauit:

Inde subit grando, pòst bruchus dente nefando,

Nona tegit solem, primam necat vltima prolem.

Item:

Sanguis, rana, culex, muscæ, pecus, vlcera, grando,

Bruchus, caligo, mors, obtinuere necando.

Canis peccatum suum dependit.

Quod suus peccauit, fucula sæpe luit.

Mali puniendi.

Iusti vexantur, nisi prauis corripiantur.

Item:

Vltio tarda fouet crimina, damna mouet:

Crimina non fieri, regia pœna facit.

Mala malis eueniunt.

Bestia dicetur, qui te non Christe veretur:

Quiquæ magnus erit, mox sine fruge perit.

Serò Iupiter diphtheram inspexit.

Ad

Ad mala patrata, sunt atra theatra parata.

Item:

Ad vada tot vadit vrna, quòd ipsa cadit.

Item:

Ante dei vultum nihil vnquam restat inultum.

Item:

Nostra Deus subitis non damnat crimina pœnis:
Compensat longas sed grauitate moras.

Item:

Pœna venit serò, veniens à iudice vero.

Item:

Sentit adhuc proles, quod commiscere parentes:
Et quæ sera venit, magna ruina venit.

Item:

Seu plebs, seu princeps, pœnas dabit impius omnis:
Effugiet nemo vindicis arma Dei.

Item:

Stat scelus occultum, sed non remanebit inultum:
Ultio iusta Dei digna refundit ei.

PEREGRINVS.

Delinquit citius ignotus, non bene visus.

PEREGRINATIO.

Cælum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item:

Parrhîsios stolidum si quis transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Item:

Stultus iens mille leucas, stultus redit ille.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Non semper domi manendum.

Est puer in patria, quasi bos nutritus in aula.

Regredi

170 CARMINVM PROVERBIAL.

Regredi præstat quàm male currere.

Circumiens valida non dicitur via curua.

Item:

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

Virtus, fida peregrinantis custos.

Osq; manusq; serua, nec non genitalia membra,

Sic transire loca poteris quæcunque remota.

PERICVLVM.

Addiscens altè suspendi, strangulor antè.

In periculoso negotio non est dormitandum.

Non stat securus, qui protinus est ruiturus.

Quem lupo committere.

Non est consultum, super oua ponere stultum.

Item:

Nunc est muricipi commissus casus ipsi.

Item:

Stultior est stulto, fatuum ponens super oua:

Namque superpositus frangere quæque solet.

PERSEVERANTIA.

Qui perseuerauerit usque ad finem,

saluus erit.

Insta, ne cesses, aderunt post semina messes,

Post lachrymas risus, post exilium paradisus.

Item:

Premia victorum pendent à fine laborum:

Vt Scriptura sonat, finis non pugna coronat.

PHILANTIA.

Proximus sum egomet mihi.

Esto bonus charis, ne tu damnum patiaris.

Item:

Si fueris quarum diuisor particularum,

Hanc

Hanc discas artem, maiorem sumito partem.

Item:

Te primò benedic: nam presbyter ipse facit sic.

Suum cuique pulchrum.

Excæcat stolidas ventosa philautia mentes,

Et vanis inflat corda superba notis.

Tunica pallio propior.

Mittimus interdum, quò nolumus ire, catellum.

PICTURA.

Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

PIETAS. Vide Virtus.

Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo;

& proximum tuum sicut teipsum.

Corde Deum toto cole, dilige: consule fratri:

Hæc fidei summa est, hic pietatis apex.

Item:

Cur alios lædis, qui lædi forsan ab ipsis

Nolueris? contra teque Deumque facis.

Item:

Dilige sic alios, vt te quoque Christus amaui:

Et grates toto pectore psalle Deo.

Item:

Hac desiderij Deus est pietate colendus,

Iustitiæ vt merces tota sit ipse Deus.

Item:

Hic est legis apex, hæc Vatum dogmata: charus

Primum sit Dominus, proximus inde tibi.

Item:

Hoc facias homini, quod cupis ipse tibi.

Item:

Inprimis venerare Deum, sed & inde propinquum

Dilige: in hoc coeunt omnia iussa Dei.

Item:

Ipsc

172 CARMINVM PROVERBIAL.

**Ipse Deus primas sibi vendicat, ipse secundas
Proximus: id vates summaq; Legis habent.**

Item:

**Iussa Dei sunt hæc: Benefac, malefacta relinque:
Sic facias alijs, sicut fieri cupis in te.**

Item:

Nunquam peccares, Dominum si semper amares.

Item:

**Prima Deo pietas debetur, proxima fratri:
Prima Deo, fratri cura secunda vacet.
Primus amor Domino, fratri sed congruit alter:
Sic Lex, sic omnis namque Propheta iubet.**

Item:

**Quod sibi quis nolit fieri, non inferat vlli:
Quin alijs faciat, ceu cupit ipse sibi.**

Item:

**Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli:
Sic potes in terris viuere iure poli.**

Item:

**Summa Deo pietas debetur, at altera fratri:
Idq; chorus Vatum, Lexque verenda docent,
*Pietas ad omnia utilis est.***

Attria sunt cœli menti patefacta fideli.

Item:

Christo iunguntur, sua qui mandata sequuntur.

Item:

Crimina deuota, nam famam dat bona vita.

Item:

**Fle, si solari: ieiuna, si saturari:
Da, si ditari: serui, si vis dominari.**

Item:

**Mente Deum gerere, peccata futura cauere,
Mundum despicere, cœlestia corda tenere,**

Hæc

Hæc est synceræ mentis sapientia vera.

Item :

O quàm dirantur, qui cœlica regna lucrantur !
Quantum gaudebunt, quos gaudia summa replebunt !
Ergo fide pura te Christo subdere cura,
Auxilio cuius fugies mala temporis huius.

Item :

Pro paucis iustis, multis parceretur iniquis.

Item :

Semper gaudebit, Domini qui iussa tenebit.

Item :

Si quis saluari vult perpetuoque beari,
Christo deuotum studeat se tradere totum.

Item :

Viuo tibi, moriorque tibi dulcissime Iesu:
Mortuus ac viuus sum, maneoque tuus.

Item :

Viue Deo gratus, toti mundo tumulatus,
Pectore pacatus, semper transire paratus.

Item :

Viue Deo soli, quod amat caro quærere noli.

Item :

Viue diu, sed viue Deo : nam viuere mundo,
Mortis opus : vera est, viuere, vita Deo.

Item :

Viuere coneris bene, nam bene sic morieris:
Vix bene viuentem vidi prauè morientem.

Item :

Vtilis est pietas, plus quàm terrena potestas:
Nemo potestate saluatur sed pietate.

Probitas laudatur & alget.

Multos audiui sapientia verba mouere,
Stultorum verè mores actusque tenere.

POENI.

POENITENTIA.

*Paniteat vos erroris, ut deleantur
peccata vestra.*

Cor compungatur, os dicat, opusq; sequatur.

Item:

Fle pro peccatis, in cœlum scandere si vis.

Item:

Nemo dolet verè, causas fugiat nisi culpæ.

Item:

Nunc locus est flendi, nunc est peccata dolendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Nunc tempus est flendi, locus & peccata luendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Peccatum verè faciat te sæpe dolere.

Item:

Plange, dole, pia corda leua, veniamque precare:
Sic vult offensus te lachrymare Deus.

Item:

Post peccata pudor prodest, post balnea sudor.

Item:

Si malè fecisti, tunc respice vulnera Christi,
Flecte genu, plora, Christum sapienter adora.

Item:

Si vis delere peccatum, dic Miserere:

Per Miserere mei, tollitur ira Dei.

Panitentia sera. vide Prudentia.

Quæ nimis est sera, non est confessio vera.

POSSIBILIA.

Forsan curret aqua, quò quondam currere visa.

PRAESENTIA.

Domini oculus saginat equum.

Ex visu domini fit pluchritudo caballi.

Item:

Quæ tua sunt cerne, pigris committere sperne.

Item:

Visus heri pulchrum facit ornatumq; caballum.

PRECATIO ET VOTVM.

Crede, quòd optantes sunt diuitias cumulantes.

Dominum Deum tuum adorabis, & illum

solum coles.

A macula sordis munda precor intima cordis.

Item:

Castus Deus mens est, casta vult mente vocari,

Et castas iussit pondus habere preces.

Item:

Christus rex regum, qui non dormitat in æuum,

Protegat hanc ædem, nec non sine crimine plebem.

Item:

Dignus adorari non est Moyses nec Helias,

Hæc Saluatori gloria sola datur.

Item:

Languedo amore tui, Iesu, dulcissime Iesu,

Tu mihi cor recrea: languedo amore tui.

Item:

Mane precare Deum, quòd læta dies tibi plaudeat.

Vespere, quod tutus tempora noctis agas.

Item:

Orandum est vt sis mens sana in corpore sano:

Cætera pro patrio faxit amore Deus.

Item:

Qui prius implorat Christum, fœliciter orat.

Item:

Quisque roget Christum veniens vt liberet ipsum.

Item:

Sanctus

176 CARMINVM PROVERBIAL.

Sancta Columba super requiescis vertice Christi,
Sancta Columba etiam me requiesce super.

Item :

Te precor omnipotens, vt me tua gratia gratum
Ad finem ducat, nauigantem per mare latum.

Item :

Vt contra Stygium pugnemus fortiter hostem,
Suggere tu nobis pectus & arma Deus.

Non quiduis continget quod optaris.

Cœlos non penetrat oratio, quam canis orat.

Item :

Fert, vt plebs fatur, saccus, quod quisque precatur.

Item :

Tu petis, & rogit, saccus tamen est quasi virgo.

Orabo spiritu, sed orabo & mente.

Corde fluens humili, fidaq; precatio mente,
Ardua perruptis nubibus astra subit.

Item :

Dum cor non orat, nequicquam lingua laborat.

Item :

Non vox, sed votum : non musica carmina, sed cor:
Non clamor, sed amor, sonat in aure Dei.

Item :

Vt sit grata Deo, penetretq; oratio cœlum,
Corde sit ex puro, sit brevis atque frequens.

Petitio iusta facilisq; esse debet.

Exige rem iustam, si non cupis inde repulsam.

Item :

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi clamat.

PRINCIPIVM.

Boni principij bonus finis.

Gratia principijs semper responder honestis.

Principium, dimidium totius.

Dimidium

MAILOCI COMMUNES. 177

Dimidium facti, qui bene cepit, habet.

Satius est inijs mederi, quam fini.

Principijs obsta, serò medicina paratur,

Cum mala per longas conualuere moras.

PROCERES!

Est procerum verè, procerum corpus habere;

PROCRASTINATIO.

Bona procrastinanda non sunt.

Cras do, non hodie: sic nego quotidie.

Item: Nihil est, quod non possit hodie fieri.

Esse bonus propera, nunquam nimium properabis!

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Item: Nihil est, quod non possit hodie fieri.

Noli per cras cras, longas tibi ponere metas:

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

PROCRUSTINATIO.

Per multum cras cras, semper dilabitur ætas.

Item: Nihil est, quod non possit hodie fieri.

Quando dies vnus differtur, sæpe fit annus.

Item: Nihil est, quod non possit hodie fieri.

Tunc moritur mannus, dum gramina protrahit annus.

PROFUSIO.

Cui largior est copia rei cuiusdam, ea

profusus, licet huiusmodi, non respondet.

Copia cui piperis, hoc vescitur ipse polentis.

Facilius est prodigere, quam colligere.

Perditur exiguo, quæsitum tempore longo.

Item: Nihil est, quod non possit hodie fieri.

Res quæsitæ mora, parua consumitur hora.

Auidacitatem sequitur indigentia.

Expendens plura, quàm lucra det sibi cura,

Non est delictum, si talis perdit amictum.

ITEM:

M

Pauca

278 CARMINVM PROVERBIAL.

Parca manus, labor assiduus, designat habere.

Larga manus, labor insolitus, desinit habere.

Item:

Perdens cuncta bona, religatur brachia zona.

Item:

Prodiga res totum tollit cum semine saccum.

Item:

Qui nimis expendit, alienum postea prendit.

Item:

Qui plus expendit, quam rerum summa rependit,
Non admiretur, si paupertate grauetur.

Item:

Qui sua demergit, mendicus ad ostia pergit.

Item:

Quisque coquens multum, solet hic consumere multum.

PROMISSIO.

Charetis pollicitationes.

Bursa manet vacua, vox licet ampla tua.

Item:

Promissis diues quilibet esse potes.

Item:

Promittit largè, qui certo iam caret ære.

Promissis standum.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Fas est implere promissa decentia verè.

Item:

Res mala, res stulta, dare nil, promittere multa.

Sponde, noxa adest.

Rem tibi promissam, nulli promiseris vnquam.

PROPRIVM.

Dum me titillo, rideo quando volo.

Bis vict, qui se vincit.

Fortior

Fortior est qui se, quàm qui fortissima vincit

Oppida: quicq; potest cor domuisse suum.

Item:

Linguam frænare, plus est, quàm castra domare.

Item:

Qui scit frænare linguam, sensusq; domare,

Fortior est illo qui frangit viribus vrbes.

Item:

Vincere cor proprium, plus est, quàm vincere mundū.

Consilium malum consultori pessimum.

Infonstem fontes ebantur perdere: verūm

Pœna retorquenda est in caput ipsa suum.

Item:

Sæpe suum proprium fecit puer ipse flagellum.

Propria domus omnium optima.

Est quasi, qui proprius, aureus ipse focus.

Propria vineta cadere.

Vnus non alium, vetus annus non docet annum.

Qui sibi malus, nemini bonus.

Est avis ingrata, quæ defœdat sua strata.

Item:

Non bonus est ulli, qui malus ipse sibi.

Item:

Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.

Tunica pallio propior.

Nunquam priuatis alienos anteferatis:

Nam priuata sedent, aliena casibus hærent.

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Castigans alios, te castiga prius ipsum,

Vt castigatus sis castigare paratus.

Item:

Exemplum detis, alios quicunq; docetis:

Si non seruatis quæ præcipitis, taceatis.

M 2

Item:

Item:

Me malè castigat, proprio quì crimine sordet.

Item:

Nosce tuas maculas, si noscere vis aliorum.

Item:

Qui me deridet, non sua facta videt.

Item:

Qui vult alterius oculorum tergere labem,
De proprio citius eruat ipse trabem.

Item:

Si culpare velis, culpabilis esse cauebis.

Item:

Si quis damnauit, quod primitus ipse probauit,
Talis laudator leuitatis habetur amator.

Item:

Tunc alios culpa, cum tu fueris sine culpa.

Tute hoc intristi, omne tibi exedendum est.

Quæ fecit sibimet mala quisque, pati quoque debet.

PRVDENTIA, SOLERTIA.

Deliberandum ante opus.

Cum tibi sit cura, patrare negotia plura,

Tu primò cura, cuius mora plus nocebitura.

Item:

Effundens escas, rarò bene colligit illas.

Item:

Est tardè nimium, post bombum claudere culum.

Item:

Fœmineus verè dolor est, post facta dolere.

Item:

Inuestigetur res quæ suspecta videtur:

Nam solet verè, res indiscussa nocere.

Item:

Nescit prodesse, qui nescit prouidus esse.

Item:

Item:

Nil citò mutabis, donec meliora videbis.

Item:

Non plus maſtabis, quàm tu condire valebis.

Item:

Palmas præuiſas habeas tu quando chorifas.

Item:

Peruigili cura, ſemper meditare futura.

Item:

Præuius in calle fiat, bene qui nequit ire.

Item:

Primò ſternatur equus qui tardus habetur.

Item:

Quicquid agas, ſapienter agas, & respice finem.

Item:

Res quæ ſparguntur, totæ non ſæpe leguntur.

Ingenium vires ſuperat.

Magis conſilijs, quàm armis, bella geruntur,

Illa quidem faciunt iuſſa; ſed iſta iubent,

Mus non uni fidit antro.

Mus miſer eſt, antro qui tantùm clauditur vno.

Omnia probate, quod bonum eſt tenete.

Nidificans caueas vult paſſer viſere multas.

Item:

Omne, licet charum, tibi quod fore putas amarum,

Eijce, nec retine, ne ſit tibi cauſa ruinae.

Item:

Qui videt vtilius, & ſumit deteriora,

Absit ei radius luminis abſque mora.

Prudentia eſt, de ijs quæ ad bene beateq; vi-

uendum conducunt, bene conſultare poſſe.

Corrige præteritum, præſens rege, cerne futurum:

Hoc ctenim ſapiens vir tenuiſſe ſolet.

Item:

Doctor erit, semper qui viuere scit sapienter.

Item:

Principium finemque simul solertia spectat.

Item:

Quis, quid, vbi, quando, cui, quantum, quomodo, quare,
Ista notanda diu respice, quicquid agas.

Item:

Rem præcedentem videas, & cerne sequentem.

Sapiens non eget.

Prouidus est plenus, improuidus extat egenus.

Tela præuisa nocent leuius.

Improuisa magis vulnera sæpe nocent.

Item:

Non de ponte cadit, qui cum sapientia vadit.

Item:

Se minus afflictum sentit, qui prouidet ictum.

Item:

Tela nocent leuius, visa volare prius.

PVDOR.

Vbi pudor, ibi honor.

Dum cernit quasi flens, veniam petit ipse rubescens.

Item:

Iurè coronetur, quicumque pudore repletur.

Item:

Virtutum florem perdis, perdendo ruborem.

RARITAS.

Rarum, charum.

Fit, quòd contemptis, peto nigrum, panibus albis.

Item:

Omne boni pretium nimio vilescit in vsu.

Item:

Omne rarum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Item:

Qui pectit rarò, cum pectine pectit auaro.

Item:

Quod procul affertur, hoc dulcius esse refertur.

Item:

Quod sapit, insipidum vitiosa frequentia reddit.

REQUIES.

*Quod caret alterna requie durabile
non est.*

Ictibus assiduis fiet hebes quoque securis.

Item:

In maturinis quicunque cupit vigil esse,
Is cum gallinis habet ire cubare necesse.

Item:

Stare diu nescit, qui non aliquando quiescit.

RISVS.

Fatuus in risu exultat vocem suam.

Hunc homo deridet, qui multum vel citò ridet.

Item:

Per risum multum, debes cognoscere stultum.

RUSTICI.

Rusticus rogatus intumescit.

Collum curuatur villano, quando rogatur.

Item:

Rusticus inflatur, nimium si sæpe rogatur.

Item:

Villicus elatus solet esse nimis rogatus.

SANITAS.

Sanitatis tuende remedia quædam generalia,

Lote cale, sta pranse, vel i, frigesce minute.

Item:

Mingere cum bombis, est res dulcissima lumbis.

Item:

Si tibi deficient medici, medici tibi fiant
Hæc tria: mens hularis, requies, moderata diæta.

Item:

Si vis incolumem, si vis te reddere sanum,
Curas tolle graues, irasci crede profanum,
Parce mero, cœnato parum, non sit tibi vanum
Surgere post epulas, somnum fuge meridianum,
Ne mictum retine, nec comprime fortiter anum:
Hæc bene si serues, tu longo tempore viues.

Aër.

Lucidus ac mundus sit ritè habitabilis aër,
Infectus neq; sit, nec olens foetore cloacæ.

Balnea.

Balnea corporibus profunt, sed visibus obsunt.

Item:

Balnea sunt grata, sed potio sit moderata,
Atque nouellarum fuge potum ceruissiarum.

Item:

Post ferrum frigus, post balnea quære calorem:
Post ferrum vigila, post balnea quære soporem.

Item:

Quantumcunque potes, modicum post balnea potes.

Item:

Rheuma, dolor capitis, oculus, dens, vulnera, febris,
Impletus venter, hæc septem balnea vitent.

Cerebri confortatio.

Lumina manè, manus surgens gelida lauet ynda,
Hæc illac modicum pergat, modicum sua membra
Extendat, crinespectat, dentes fricet, ista
Confortant cerebrum, confortant cætera membra.

Edendi atq; bibendi ratio.

Abstineas pransus potu: quoniam calefactus
Frigescit stomachus, si sit potu madefactus.

A primis

A primis annis istud quicumque tenebit,
Non erit hydropicus, necnon mala multa cauebit.

Item:

Ex magna cœna, stomacho fit maxima pœna:
Ut sis nocte leuis, sit tibi cœna breuis.

Item:

Inter prandendum sit sæpe parumque bibendum:
Ut minus ægrotes, non inter fercula potes:
Ut vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Item:

Omnibus affuetam iubeo seruare diætam:
Approbo sic esse, nisi mutare necesse:
Hippocrates testis, quoniam sequitur mala pestis.
Fortior hæc meta medicinæ est, certa diætâ:
Quam si non curas, fatuè regis, & malè curas.

Item:

Quale, quid & quando, quantum, quoties, ubi, recta
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Ne malè conueniens ingrediatur iter.

Item:

Quantumcunque potes, inter tua prandia potes:
Et non ægrotes, si mea dicta notes.

Item:

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:
Adde rosæ florem, minuuntque potenter amorem.

Item:

Tu nunquam comedas, stomachum ni noueris esse
Purgatum vacuumque cibo quem sumpseris antè.
Ex desiderio id poteris cognoscere certò:
Hæc sint signa tibi, subtilis in ore diætâ.

Flatuum retentio.

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento:
Spasmus, hydrops, colica, & vertigo, hoc res probat ipsa.

Lorio

Lotio manusum.

Lotio post mensam tibi confert munera bina,
Mundificat palmas, & lumina reddit acuta.

Item:

Si fore vis sanus, abluere saepe manus.

Nausea marina.

Nausea non poterit hæc quem vexare, marinam
Vndam cum vino mixtam qui sumpserit antè.

Phlebotomia.

Denus septenus vix phlebborom non petit annus,
Spiritus vberiorque exit per phlebbotomiam.
Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
Humorumque cibo damnum lentè reparatur.
Lumina clarificat, syncerat phlebbotomia
Mentes & cerebrum, calidas facit esse medullas,
Viscera purgabit, stomachum ventremque coërcet,
Puros dat sensus, dat somnum, tædia tollit,
Auditus, vocem, vires producit & auget.

Item:

Exhilarat tristes, iratos placat, amantes
Ne sint amentes, phlebbotomia facit.

Item:

Ex saluatella tibi plurima dona minuta,
Splenem; hepar, pectus, vocem, præcordia purgat,
Innaturalem tollit de corde dolorem.

Item:

Fac plagam largam mediocriter, vt citò fumus
Exeat vberius, liberiusque cruor.

Item:

Frigida natura, & frigens regio, dolor ingens,
Balnea, post coitum, minor ætas atque senilis,
Morbus prolixus, repletio potus & escæ,
Si fragilis, vel subtilis sensus stomachi sit,

Et

Et fastiditi tibi non sunt phlebotomandi.

Item:

Hæc facienda tibi, quando vis phlebotomari,
Vel quando minuis, fueris vel quando minutus,
Vnctio, siue lauacrum, & potus, fascia, motus,
Debent non fragili tibi singula mente teneri.

Item:

In plena luna non tangatur tibi vena.

Item:

Martini, Blasij, Philippi, Bartholomæi,
His festis minuas, vt longo tempore viuas:
Philip. Barth. dextras, Martin. Blasijque sinistras.

Item:

Omnia de lacte vitabis ritè minutus,

Et vitet potum phlebotomatus homo:

Frigida vitabit, quia sunt inimica minutis,
Interdictus eritque minutis nubilus aër,
Spiritus exultatque minutis luce per auras,
Omnibus apta quies, & motus sæpe nocuius.

Item:

Principio minuas in acutis, perper acutis,
Aetatis mediæ multum de sanguine tolle.

Sit puer atque senex, tollet vterque parum.

Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi simplum.

Item:

Qui scindunt venas, minuunt de corpore pœnas.

Item:

Sanguine subtracto, sex horis est vigilandum,
Ne somni fumus lædat tibi sensile corpus:
Ne neruum lædas, non sit tibi plaga profunda.
Sanguine purgatus, ne carpas protinus escas.

Item:

Tres insunt istis, Maius, September, Aprilis,

Et

188. CARMINVM PROVERBIAL.

Et sunt Lunares, sunt velut Hydra dies:
 Prima dies primi, postremaque posteriorum,
 Nec sanguis minui, nec carnibus auferis vti.
 Sit senium atque iuuenta licet, si sanguis abundat,
 Omni mense probè confert incisio venæ.
 Hi sunt tres menses, Maius, September, Aprilis,
 In quibus eminuas, vt longo tempore viuas.

Item:
 Ver, æstas, dextras: autumnus hyemsque sinistras.
 Quatuor hæc membra, hepar, pes, cepha, cor, va-
 cuanda:

Æstas hepar habet, ver. cor, sicque ordo sequetur.

Quatuor anni tempora.

Temporis æstiu ieiunia corpora ficcant:
 Quolibet in mense & confert vomitus, quoque pur-
 get

Humores nocuos, stomachus quos continet intus.

Ver, autumnus, hyems, æstas, dominantur in anno.

Tempore vernali calidusque aër madidusque,

Et nullum tempus melius est phlebotomiæ.

Vfus tunc homini Veneris confert moderatus

Corporis & motus, ventrisque solutio, sudor,

Balnea, purgentur tunc corpora per medicinas.

Æstas, more calæe sicca, & noscatur in illa

Tunc quoque præcipuè choleram rubram dominari:

Humida, frigida fercula dentur, sit Venus extrâ,

Balnea non profunt, sint raræ phlebotomiæ,

Vtilis est requies, sit cum moderamine potus.

Item:

Temporibus veris modicum prandere iuberis,

Sed calor æstatis dapibus nocet immoderatis,

Autumni fructus caueas, ne sint tibi luctus,

De mensa sume quantum vis, tempore brumæ.

Somnus.

Somnus.

Sanat, sanctificat, dicit te, surgere manè.

Item:

Sit brevis aut nullus tibi somnus meridianus.

Febris, pigrities, capitis dolor atque catarrhus,

Hæc tibi proueniunt ex somno meridiano.

Item:

Surgere manè citò, spatium peragrarè que serò,

Hoc faciet pulchros homines, sanosque, iocundos.

Sudor.

Sub qua veste sudas, caueas hanc ferre frequenter.

Risus recreatio.

Foeniculus, verberna, rosa, & chelidonia, ruta,

Subueniunt oculis dira caligine pressis:

Nam ex istis aqua fit, quæ lumina reddit acuta.

Item:

Fons, speculum, gramen, hæc dant oculis releuamentum

Manè igitur montes, sub serum inquirito fontes.

SAPORES.

Hi feruore vigent tres, salus, amarus, acutus:

Alget acetosus, sic stypanus, ponticus atque:

Vinctus & insipidus, dulcis, dant temperamentum.

SATIETAS.

Satietas ferociam parit.

Angulus erigitur in sacco, quando repletur.

Item:

Cattus sæpe satur, cum capto mure iocatur.

Item:

Dum satur est venter, gaudet caput inde libenter.

Item:

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Item:

Non vult scire satur, quid ieiunus patiatur.

Item:

190 CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Repletus venter non vult sudare libenter.

Item:

Tunc caput est letum, dape corpus quando repletum.

Satietas nauseam facit.

Mus satur insipidam dijudicat esse farinam.

Item:

Stat equus & curat, cibus illum quando saturat.

SCRIPTURA SACRA.

Cælum & terra transibunt, verba autem mea

non transibunt.

Aequor, humus, cælum, vacuas labentur in auras:

Vox autem Domini viuida semper erit.

Item:

Aequora, terra, polus, pariter resoluta liquefcent:

Syderei verbum durat at vsque Paris.

Item:

Aether, campus, aquæ, recident discrimine eodem:

Per seclum Domini verba perenne virent.

Item:

Arua, solum, stellæ, casu soluentur eodem:

Verba tamen stabunt tempus in omne Dei.

Item:

Astra, solum, pelagus fugiunt: diuina per æuum

Perpetuum viuæ dicta salutis erunt.

Item:

Cum rebus transit mundi fugitiua figura:

Sed per cuncta Dei secula sermo viget.

Item:

Omnia prætereunt in cælis, æquore, terra:

Sed sermo tempus vivit in omne Dei.

Item:

Omnia sunt hominum subito fluitantia motu:

Tempus

Tempus in æternum vox viret vna Dei.

Item:

Pontus, olympus, agri, simili ratione peribunt:

At Domini cunctis verba diebus erunt.

Item:

Rus, polus, oceanus, cladem patienter eandem:

Sed Domini semper viua statuta manent.

Item:

Terra, polus, pontus percunt: cœlestia solum

Verba per æternos sunt bene firma dies.

Ex verbo Dei ratio vivendi petenda.

Vitam quærenti, dat iter sacra lectio menti.

Euangeliste quatuor.

Est Lucas vitulus, Ioannes avis, Leo Marcus,

Atq; homo Matthæus, quatuor ista Deus.

Ordo librorum sacrorum.

Genesis, Exo. Levit. Numerorum, Deuteronomi,

Pòst Iosue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralip. Esdræ;

Thobias, Iudith, Hester, Iob, Davidicusque,

Verba dat Ecclesi. Cantar, Sapit, Ecclesiastic,

Esaïas, Ieremi. Baruch, Ezech. Danielque,

Oze. Ioël, Amos, Abdi. Ionas, Miche. Naum, Aba.

Sophon. Aggæus, Zacha. Malachias, Machabæis,

Matthæus, Marcus, Lucas, postremò Ioannes,

Roma. Corinth. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,

Thessal. Timotheus, Titus, Philemon, Hebræus,

Et Actus, Iacob, Petrus, Ioan. & Iudas. Apoc.

SECVRITAS.

Dum manet in nemore lupo, est plebs absque timore.

Securitas gignit lasciviam.

Bella gerunt mures, vbi cattum non habet ædes.

Item:

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item:

190 CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Repletus venter non vult sudare libenter.

Item:

Tunc caput est letum, dape corpus quando repletum.

Satietas nauseam facit.

Mus satur insipidam dijudicat esse farinam.

Item:

Stat equus & curat, cibus illum quando saturat.

SCRIPTURA SACRA.

Cælum & terra transibunt, verba autem mea

non transibunt.

Aequor, humus, cælum, vacuas labentur in auras:

Vox autem Domini viuida semper erit.

Item:

Aequora, terra, polus, pariter resoluta liquecent.

Syderei verbum durat at vsque Patris.

Item:

Aether, campus, aqua, recident discrimine eodem:

Per seclum Domini verba perenne virent.

Item:

Arua, solum, stellæ, casu soluentur eodem:

Verba tamen stabunt, tempus in omne Dei.

Item:

Astra, solum, pelagus fugiunt: diuina per æuum

Perpetuum viua dicta salutis erunt.

Item:

Cum rebus transit mundi fugitiua figura:

Sed per cuncta Dei secula sermo viget.

Item:

Omnia prætereunt in cælis, æquore, terra:

Sed sermo tempus vivit in omne Dei.

Item:

Omnia sunt hominum subito fluitantia motu:

Tempus

Tempus in æternum vox viret vna Dei.

Item:

Pontus, olympus, agri simili ratione peribunt:

At Domini cunctis verba diebus erunt.

Item:

Rus, polus, oceanus, cladem patienter eandem:

Sed Domini semper viua statuta manent.

Item:

Terra, polus, pontus pereunt: cœlestia solùm

Verba per æternos sunt bene firma dies.

Ex verbo Dei ratio vivendi petenda.

Vitam quærenti, dat iter sacra lectio menti.

Euangeliste quatuor.

Est Lucas, vitulus, Ioannes auiis, Leo Marcus,

Atq; homo Matthæus, quatuor ista Deus.

Ordo librorum sacrorum.

Genesis, Exo. Leuit. Numerorum, Deuteronomi,

Pòst Iosue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralip. Esdræ,

Thobias, Iudith, Hester, Iob, Dauidicusque,

Verba dat Ecclesi. Cantat, Sapit, Ecclesiasticæ,

Esaïas, Ieremi. Baruch, Ezech. Danielque,

Oze. Ioël, Amos, Abdi. Ionas, Miche. Naum, Aba.

Sophon. Aggæus, Zacha. Malachias, Machabæis,

Matthæus, Marcus, Lucas, prostrémò Ioannes,

Roma. Corinth. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,

Thessal. Timotheus, Titus, Philemon, Hebraus,

Et Actus, Iacob, Petrus, Ioan. & Iudas. Apoc.

SECVRITAS.

Dum manet in nemore lupo, est plebs absque timore.

Securitas gignit lasciniam.

Bella gerunt mures, vbi cattum non habet ædes.

Item:

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item:

Mus salit in stratum, cum scit abesse catum.

SENECTVS.

Aetate prudentiores reddimur.

Amplior in senibus est experientia sensus.

Item: Prudens consilio vetus est vir, tardus cundo.

Item:

Sunt tria quæ verè Solomoni displicuere,
Os mendax, fatuusque senex, pauperque superbus.

Item:

Vt nequeas lædi, maiori semper obedi.

Item:

Vtere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Antiquis debetur veneratio.

Ante senex iuuenem meritò captabit honorem.

Item:

Vis ut honoreris? semper canos venereris.

Senectus ipsa morbus est.

Cornix sæpe lupum non effugit inueteratum.

Item:

Dum se curuat anus, rectò malè sibilat anus.

Item:

Fortè manet iuuenum quis, sed nullus seniorum.

Item:

Indiget aruita sæpe senex ocrea.

Item:

Optamus senium: dum venit, est malè ventum,

Hoc est gibbosum, surdum, cæcumque, morosum.

Senectus loquax est.

Bursa vetus more veteri patet ac hiat ore.

Item:

Ex veteri more, vas est vetus absque liquore.

Item:

Item:

Veribus antiquis noli committere vina,
Nec senibus sensum quem retinere velis.

Senes communiter auari sunt.

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris.

SERMO.

Dicere facilius quàm facere.

Disce bona fari, bona si nequeas operari.

Item:

Omnibus est nomen, sed non est omnibus omeri.

Item:

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Eloquentiæ vis maxima.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:

Verbis maiorem, gemmis herbisque minorem.

Item:

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Item:

Lingua facundi, sectantes lubrica mundi,
Candida denigrant, & nigra loquendo dealbant:
Cum dissoluuntur, nec nigra, nec alba loquuntur.

Item:

Litis lingua parens, os terit osse carens.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Grata breuitas.

Est Domino gratum, verbum verum breuiatum.

Item:

Est sermo tanto melior, breuior scio quanto.

Leuissima res oratio.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:

Virginitas, tempus, dictum verbumque, iuuentus.

N

Item:

Item:

Vox audita perit, sed litera scripta manebit:
Et semel emissum non est reuocabile verbum.

Qui moderatur labia sua, prudentissimus est.

Nec nimium taceas, nec verba superflua dicas,
Affectes medium, sic tutus habebis usque:

Item:

Non sis verbosus, nec in omni fame mutus.

Item:

Nunc est dicendum, nunc est ratione silendum.

Item:

Omnis homo, quacunque domo, qua sede moratur,
Prouideat quando taceat, vel quando loquatur.

Item:

Os vnum natura, duas formauit & aures:
Ut plus audiret, quam loqueretur homo.

Item:

Pauca loqui, sua verba coqui vult prouidus: ô qui
Talia consuescit, semper cum laude senescit.

Item:

Principium verbi finem quoque respice verbi,
Ut melius possis præmeditata loqui.

Item:

Qui bene vult fari, bene debet præmeditari.

Item:

Scire loqui decus est, decus est & scire tacere:
Hæc duo si poteris scire, peritus eris.

Item:

Si sapiens fore vis, sex serua quæ tibi mando,
Quid loqueris, & ubi, de quo, cur, quomodo, quando.

Sermo hominis index.

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus asellos.

SER-

SERVITVS.

Dominis duobus seruire nemo potest.

Deficit ambobus, qui vult seruire duobus.

Item :

Non vult verna probus dominis seruire duobus.

Item :

Vix placet ambobus, qui vult seruire duobus.

*Mendacitas, superbia & pigritia in seruis
maximè detestanda.*

Non habeas seruum, mendacem siue superbum.

Item :

Non retine seruum, quem noueris esse proteruum.

Item :

Sæpe prophetizat seruus quicumque pigrisat.

Item :

Serui plebani sunt omni tempore tardi:

Dum comedunt, sudant, frigesunt, quando laborant.

Serui dominis pareant, fidem ostendentes bonam.

Serui seruite dominis vestris sine lite,

Ne dicant ritè vobis, Nunc nunc procul ite.

Item :

Si fueris verna, probitate sis vndique verna.

SIMILITVDO.

Aequè pars ligni curui ac recti valet igni.

Aequalitas non parit bellum.

Aequalis nullum disrumpit sarcina collum.

Item :

Disparibus bobus raro trahitur bene currus.

Item :

Diuidit iniquè, nolens partem dare cuique.

Malo nodo malus cuneus.

Asperior sanat grauiores potio morbos.

Nauta nautæ.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi

Verba solent : odium lingua fidemque parit.

Item :

Durior immanem succendit sermo furorem.

Item :

Est mirum bellum, quòd asellus culpat asellum:

Pondera saccorum nam portat quilibet horum.

Par præmium labori.

Pro cupreis cupreas nummis lege clerice missas.

Item :

Si modicum valet æs, missæ sunt pauca valentes.

Sæuis inter se conuenit vrsis.

Quando lupum lupula vorat, esurit vndique sylua.

Item :

Quòd lupus est lupulum, nunquam prius est mihi visum.

Item :

Sunt bene concordēs iterum, Pilatus, Herodes.

Simile simili gaudet.

Cœtus iniquorum gaudet super acta malorum.

Item :

Consonus esto lupis, cum quibus esse cupis.

Item :

Dum similis simili sociatur, pax datur illi.

Item :

Eligat æqualem prudens sibi quisque sodalem.

Item :

Gaudens gaudenti, stultus placet insipienti.

Item :

Ni mihi sis vt ego, non eris alter ego.

Item :

Prudens prudenti, stultus placet insipienti,

Ridens

Ridens ridenti, flens flenti, pauper egenti.

Item:

Quale forum fuerit, vectigal tale requirit.

Item:

Sæpius est hospes talis, qualis suus hospes.

Item:

Semper adest similis simili, licet vndique vilis.

Item:

Se quærunt & amant similes, simul vndique clamant.

Item:

Sic fuit, est, & erit: similis similem sibi quærit.

Vulpinari cum vulpe.

Difficile est vulpi, sociam decipere vulpem.

Item:

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hoc est difficile, vulpem comprehendere vulpe.

Item:

In domibus furum furari sit tibi durum.

Item:

Res miranda, noua picæ fur abstulit oua.

SIMPLICITAS.

*Estote prudentes veluti serpentes, & simplices
sicuti columbæ.*

Est bona simplicitas, est mala simplicitas.

Simplicibus facile imponitur.

Est facilis falli mens falli nescia, falli

Simplicitas facili credulitate solet.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

SIMVLATIO, DISSIMVLATIO.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Empta fides, radice carens, est nescia stare:

198 CARMINVM PROVERBIAL.

Sed perstat verum, rumor & ipse cadit.

Melle litus gladius.

Mel portas ore: sed fel latitat tibi corde.

Item:

Pelle sub agnina latitat mens sæpe lupina.

Item:

Simplex apparet, simplicitate caret.

Item:

Simplicitas extrà est, residet sub pectore vulpes.

Non omnes qui habent citharam, sunt citharædi.

Auri natura non sunt splendentia plura.

Item:

Fac tibi divites sub falso nomine mites,

Nec credas vndam placidam non esse profundam.

Item:

Flos in pictura non est nisi sola figura.

Item:

Naso stertentes interdum sunt vigilantes.

Item:

Non cocus ex cultro longo, nec virgo probatur

Dependente coma, non clericus ampla corona.

Item:

Non est in speculo res quæ speculatur in illo.

Item:

Non infirmatur, quisquis væ væ tibi fatur.

Item:

Non omnes discunt, qui scholas vndique quærunt:

Sed plures veniunt, ut viderentur ibi.

Item:

Non omnes sancti, qui calcant limina templi.

Item:

Non orat semper stans intra templa frequenter:

Sed quoque lascivas interdum quærit amicas.

Item:

Item:

Non teneas aurum totum quod splendet vt aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet esse bonum.

Item:

Omne quod est rubeum, nomen non impetrat auris:
Omne quod est nitidum, non imitatur ebur.

Item:

Quisque coronatus non presbyter est vocitatus.

Qui nescit dissimulare, nescit imperare.

Nescit regnare, qui nescit dissimulare.

SOLVITIO.

Dum malè computo, sicque recedo, tunc bene soluo.

Solue libens vina, vel non dic, Vina propina.

SOMNIVM.

Somnia diuturnas animi cogitationes quandoque referunt.

Ad tribulos asinus, semper sua somnia vertit.

Item:

Somnia de siliquis sus cernit, quando quiescit.

Somnia falsa veris miscent.

Deludunt multos nunc somnia, quod vetus est mos.

Item:

Interdum veram prætendunt somnia causam.

Item:

Somnia ne cures, nam fallunt plurima plures.

SOMNVS.

Somnus modum non excedat.

Est sanum planè de lecto surgere manè.

Item:

Longa quies somni, vitio fit fomes in omni.

Item:

Sanat, viuificat, ditat quoque surgere manè:

S P E S.

Dominus adiutor & protector est sperantium in se.

Cum pascit coruos Deus, & non deseret orbos.

Item:

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

In solo sperare Deo, tutissima res est:

Spem fidam nunquam non iubet esse ratam.

Item:

Spes confisa Deo, nunquam confusa receder:

Magnanimo interea pectore damna feram.

Dum spiro, spero.

Impositis galeis tractantur fœdera pacis.

Item:

Manè sub aurora res vertitur ad meliora,

Lumine participat, qui modò cæcus erat.

Item:

Multum delirat, non sperans dum modo spirat.

Item:

Rebus in aduersis melius sperare superfis.

Spes precio emenda non est.

Plus valet in manibus passer, quàm sub dubio grus.

Spes seruat afflictos, sed & multos decipit.

Cum spes frustratur, non spes, sed pœna vocatur.

Item:

Est spes in dubijs semper comes optima rebus.

Item:

Qui furnum superet hiando, diu puer hiscet.

Item:

Spes reficit dominum, fallit & ipsa suum.

Item:

Spes seruare solet, sublata sorte secunda,

Spe sola solor, spes superesse finit.

STULTITIA.

Ob res portandas asini vocitantur ad aulas.

Dulce

Dulce est, desipere in loco.

Esse loco stultum, est sæpius vtile multum.

Insipientia est, quæ abundat in malo.

Linguam cum manibus nescit compescere stultus.

Item:

Fac mala, dic multum, si te vis reddere stultum.

In ore fatuorum cor illorum.

Insipiens fatur subito, quicquid meditatur.

Item:

Si secretarum seriem vis noscere rerum,

Ebrius, insipiens, pueri, dicunt tibi verum.

Item:

Stultus nil celat, quod habet sub corde reuelat.

Stultus nescit uti felicitate.

Cuius mens stulta, pro paucis vult dare multa.

Item:

Stultus habens plura, vorat hæc viuens sine cura.

Stulto homine nihil intractabilius.

Argue consultum, te diligit: argue stultum,

Auertet vultum, nec te dimittet inultum.

Item:

Cum fatuis, chari pueri, nolite iocari.

Item:

Cum forti fatuo certatim ludere nolo.

Item:

Mori morantur, quocunque sub axe morantur.

Item:

Offendit multum, qui corrigit ad bona stultum.

Item:

Quo plus superstat fatuus, eo stultior extat.

Item:

Vnus blax multos facit per secula stultos.

Stulti faciliè letantur et tristantur.

Latatur

202 CARMINVM PROVERBIAL.

Lætatur stultus, dum sermo datur sibi cultus.

Item :

Lætificat stultum diues promissio mukum.

Item :

Stultus quando videt, quòd pulchra puellula ridet,
Mox fatuus credit, se quòd amare velit.

Item :

Stultus ridere solet, & pro gramine flere.

Stulti improuidi sunt.

Insipiens curam malè gestat corde futuram.

Item :

Stultus les sua mi calcaria viscitur obli.

Stulti magis ex sermone, quàm aspectu cognoscuntur.

Aestimo quòd multi sunt irras, quasi stulti.

Item :

Ex verbis fatuos, ex aure renemus asellos.

Item :

Irrasos multos inuenimus vndique stultos?

Item :

Multi sunt asini nunquam saccis onerati.

Item :

Sunt asini multi, solùm bino pede fulti.

TACITVRNITAS.

Non semper silentium. vide Sermo.

Qui tacet vt mutus, rarò fit munere tutus.

Qui tacet, amuere videtur.

Non contradicens dicitur esse sequens.

Silentij tutissimum premium.

Nil melius verè, quàm cum ratione tacere.

Item :

Sæpe carent multa responsis verbula stulta.

Item :

Vt mala vitentur, aliquando verba tacentur.

Tacere

Tacere qui nescit, nescit loqui.

Perdo filere bonum, dum loquor ipse malum.

Item:

Qui modicum satur, sapiens hic esse probatur.

TARDITAS.

Sat cito, si sat bene.

Est multum factum, si sit bene quodque peractum.

Tardè venientes, malè sedentes.

Pòst teneat sedem, qui post me constituit ædem.

Item:

Qui tardus fuerit, & fercula sumere quærit,

Aut malè prandebit, aut sedis honore carebit.

Item:

Sæpe domum propriam vir reperit vndique clausam.

TEMPERANTIA. Vide Ebrietas.

Nos qui sumus Dei, sobrii sumus.

Non ut edas, viuas: sed edas, ut viuere possis.

Item:

Visne coronari, vis delitijs saturari?

Istud tibi præsto dictum breue: Sobrius esto.

Temperantia sanitatem tuetur.

Cui charus venter, cibis hunc tractatq; decenter.

Item:

Esse cupis sanus: sit tibi parca manus,

Item: non potest esse sanus, nisi sit parca manus.

Gulæ pone metas, ut sit tibi longior ætas,

Item: non potest esse longior ætas, nisi sit parca manus.

Non tibi sit venter dominus, sed vinum decenter,

Ut medicus fatur, parcus de more leuatur.

Item: non potest esse sanus, nisi sit parca manus.

Parco sæpe cibus, & sic annosior ibis.

Item: non potest esse longior ætas, nisi sit parca manus.

Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.

Item:

204 CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Item:

Sanior esse potes, si cum moderamine potes.

Item:

Si vitare velis morbos, & viuere sanus,
Non bibe non sitiens, & non comedas satius.

Item:

Sume cibum modicè, modico natura fouetur:
Crapula vitetur, ne corpus mensque grauetur.

Item:

Vix crit intercus tibi, si scis mandere parcus,

TEMPVS.

Accommoda te temporì.
Et toga sit talis, si ventus sit borealis.

Item:

Simonis Iudæ non debes currere nudè.

Item:

Tunc bonus est ignis, cum pendet stiria tignis.

Fugit irreparabile tempus.

Bis duo notauì, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque; inuentus.

Item:

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:
Quisque potest rebus succurrere, nemo diebus.

Item:

Ludis & indulges genio: sed labitur ætas:

Labitur, & nunquam, quæ fuit, illa redit:

Item:

Non stat per menses septem Maius redolentes.

Item:

Quàm breuis est hora, quæ labat absque mora!

Item:

Tempora

Tempora tranſibunt, & gaudia vana peribunt.

Item:

Transit vt vnda fluens, tempus & hora ruens.

Omnia fert tempus.

Cum ſunt matura, breuiter pyra ſunt ruitura.

Item:

Cuncta trahit ſecum vertitque volubile tempus,
Nec patitur certa currere quæque via.

Item:

Incipe ſpe, melius dedit, & dabit omnia tempus.

Item:

Ipfæ etiam veniens conſumit ſaxa vetuſtas,
Et nullum eſt quod non tempore cadat opus.

Item:

Mulcet longa dies ſæuum indomitumque leonem.

Item:

Non ſibi, ſed rebus, peritura tempora currunt,
Quæ vel erant, vel erunt, vel ſunt, vel origine ſurgunt,
Crescunt, aut pereunt, ſemper aguntur, agunt.

Item:

Tempore miteſcunt, poſita feritate, leones;
Tempore leniri tygris & vrſa ſolet.

Item:

Tempore ſanatur, quod ratione nequit.

Temporum notatio.

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni.

Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæq;

Si fuerint venti, naſcuntur prælia genti:

Si nix aut pluuia, deſignat tempora cara.

Dat Clemens hyemem, dat Petrus ver cathedratus,

Aeſtuat Vrbanus, autumnat Bartholomæus.

Item:

Ver Petro detur: æſtas exinde ſequetur,

Hanc

306 CARMINVM PROVERBIAL.

Hanc dabit Virbanus: autumnum Symphorianus;
Festum Clementis, caput hyemis est venientis.
Longè clarescit, quòd hyems algore rigescit.
Luna crescente, tu carpere poma memento:
Nam dum decrescit si carperis, inde putrescit.
Pocula Ianus amat, sed Februus Algeo clamat,
Martius arua fodit, sed Aprilis florida prodit,
Flos & fons nentorum sunt Maio fomes amorum,
Dat Iunius fœna, Iulio refecatur auena,
Augustus spicas, September colligit vuas,
Seminat October, spoliat virgulta Nouember,
Quærit habere cibum, porcum mactando December.
Si pluit in festo processus Martiniani,
Quinquaginta solet continuare dies.

TERRA.

Terra mater est omnium.

Altiuiolans volucris, tamen escam quærit in imis.

TESTIMONIUM.

*Non loquæris contra proximum tuum
falsum testimonium.*

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides, in testibus ista require.

Item:

Inueniet falsos testes, qui quæritat illos.

TIMOR.

Prona est timori semper in peius fides.

Pessimus in dubia sorte propheta timor.

Quantum quisq; timet, tantum fugit.

Sic adstat socio, sicut lepus ipse molosso.

Item:

Si timor in mente, currit vetus ipse repenti.

Res est imperiosa, timor.

Quatuor ista, timorq; odium, dilectio, census,

Sæpe

LOCI COMMVNES.

207

Sæpe solent boni rectos pervertere sensus.

Timidi nunquam statuere trophaum.

Nemo se mutat, qui se mutari desperat.

Item:

Non mare transisset, pauidus si nauta fuisset.

Item:

Non venit ad syluam, qui cuncta rubeta veretur.

Item:

Ramum quemq; timens, molus est venator & amens.

Vbi timor, ibi pudor.

Debet adesse timor, vel perit omnis honor.

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo pauescit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

VALETUDO.

Si non ægrotat, bene mingit qui bene potat.

VENATIO.

Dum canibus ceruus capitur, philomelaq; niso,
Dum volat accipiter, quasi tunc sumus in paradiso.

VENVS. Vide Amor, & Meretrix.

Curis arctatur, si quis Veneri sociatur.

VERITAS.

Loquimini veritatem unusquisq; cum proximo suo.

Verbum laudatur, si factum tale sequatur.

Veritas odium parit.

Displicet omni hero, qui vult intendere vero.

Item:

Hic offendit herum, qui vult nimis edere verum.

Item:

Ostia clausa sera mihi sunt, quia profero vera.

VESTITVS ET

Ornatus.

Vestes fœminæ bene nocte tegunt, quia longæ.

Simia

Simia est simia, etiam si aurea gesser insignia.

Cinge caput laura, tege gemmis corpus & auro,
Si fueris pridem, remanebis asinus idem.

Item:

Est in persona pudor insipiente corona.

Vestis virum facit.

Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant.

Item:

In vili veste nemo tractatur honestè.

Item:

Si careas veste, nec sis vestitus honestè,
Nullius es laudis, quamuis sapias omne quod audis.

Item:

Si te non amicis, nunquam placebis amicis.

Item:

Vestes, non homines, omnis honorat homo.

Item:

Vir bene vestitus, in millibus esse peritus
Creditur, in mille quamuis idiota sit ille.

Veste decenti tegatur corpus.

In curra tunica, saltat miles quasi pica.

Item:

Inuidiam nimio cultu vitare memento.

Item:

Non cures iuuenis multum, qua veste tegaris:
In vestimentis non est sapientia mentis.

Item:

Qui nimium cultus amat, fit pauper adultus.

VEXATIO.

Est misero peius derisio, quàm dolor eius.

VICINITAS.

Proximus ecclesiæ semper vult vltimus esse.

Qui se non noscat, vicini iurgia poscat.

Melior

Melior est vicinus iuxta, quam frater procul.

Non homines tribules, quos tu scis esse tribules.

Item:

Sit bene, sitne malè, cum vicinis teneas te.

VIRTUS.

Deus operatur in vobis virtutes.

Virtutum munus præstare potest Deus vnus.

Inuia virtuti nulla est via.

Ire bonus sanguis quò nescit, repit vt anguis.

Virtus auro nobilior est.

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum:

Nempe bonos mores, thesauros interiores,

Tollere quos fures nequeunt nec rodere mures:

Item:

Gazas congestas præcellit mentis honestas.

Item:

Hic bene se ditat, qui semper noxia vitat.

Item:

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Virtus fuga est vitij.

Est virtus verè, semper malefacta cauere.

Virtus gloriam parit.

Dedecus est natis, claros habuisse parentes,

Ni studeant illis moribus esse pares.

Item:

Disce bonos mores, sic te comitantur honores.

Item:

Filius ancillæ moratus plus valet ille,

Quàm regis natus, qui non est morigeratus.

Item:

Illustrem gentem satis hic habet atque parentem,

Qui virtute suam nobilitat patriam.

Item:

Malle

Malle pater tibi sit Therfites, dummodò tu sis
 Aeacidæ similis, Vulcaniaq; arma capeffas,
 Quàm te Therfitæ similem producat Achilles.

Item :

Miremur potius, quos munera mentis adornant,
 Quàm qui corporeis enituère bonis.

Item :

Nobilitas morum plus ornat, quàm genitorum.

Item :

Nobilitèr viuens & agens, hæc nobilis est gens.

Item :

Non pater aut mater puero dant nobilitatem,
 Moribus & vita nobilitatur homo.

Item :

Scire bonos mores, dat diuitias & honores:
 Donabit scire miseros cum regibus ire.

Item :

Virtus nobilitat hominem : virtute remota,
 Migrat in exilium nobilitatis honor.

Virtus omnia in se habet bona.

Dilige virtutem, si vis retinere salutem.

Item :

Fac bene, dic parum, si te vis reddere charum.

Item :

Nulla valet vita, nisi sit virtute polita.

Item :

Vir bonus est pluri, quàm tota scientia iuris.

Item :

Vir sine virtute, semper manet absque salute.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

VITA.

Vita æterna. vide Iudicium extremum.

Vna

LOCI COMMVNES.

Vita brevis ac misera, vide Homo.

Est hæc vita brevis, lubrica, pœna, dolor.

Item:

Est hæc vita brevis, transit vt aura levis.

Item:

Est tua vita brevis, modò viuis, cras morieris.

Item:

Fallitur insipiens vitæ præsentis amore:

Sed sapiens bene scit, quantum sit plena dolore.

Item:

Heu patimur multas pro vili corpore multas.

Item:

Itur quò, scitur: nescitur quando reditur.

Item:

Non potest sine væ nunc viuere filius Eux.

Item:

Omnis in hoc mundo fragilis stat sicut arundo.

Item:

Omnibus in terris dolor est regionibus, aulis,
Vrbibus, in cunctis cura laborq; locis.

Item:

Quid prodest homini, si viuat secula centum?

Cum moritur, vitam transisse putat quasi ventum.

Item:

Vita brevis, velut vmbra levis, sic annihilatur,
Sic vadit, subitoque cadit, dum stare putatur.

Item:

Vita quid est hominis, nisi res vallata ruinis?

Item:

Vita quid est? labor est, & habendi vana cupido,
Tristis ad extremum sollicitudo diem.

Vita magis in pretio est quàm quæq; temporalia bona.

Vt vitam redimas, vestes ac omnia vendas.

O 2

VNVS.

VNVS.

Vir unus, nullus vir.

Nusquam denarius auditur clangere solus.

Item:

Omni fine soli dominantur ibi duo soli.

Item:

Sermo solius est quasi dimidius.

Item:

Solut quando datur, tunc nullus homo reputatur.

Item:

Vnus homo veram nunquam facit esse choream.

Vnicus oculus charissimus.

Solut tergendus oculus fit & aspiciendus.

VOLVNTAS.

Deus operatur & velle & perficere.

Non est velle bonum mihi vel tibi perpetuum.

Volenti facile est imperare.

Quando libens graditur, crine vir attrahitur.

Volenti nihil est graue.

Hoc portat leuiter, quod portat quisque libenter.

Volentem bouem ducito.

Bos ad aquam ductus, non vult potare coactus.

Item:

Inuitis canibus nil venator capit vllus.

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,

Accipito placide, & plene laudare memento.

Item:

Hospitis in mensa vultum, non fercula pensa.

Item:

Pauperis in mensa vires, non fercula pensa.

VOLVPTAS.

Delitjs ad astra non iur.

Asper

Asper erit victus, asper labor, asper amictus,
Aspera cuncta tibi, si vis super æthera scribi.

Item:

Mentes corruptas excæcat blanda voluptas.

Item:

Sperne voluptatem, pulchram cole sobrietatem.

Hæc quos prostrauit, virtutibus euacuauit:

Hæc quos subiecit, pecudes sine robore fecit:

Hæc regit & munit, superis coniungit & vnit.

Item:

Spiritus inde perit, dum corpus dulcia quærit.

V S V S.

Vsus facit artem.

Artem discamus, vsum verò teneamus.

Item:

Doctrinæ pater est vsus: doctrina scholaris

Intercisa perit, continuata viget.

V V L G V S.

Vulgo instabili satisfacere nemo potest.

Prauo seruit hero, qui vulgo seruit iniquo.

CONCLUSIO.

O homo deuita peccatum, totq; pericla:

Nam si cæcus eris, nulloq; dolore moueris,

Atq; Deum spernes, animam cum corpore perdes:

Et nisi parebis, cœlesti sede carebis.

Prouerb. 20.

*Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunq;
his delectatur, non erit sapiens.*

Prouerb. 31

*Noli regibus ò Lamuel, noli regibus dare vinum: quia
nullum secretum est, ubi regnat ebrietas. Ne fortè bibant,
& obliuiscantur iudiciorum, & murent causam filiorum
pauperis,*

O 3

Esaia. 5.

314 CARMINVM PROVERBIAL.

Esaiæ 5.

Vae qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usq; ad vesperam, ut vino iestuctis.

Ibidem.

Vae qui potentes estis ad bibendam vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

Esaiæ 28.

Verum hi quoq; præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt. Sacerdos & propheta nesciunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt viduentem, ignoraverunt iudicium. Opinas enim mense replete sunt vomitu sordiumq;, ita ut non esset ultra locus, &c.

Osee 4.

Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor.

Habacuc 2.

Vae qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, ut aspiciat nuditatem eius. Repletus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoq;, & consopire. Circundabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominie super gloriam tuam, &c.

Ecclesiasticus 31.

Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera & tortura vira infructu, somnus sanitatis in homine parco.

Ibidem.

Diligentes in vino noli provocare, multos enim exterminavit vinum. &c.

Ibidem.

Vinum in iecunditatem creatum est, & non in ebrietate ab initio. Exultatio animæ & corporis vinum moderatè potatū. Sanitas est animæ & corporis, sobriè potus. Vinum multū potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit, &c.

Ecclesiasticus 37.

Propriè

LOCI COMMVNES. 210 115

Propter crapulā multī abierunt: qui autem abstinent est,
adijciēt vitam. Mat. 17.

Hoc genus non excutitur, nisi per orationem & ieiunium.

Luc. 21.

Attendite vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapu-
la & ebrietate. Rom. 13.

Abiciamus opera tenebrarū, & induamur arma lucis, sicut
in die honestē ambulemus: nō in comessationib. & ebrietatib.

1. Corin. 5.

Si is qui frater nominatur, ebriosus est, cum huiusmodi
nec cibum sumite. Gal. 5.

Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt ebrietates, come-
ssationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi,
quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Ephes. 5.

Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.

1. Thes. 5.

Non sumus noctis neq. tenebrarū. Igitur non dormiamus
sicut & ceteri: sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim dor-
miunt, nocte dormiunt: & qui ebrīi sunt, nocte ebrīi sunt. Nos
autem qui diei sumus, sobrii simus.

Ad Tit. 2.

Loquere quæ decent sanam doctrinam, ut senes sobrii sint.

1. Pet. 4.

Sat est nobis, quod ante actō vitæ tempore voluntatem gen-
tium patrauerimus, cum versaremur in lascivijs, concupis-
centijs, vinolentijs, comessationibus, compotationibus, &c.
Sitis igitur sobrii & vigilantes ad orandum.

1. Pet. 5.

Sobrii estote, vigilate: quoniam aduersarius vester diabo-
lus tanquam leo rugiens obambulat, querens quem deuoret.

IN MENDACES OBTRACTORES.

In detractores malè qui furantur honores,

DE CARMINVM PROVERBIA D

Atque bonos fictis cupiunt traducere dictis,
Hæc ediscatur, & cantio sæpe canatur.
Laus tibi sit Christe, quoniam liber explicit istes
Dextræ scriptoris benedic precor omnibus horis.

FINIS.

MUSEVM
BRITAN
NICVM

Londini.

Excudebat Christophorus Barkerus.

Libro

scribitur per Bonum op
Boni

legant opus folio in libro a rari
whole, & sit & song & co wine aban
libro & p apertur

libro ab a rari & p apertur
y t p vnder eber, wine & p it t p
p m, p o y t ab a rari & p it t p
p m

